

Irina Wall

Yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistuminen kuntouttavassa työtoiminnassa

Moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveystieteiden tutkimuskeskus YAMK

Kuntoutuksen tutkimusohjelma

Tutkimuksellinen kehittäminen

11.6.2018

<p>Tekijä Otsikko</p> <p>Sivumäärä Aika</p>	<p>Irina Wall Yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistuminen kuntouttavassa työtoiminnassa. Moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa.</p> <p>83 sivua + 7 liitettä 11.6.2018</p>
<p>Tutkinto</p>	<p>Terveydenhoitaja YAMK</p>
<p>Tutkinto-ohjelma</p>	<p>Kuntoutuksen tutkinto-ohjelma</p>
<p>Ohjaajat</p>	<p>Yliopettaja Elisa Mäkinen Yliopettaja Pekka Paalasmaa</p>
<p>Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää moniasiantuntijuuteen perustuvaa toimintatapaa Invalidisäätiön kuntouttavassa työtoiminnassa, tavoitteena kuntoutujien yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistuminen. Kehittämistyössä moniasiantuntijuus tarkentui ilmiönä kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän väliseen yhteistyöhön. Toimintaympäristön rajaamiseen kuntouttavaan työtoimintaan vaikutti Invalidisäätiön kasvava rooli pääkaupunkiseudun kuntouttavan työtoiminnan tuottajana. Aiheen ajankohtaisuutta puoltaa useissa tutkimuksissa todettu tarve kehittää ja tehostaa kuntouttavaa työtoimintaa, ajattelutavan muutos kuntoutujan kohtaamisessa ja kuntoutumisen vaikuttavuuden osoittaminen.</p> <p>Tutkimuksellisessa kehittämistyössä käytettiin toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Aineiston kerääminen tapahtui kolmessa vaiheessa teemahaastatteluja ja yhteiskehittelyä hyödyntäen. Kuntoutujien kohdalla teemahaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja kuntoutustyöntekijöille ryhmähaastatteluina. Teemahaastattelujen tuloksia refleктоitiin ja täydennettiin kehittäjätyöryhmässä yhteiskehittelynä, tavoitteena tuotos tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta. Kehittäjätyöryhmä oli moniammatillinen, joka koostui Invalidisäätiön kuntoutustyöntekijöistä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan keskeisimmät elementit tuloksiin perustuen olivat tasavertainen vuorovaikutus, kuntoutujan kohtaaminen ainutlaatuisena ja kokonaisvaltaisena yksilönä, kuntoutumisen henkilökohtainen muotoileminen ja kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasavertainen asiantuntijuus. Keskiöön nousivat myös kuntoutumisen vaikuttavuuden osoittaminen, kuntoutumisen tavoitteellisuus, palveluohjauksellinen työote sekä kannustaminen ja turvallinen ilmapiiri. Tulosten mukaan tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa mahdollistaa kuntoutujan kohtaamisen ainutlaatuisena ja kokonaisvaltaisena yksilönä, tasavertaisena vaikuttajana ja vastuunottajana eli kumppanina kuntoutumisprosessissaan. Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää myös muissa Invalidisäätiön tuottamissa palveluissa.</p>	
<p>Avainsanat</p>	<p>Moniasiantuntijuus, kuntouttava työtoiminta, yksilölliset tavoitteet</p>

Tekijä Otsikko	Irina Wall A Trans-Professional Practice to Achieve Individualized Goals in Rehabilitation
Sivumäärä Aika	83 pages + 7 appendices June 2018
Tutkinto	Master of Health Care
Tutkinto-ohjelma	Rehabilitation
Ohjaajat	Elisa Mäkinen, Principal Lecturer Pekka Paalasmaa, Principal Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to develop a transprofessional practice in order to achieve the rehabilitee's individualized goals in Invalid Foundation's Rehabilitative work. Rehabilitative work was chosen as an operating environment for the project because of various reasons. The Foundation's role as a producer of Rehabilitative work has grown significantly in the Metropolitan area. According to previous research the contents of Rehabilitative work needs development. Also a change of paradigm, as well as the demand for successful rehabilitation are challenging professionals to develop new work methods.</p> <p>This thesis was done by using action research methods. Data for the project was collected with themed interviews in three stages. The workers receiving rehabilitation were interviewed individually and rehabilitation professionals were interviewed in group interviews. The participants of the multi-professional development group also took part in the project by reflecting and complementing a description of the interviews based on the data received. All data was analyzed using the qualitative content analysis method.</p> <p>In this project, a description of a trans-professional practice was produced in order to achieve rehabilitee's individualized goals in the future. The central elements that were raised included equal interaction, considering and meeting the rehabilitee as a unique and holistic individual, rehabilitee's and professional's equality in expertise and customization of a person-specific rehabilitation. The addressing of successful rehabilitation, goal assessment in Rehabilitative work, case management, encouragement and a safe atmosphere were also considered to be important issues. According to the results of this project, trans-professional practice enables the rehabilitee to be an equally active partner in their own rehabilitation planning, implementation and evaluation in the Foundation. The Data of this thesis could be utilized in the development of the Foundation's other services.</p>	
Keywords	trans-professionalism, rehabilitative work, individualized goals

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa kuntoutuksessa	3
2.1	Kuntoutuskäsityksen kehitys ja asiakkuuden muotoutuminen	3
2.2	Asiantuntijakeskeisyydestä kohti yhteistä ymmärrystä ja kumppanuutta	5
2.3	Aktivoitavasta aktiiviseksi toimijaksi kuntouttavassa työtoiminnassa	7
3	Moniasiantuntijuus ja yksilölliset kuntoutumistavoitteet	10
3.1.	Kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän välisen yhteistyön monet muodot	10
3.2	Yksilölliset kuntoutumistavoitteet	12
3.3	Kuntoutumistavoitteiden määrittelyn ja arvioinnin menetelmiä	13
3.4	Moniasiantuntijuus yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi	17
4	Toimintaympäristö ja kulttuuri	21
5	Tavoite, tarkoitus, kehittämistehtävät ja tuotos	23
6	Menetelmälliset ratkaisut	23
6.1	Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa	23
6.2	Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen	25
6.3	Tiedontuottajien valinta ja kuvaus	26
6.4	Aineiston kerääminen	28
6.5	Aineiston analysointi	30
7	Tulokset	33
7.1	Nykyiset moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan näkökulmasta	33
7.2	Uudet moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan näkökulmasta	36

7.3 Nykyiset moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutustyöntekijän näkökulmasta	39
7.4 Uudet moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutustyöntekijän näkökulmasta	45
7.5 Tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuva toimintapa kehittäjätyöryhmän näkökulmasta	52
8 Kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvista toimintatavoista kuntouttavassa työtoiminnassa Orton Prossa kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vanvistumiseksi	54
9 Pohdinta	59
Lähteet	78
Liitteet	83
Liite 1. Kutsu haastatteluun	
Liite 2. Tutkimushenkilötiedote kuntoutujalle	
Liite 3. Kutsu kehittäjätyöryhmään	
Liite 4. Suostumusasiakirja	
Liite 5. Teemahaastattelurunko kuntoutujalle	
Liite 6. Teemahaastattelurunko kuntoutustyöntekijälle	
Liite 7. Tutkimushenkilötiedote kehittäjätyöryhmälle	
Liite 8. Tutkimushenkilötiedote kuntoutustyöntekijälle	
Liite 9. Näyte sisällönanalyysistä	

1 Johdanto

Yhteiskunnan ja työelämän kehityssuunnat luovat uudenlaisia haasteita kuntoutuksen palveluiden ja rakenteiden kehittämiseksi. Kuntoutuksen paradigman muutos vaatii ymmärrystä asiakasosallisuudesta ja kuntoutujien roolin vahvistamisesta kuntoutuksen palvelujen kehittämisessä yhdessä kuntoutustyöntekijöiden kanssa. Kuntoutuksen perinteisestä vajavuusparadigmasta ollaan siirtymässä valtaistavaan, ekologiseen toimintamalliin. Uudessa paradigmassa korostetaan myös kuntoutujan aktiivista roolia ja vaikutusmahdollisuuksia oman kuntoutumisprosessin suunnittelussa ja toteutuksessa. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 49-52; Rissanen – Kallanranta - Suikkanen 2008: 85-86; Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma 2004: 24-26; Karjalainen 2012: 19-23.)

Invalidisäätiön tavoitteena on olla edelläkävijä kuntoutuksen muutosprosessissa kohtamalla kuntoutuja yhteistyökumppanina oman kuntoutumisprosessin eri vaiheissa ja kuntoutuksen palveluiden kehittämisessä. Tämän ymmärretään edistävän kuntoutuksen vaikuttavuutta, kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistamista. Kuntoutuksen vaikuttavuuden osoittamisen tarve on kasvanut viime vuosina, johon käynnissä olevasta niin paradigman kuin rakenteellisesta muutoksesta, palveluiden tuotteistamisesta ja taloudellisten resurssien tiukentumisesta (Mäkitalo – Turunen 2008: 12-13). Kuntoutuksen tulee olla tuloksellista ja vaikuttavuus tulee kyetä osoittamaan tulevaisuudessa (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017: 44,46).

Kuntoutujan roolin muuttuminen näyttäytyy myös parhaillaan käynnissä olevassa Sosiaali- ja terveystalouden uudistuksessa kuntoutujan valinnan vapauden vahvistamisena, voidaan puhua myös suomalaisen sosiaali- ja terveystalouden paradigman muutoksesta. Sote-uudistuksen synnyttämiä osaamistarpeita työnantajille ovat muun muassa asiakasnäkökulman vahvistaminen ja palveluohjauksen kehittäminen. Vastuuhenkilöille haetaan ratkaisuja monialaisen yhteistyön ongelmakohtiin asiakkaan kuntoutusprosessissa mutta myös vastausta asiakkaan aktiivisen roolin mahdollistamiseen oman kuntoutumisen toteuttamisessa jo suunnitteluvaiheesta lähtien. (Järvikoski 2013: 57-58; Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017: 10,11,35,44,55.)

Kuntoutuksen uudistamiskomitea (2017) on omalta osaltaan määritellyt kuntoutuksen uuden valtaistavan paradigman mukaisesti muun muassa kuntoutujan tarpeista ja tavoitteista lähteväksi suunnitelmalliseksi prosessiksi, jossa keskeistä on tukea kuntoutujan omaa aktiivisuutta (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017: 10,11,35,44,55).

Useiden tutkimusten mukaan kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän välinen tasavertainen kumppanuus kuntoutuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä on selvästi merkityksellisin tekijä kuntoutumistavoitteiden saavuttamiseksi – ei valmiit palvelukokonaisuudet ja strategiat (Harra 2014: 27-29). Pitkäaikaistyöttömien kuntoutuksessa etsitään ja kehitellään tällä hetkellä uusia, innovatiivisia menetelmiä, joiden peruslähtökohdina mainitaan esimerkiksi dialogiset käytännöt, yksilöllinen tukiprosessi, verkostomaiset lähestymistavat ja vertaistuki (Karjalainen 2012:16; Salminen – Rintanen 2014: 23). Tästä huolimatta palveluiden toteutus on tänä päivänä edelleen hyvin asiantuntijalähtöistä, jossa asiakas on kuntoutuksen passiivinen kohde (Järvikoski - Härkäpää 2008: 61; Riikonen 2008: 159). Räätelöidyt ratkaisut ja asiakkaan osallistaminen ovat tulevaisuutta. Asiakkaan osallistamiseen liittyy vastuun ottaminen ja sitoutuminen omien kuntoutumistavoitteiden määrittelyyn ja tavoittelemiseen.

Uusi, 1.1.2018 voimaan tullut laki työttömyysturvan aktiivimallista on toisaalta hyvin vahvasti kuntoutuksen uuden paradigman mukainen vaatien kuntoutujalta selkeästi aktiivisempaa roolia ja vastuun ottamista mutta toisaalta unohtaa tasavertaisen kumppanuuden nojaten pääasiassa sanktioihin ja kontrolliin. Työttömien uutta aktiivimallia onkin kritisoitu erityisesti vaikeassa elämäntilanteessa ja syrjäytymisvaarassa olevien sekä erityistä tukea tarvitsevien sivuuttamisesta. He tarvitsevat tukea uuden roolin omaksumiseen entistä aktiivisimpina toimijoina ja tasavertaisimpina vaikuttajina. Kuntoutuksen uudistamiskomitean (2017) mukaan he tarvitsevat erityisesti henkilökohtaista palvelua ja valmennusta digitaalisten palveluiden ohella. Uskallus kertoa todellisista tarpeista, usein terveydellisistä ja työllistymisedellytyksiin liittyvistä haasteista vaatii luottamusta, joka rakentuu henkilökohtaisessa kohtaamisessa (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017: 48,56.)

Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena on kehittää moniasiantuntijuuteen perustuvaa toimintatapaa Invalidisäätien kuntouttavassa työtoiminnassa kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä moniasiantuntijuudella tarkoitetaan tasavertaista kumppanuutta asiak-

kaan kanssa, asiakkaan aktiivista roolia oman kuntoutumisprosessin suunnittelusta toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen. Tutkimuksellisen kehittämistyön asiakaskohdeyhmän rajaamiseen kuntouttavaan työtoimintaan vaikutti Invalidisäätiön kasvava rooli pääkaupunkiseudun kuntouttavan työtoiminnan tuottajana. Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää myös muissa Invalidisäätiön tuottamissa palveluissa.

2 Moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa kuntoutuksessa

2.1 Kuntoutuskäsityksen kehitys ja asiakkuuden muotoutuminen kohti moniasiantuntijuutta

Kuntoutuksen perinteistä paradigmaa kuvaavat vajavuuskeskeisyys ja lääketieteellinen lähestymistapa kuntoutujan kohtaamisesta kuntoutustarpeen määrittelyyn ja kuntoutuksen toteuttamiseen. Kuntoutustarve perustui sairauteen tai vammaan ja kuntoutus oli yksilön vajavuuden hoitamista ja hänen sopeuttamista. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 49-52; Karjalainen 2012: 19-23.)

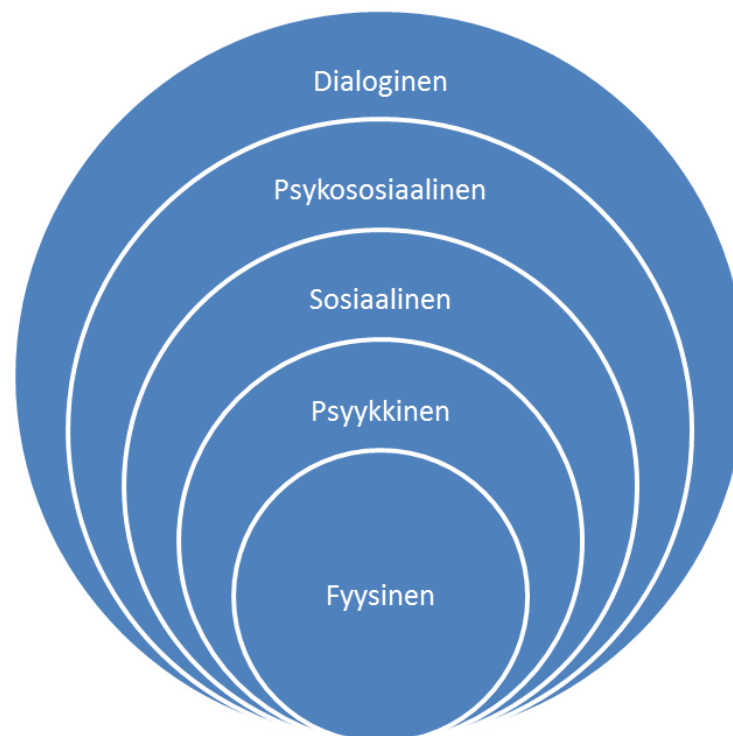
1970-luvulla kansainvälinen vammaisliike alkoi kritisoida tätä asiantuntijakeskeistä, yksilön vajavuuksiin keskittyvää ja medikalisoivaa kuntoutuksen toteuttamistapaa. Tämän johdosta syntyi ”itsenäisen elämän paradigma” jonka lähtökohtana oli vammaisten kyky ja halu vaikuttaa oman kuntoutuksen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Tämä oli merkittävä lähtölaukaus kuntoutuksen paradigman kehittymiseen kohti uutta, valtaistavaa ja ekologista kuntoutuksen toimintamallia. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 49-52; Karjalainen 2012: 19-23.)

Uudessa paradigmassa korostuu kuntoutujan valtaistuminen eli hänen aktiivinen rooli oman kuntoutumisensa suunnittelusta toteutukseen ja arviointiin. Yhteistyötä kuntoutustyöntekijän kanssa parhaiten kuvaa kumppanuus ja yhdessä tekeminen, tavoitteena saada kuntoutujan ääni kuuluviin ja mahdollistaa kuntoutujan asiantuntijuuden hyödyntäminen. Kuntoutuja ei ole kuntoutuksen passiivinen kohde, vaan aktiivinen toimija omassa kuntoutumisprosessissaan. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 49-52; Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma 2004: 24-26; Karjalainen 2012: 19-23.)

Uuden paradigman ekologinen ulottuvuus viittaa kuntoutujan huomioimiseen osana hänen toimintaympäristöjään ja vuorovaikutussuhteitaan, kuinka kuntoutuksen tarpeen määrittely tulee olla kokonaisvaltaista ja kuntoutuksen kohde voi olla myös kuntoutujan

toimintaympäristössä vaikuttava tekijä joka vaatii muutosta. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 49-52; Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2004: 24-26; Karjalainen 2012: 19-23.)

Kuntoutuskäsityksen kehittyminen on tapahtunut vähittäin ja sitä voidaan kuvata sykli-mäisenä kehityksenä. Kuviossa yksi alimmat kehät kuvaavat kuntoutuksen vajavuuskes-keistä fyysis-psykkistä tietopohjaa, joka vähitellen on täydentynyt sosiaalisella näkökul-malla ja edelleen rikastunut kohti psykososiaalista ja dialogista tiedonmuodostusta. (Kar-jalainen 2012: 22-23.)

Kuvio 1. Kuntoutuskäsityksen syklinen kehitys (Soveltaen Karjalainen 2012: 23)

Karjalaisen (2012) mukaan yhteiskunnan modernisoitumis-yksilöllistymiskehitys kuvaa nykypäivän ja tulevaisuuden ihmisten elämän moniulotteisuutta, muutosherkkyyttä ja epävarmuutta joka osaltaan on vaikuttanut kuntoutuksen paradigman kehittymiseen. Tu-levaisuuden kuntoutuksen tulisi huomioida kuvion kaikki tasot kuntoutujan kohtaami-ssa ja kuntoutuksen toteuttamisessa, aina yksilöllisesti ja tilannekohtaisesti painot-tuen. Ihmisten monimutkaiset ja muutosherkät elämäntilanteet vaativat monialaista yh-teistyötä, usein samanaikaisten palvelujen yhdistämistä – aitoa yhteyttä dialogisuutta

hyödyntäen niin ammattilaisten välisissä kuin asiakkaan kohtaamisissa. (Karjalainen 2012: 23.)

2.2 Asiantuntijakeskeisyydestä kohti yhteistä ymmärrystä ja kumppanuutta

Kuntoutuskäsityksen ja asiakkuuden muotoutumisen kehittymistä voidaan myös tarkastella kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelman (2004) taulukon yksi mukaan, jossa perinteistä ja uutta kuntoutuksen paradigmaa toisiinsa vertaillen sovelletaan käytännön toimintaan. Taulukossa pyritään kuvaamaan ideaaleja käytäntöjä, jotka tuskin toteutuu täysin sellaisenaan. (Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma 2004: 26.)

Taulukko 1. Kuntoutusparadigman kehitys (Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma 2004: 26)

	Vajavuusparadigma	Valtaistava tai ekologinen toimintamalli
Kuntoutustarpeen aiheuttaja	Yksilön vajavuus	Ihmisen ja hänen fyysisen, sosiaalisen kulttuurisen ympäristönsä suhde
Kuntoutuksen käynnistämisperuste	Sairauden tai vamman aiheuttama alentunut työ- ja toimintakyky	Työ- ja toimintakyvyn alenemisen tai syrjäytymisen uhka (esim. työuupumus, pitkäaikaistyöttömyys, hyvinvointivajeet)
Toiminnan tavoite	Vajavuuksien ja rajoitusten vähentäminen	Voimavarojen vahvistuminen, elämänhallinnan, työssä jaksamisen ja sosiaalisen selviytymisen paraneminen
Toiminnan laatu	Arviointi, kasvatus, koulutus, hoito, valmennus, sopeutus	Uusien mahdollisuuksien löytäminen yksilön ja ympäristön resursseja kehittämällä
Kuntoutuksen keinot	Arviointipainotteiset asiantuntija- ja erityistason palvelut	Perus- ja lähipalvelut, yhteisö- ja kotikuntoutus, vertaistuki, työyhteisötyö
Asiakkaan rooli	Intervention kohde, potilas, edun saaja	Kuntoutuja, aktiivinen osallistuja ja päätöksen tekijä, elämäänsä suunnitteleva subjekti
Kuntoutuksen toiminta-alue	Yksilö vajavuuksineen	Yksilö ja hänen toimintaympäristönsä: ekologinen näkökulma

Taulukon yksi mukaan uudessa paradigmassa korostuu kuntoutujan aktiivinen rooli ja vaikutusmahdollisuudet mutta toisaalta kuntoutuksen lähtökohtana on myös kuntoutujan suhde toimintaympäristöönsä. Kuntoutuskäsityksen muutoksen ilmentymistä asiakkuuden muotoutumisen kehittymisessä voidaan vielä tarkentaa Järvikosken ja Härkäpään

(2011) asiantuntijakeskeisen ja kuntoutujalähtöisen mallin kautta taulukossa kaksi (Järvikoski – Härkäpää 2011: 188).

Taulukko 2. Asiantuntijakeskeinen ja kuntoutujalähtöinen malli kuntoutustyössä (Järvikoski – Härkäpää 2011: 188)

	Asiantuntijakeskeinen malli	Kuntoutujalähtöinen malli
Asiakas tai kuntoutuja	passiivinen rooli toiminnan kohde, ohjeiden noudattaja	aktiivinen rooli toiminnan subjekti, elämänsä suunnitteleva ja vaihtoehtoja punnitseva päätöksentekijä
Kuntoutustyöntekijä	asiantuntija, päätöksentekijä, ohjeiden antaja toiminnan subjekti	yhteistyökumppani, innostaja, mahdollisuuksien avaaja auttaa asiakasta tutkimaan itseään ja ympäristöään, lisää asiakkaan tilannekompetensseja päätöksentekoon
Suhteen luonne	yksisuuntainen vaikutussuhde, valta asiantuntijalla perustuu eriarvoisuuteen ja vahvistaa riippuvuutta	tasa-arvoisuuteen perustuva vuorovaikutussuhde tukee ja palkitsee asiakkaan itsenäisyyttä
Ongelmien tulkinta	perussyynä asiakkaan vajavuus, puutteet	kuntoutujan ja toimintaympäristön suhteen ongelma vajaakuntoistumista ja syrjäytymistä lisäävät käytännöt ja suunnittelu
Ratkaisut ja toimenpiteet	yksilön hoitaminen ja valmentaminen yksilön vajavuuksien ja toimintarajoitusten vähentäminen	asiakkaan omia elämäntavoitteita tukevat ratkaisut voimavarojen tukeminen toimintaympäristön esteiden poistaminen
Tulevaisuuden ennuste	toimintakyvyn paraneminen omasta kontrollista kohti asiantuntijakontrollia avun tarpeeseen sopeutuminen, opittu avuttomuus	selviytymiskeinojen ja strategioiden löytyminen hallinnan lisääntyminen, valtaistuminen asiantuntija-avun tarpeen vähentyminen

Asiantuntijakeskeisessä mallissa asiantuntijalla on valta määrittää kuntoutustarve perustuen lääketieteellisiin ja psykologisiin testeihin ja arviointeihin sekä päättää kuntoutuksen suunta ja tahti. Kuntoutujan oletetaan noudattavan saamia ohjeita. Asiantuntijätiedon

katsotaan olevan luotettavampaa kuin kuntoutujan henkilökohtaiset toiveet ja näkemykset. Kuntoutujakeskeisessä mallissa asiantuntijan ja kuntoutujan välistä yhteistyötä kuvaa tasa-arvoinen ja kumppanuuteen perustuva suhde, jossa molempien näkemykset ja työskentely kohti kuntoutumisen tavoitteita ovat yhtä arvokkaassa asemassa. Kuntoutuja ei vain noudata ohjeita vaan kuntoutustyöntekijän asiantuntijuus ilmenee kykynä tarjota erilaisia vaihtoehtoja ja tietoa yhteisen ymmärryksen saavuttamiseksi ja kuntoutujan itsenäisen päätöksenteon sekä aktiivisen osallistumisen mahdollistamiseksi. (Seikkula - Arnkil 2014:91; Järvikoski – Härkäpää 2011: 187-189; Oksanen 2014: 13,46.)

2.3 Aktivoitavasta aktiiviseksi toimijaksi kuntouttavassa työtoiminnassa

Kuntoutuksen paradigman muutoksen rinnalla on tapahtunut vastaavanlaisia kehityskelviä myös työllisyys- ja sosiaalipolitiikassa. Työttömien aktivointi kytkeytyy erityisesti työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaan ja sosiaalipolitiikan aktivoiminen alkoi 1990-luvun alussa useissa Euroopan maissa. Puhutaan aktivointipolitiikasta ja aktivoinnin paradigman muutoksesta. Toisen maailmansodan jälkeen painopiste oli kansalaisten oikeuksissa sosiaalisiin etuuksiin, 1990-luvulta lähtien kehityssuunta oli yksilön oman vastuun ja aktiivisuuden korostamisessa omasta hyvinvoinnistaan. Aktivoinnin paradigman muutoksessa huomio siirtyi taloudellisten hyötyjen näkökulmasta sosiaalisen osallisuuden edistämiseen. Toimeentulon turvaamisen rinnalla yhtä tärkeänä nähtiin työllisyyden ja osallisuuden edistäminen. (Keskitalo 2013: 45,59.)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta säädettiin vuonna 2001 ja kuntouttavan työtoiminnan tavoitteeksi määriteltiin luoda pitkäaikaistyöttömälle väylä työelämään sekä tukea, parantaa ja ylläpitää hänen elämänhallinta- ja toimintakykyä. (Lindqvist – Oksala - Pihlman 2001: 13-14.) Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu jonka järjestämisestä vastaavat kunnat. Kunnat voivat tuottaa kuntouttavan työtoiminnan itse tai tehdä kirjallisen sopimuksen sen järjestämisestä toisen kunnan, kuntayhtymän, rekisteröityneen säätiön tai yhdistyksen kanssa. (Pöyhönen 2015.)

Laki velvoittaa aktivointisuunnitelman tekemiseen laissa säädetyt edellytykset täyttävälle henkilölle. Aktivointisuunnitelma tehdään kuntoutujan, kunnan ja Te-toimiston yhteistyönä kuntoutujan työllistymisvalmiuksien ja elämänhallinnan parantamiseksi. Aktivointisuunnitelmassa sovitaan kuntoutujan tarpeen mukaisista palveluista, jotka voivat olla kuntouttavan työtoiminnan lisäksi muita sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalve-

luja. Aktivointisuunnitelman korvaa monialainen työllistymissuunnitelma niiden henkilöiden kohdalla, jotka ohjautuvat työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) asiakkaaksi. Kyseessä on Kelan, Te-toimiston ja kunnan yhteinen toimintamalli, joka tarjoaa pidempään työttömänä olleille eri viranomaisten palveluja yhden luukun periaatteella. (Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu 2016; Pöyhönen 2014; Pöyhönen 2015.)

Kuntouttavan työtoiminnan sisältöä ei ole laissa määritelty mutta sen on edistettävä laissa kuvattua kuntouttavan työtoiminnan tavoitetta. Kuntouttava työtoiminta voi olla esimerkiksi työtoimintaa, ryhmätoimintaa, yksilövalmennusta ja toimintakyvyn arviointia. Kuntouttavan työtoiminnan päivittäinen kesto on neljästä kahdeksaan tuntia ja yhdestä neljään päivään viikossa. Kuntouttavan työtoiminnan jakson pituus on vähintään kolme kuukautta ja enintään 24 kuukautta. (Kuntouttavan työtoiminnan sisältö 2014; Kuntouttavan työtoiminnan toiminta-aika 2015.)

Työttömien aktivoinnin tärkeimpiä työmenetelmiä Kotkaksen (2013) mukaan ovat sopimuksellisuus ja yksilökohtainen palveluohjaus. Aktivointisuunnitelman allekirjoittaminen tekee yhteistyöstä sopimuksellista ja se toimii yksilökohtaisen palveluohjauksen yhtenä keskeisenä työkaluna. Aktivointisuunnitelman laatimisen kautta pyritään saamaan kuntoutujan ääni kuuluviin ja sanoittamaan omat tavoitteensa sekä vahvistamaan hänen osallistumisestaan päätöksentekoon itseä koskevissa asioissa ja aktivointitoimenpiteissä. Yksilökohtaiselle palveluohjaukselle on edellä mainitun mukaisesti ominaista kuntoutujalähtöisyys – kuntoutujan henkilökohtaisten tarpeiden ja voimavarojen selvittäminen ja yksilökohtaisen suunnitelman laatiminen palvelulähtöisyyden sijaan. Toisin sanoen kuntouttavan työtoiminnan palveluprosessissa on havaittavissa uuden, valtaistavan paradigman mukaisia ominaisuuksia. (Kotkas 2013: 86-87.)

Työvoima- ja aktivointipolitiikka on nykyään jatkuvan kiistelyn alaisena. Aktivoinnin paradigmassa voidaan erottaa kaksi erilaista pääsuuntausta. Voidaan puhua pehmeästä ja kovemmassa linjasta aktiivitoimissa. Kovemmassa linjassa pyritään ensisijaisesti vain työllistymään riippumatta työttömän asiakkaan yksilöllisistä toiveista ja kyvyistä työnkuvaan liittyen. Pehmeämpi linja keskittyy laaja-alaisemmin työttömän työllistymisedellytysten ja sosiaalisen osallisuuden parantamiseen sekä pitkän tähtäimen kestäviin ratkaisuihin. (Karjalainen – Keskitalo 2013: 11-13.)

Aktivointipolitiikan kehittämisen tulevaisuuden haasteet liittyvät muun muassa siihen, kuinka löydetään yksilöä kunnioittava ja aidosti hänen aktiivisuutta ja osallistumista mahdollistavat menetelmät työkeskeisen lähestymistavan ja inhimillisen pääoman kehittämistä korostavan lähestymistavan ristipaineessa? Korostetaanko sosiaalsiin oikeuksiin liittyviä ehtoja, työttömään kohdistettuja velvoitteita ja kontrollia vai yksilöllistä, joustavaa kohtaamista? (Karjalainen – Keskitalo 2013: 11-13; Keskitalo 2013: 66-67.)

Kotkaksen (2013) mukaan laissa kuntouttavasta työtoiminnasta on pyritty ihanteelliseen ratkaisuun työttömän oikeuksien, velvoitteiden ja aktiivisuuden tukemisen yhdistämisessä (Kotkas 2013: 80). Kuntouttavaa työtoimintaa on kuitenkin kritisoitu eri tutkimusten valossa. Kotirannan (2008) mukaan sosiaalityön prosesseja tulisi kehittää kaavamaisuudesta kohti yksilöllisyyden huomioivaa ja asiakkaan osallisuutta tukevaa palvelua. Aktivointi osoittautui jo käsitteenä ongelmalliseksi koska työttömän rooliksi jää olla aktivoitava. Tätä kehitystä vaikeuttaa se, että sosiaalityössä asiakkaita autetaan samanlaisia palveluja, etuisuuksia ja ehtoja käyttäen tavoitteena mahdollisimman tasavertainen kohtelu. (Arnkil – Karjalainen – Saikku – Spangar – Pitkänen 2008: 24,172; Kotkas 2013: 93-94; Kotiranta 2008: 24, 56-60, 161.) Työvoimatoimistoihin ja työvoiman palvelukeskuksiin vuonna 2008 kohdistuneen arviointitutkimuksen mukaan havaittiin kehitystä yksilökohtaisen palveluohjauksen työmenetelmien käytössä mutta työvoimapalveluita tulisi määrätietoisemmin kehittää kysyntä- ja käyttäjälähtöisiksi (Arnkil ym. 2008: 24,172).

Kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuutta kartoittaneiden tutkimusten mukaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneet ovat olleet pääosin tyytyväisiä saamaansa palveluun, erityisesti suunnitteluprosessiin riippumatta työllistymisen onnistumisesta. Positiiviset kokemukset suunnitteluprosessissa liittyivät henkilökohtaisen palvelun saamiseen, kuuluksi tulemiseen kuten mahdollisuuteen esittää omia toiveitaan ja näkemyksiään sekä elämänhallinnan parantumiseen. Kritiikkiä on kuitenkin saanut julkisen työvoimapalvelun lähtöolettaamus siitä, että työttömät omaavat tarvittavat tietotaidot liittyen suunnitelman laadinnan neuvotteluprosessiin. (Kotkas 2013: 93-94.)

Toisaalta Karjalaisen ja Karjalaisen (2010) tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudun kuntouttavan työtoiminnan haastatelluista kuntoutujista suurin osa totesi työhön paluun olevan tärkein toivottu tulos palvelusta, vaikka palvelun sisältöön sinällään oltiin kohtuullisen tyytyväisiä. Kuntouttavan työtoiminnan jakson jälkeen kuntoutujista suoraan työelämään siirtyi vain yksi prosentti ja palkkatuettuun työhön seitsemän prosenttia. (Karjalainen – Karjalainen 2010: 3-4, 49.) Esimerkiksi Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa

kehittämishjelmassa mainitaan tavoite kehittää ja tehostaa kuntouttavaa työtoimintaa ja muita osallisuutta edistäviä työmuotoja (Kansallinen kehittämishjelma KASTE 2012-2015: 8).

3 Moniasiantuntijuus ja yksilölliset kuntoutumistavoitteet

3.1 Kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän välisen yhteistyön monet muodot

Moniasiantuntijuus voidaan nähdä sateenvarjokäsitteenä monenlaiselle ihmisten väliselle yhteistyölle yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. (Isoherranen 2005: 14). Englanninkielisiä termejä moniasiantuntijuudelle ovat multi-, trans- inter-, crossdisciplinary tai -professional working tai collaboration ja multi-agency working. Suomessa yleisimmin puhutaan vain moniammatillisesta yhteistyöstä mutta voidaan käyttää myös termejä moniasiantuntijainen, monialainen ja monitoimijainen yhteistyö. Moniammatillisessa yhteistyössä kuvataan usein toiminnan sisältöä, muissa termeissä viitataan yleensä vain yhteistyöhön osallistuviin toimijoihin ja tieteenaloihin. (Kuurilehto 2014: 23.)

Kuurilehto (2014) jakaa moniasiantuntijaisen yhteistyön kolmeen eri lähestymistapaan tutkimuksensa teoreettisessa viitekehyksessä. *Monitieteisessä- ja ammatillisessa yhteistyömuodossa* kuntoutustyöntekijöillä on yhteinen asiakas mutta he työskentelevät erillään tai rinnakkain. Myös asiakkaan arviointi tapahtuu erillään ja asiakkaan osallistamista kuntoutuksen eri vaiheisiin kuten sisällön suunnitteluun ja loppuarviointiin ei tapahdu. Tulokset voivat olla hyvinkin vaihtelevia, riippuen yksittäisen asiantuntijan asettamista tavoitteista. Dokumentoinnissa saatetaan tuottaa korkeintaan yksi yhteinen tiivistelmä toiminnasta mutta dokumentointi on pääosin erillistä. Koko palveluprosessia ei arvioida kuukaan ja yhteistyön järjestäminen muiden toimijoiden kanssa jää asiakkaan vastuulle. Asiakkaan lähipiiriä ja vuorovaikutussuhteita ei myöskään huomioida. (Kuurilehto 2014: 23-29.)

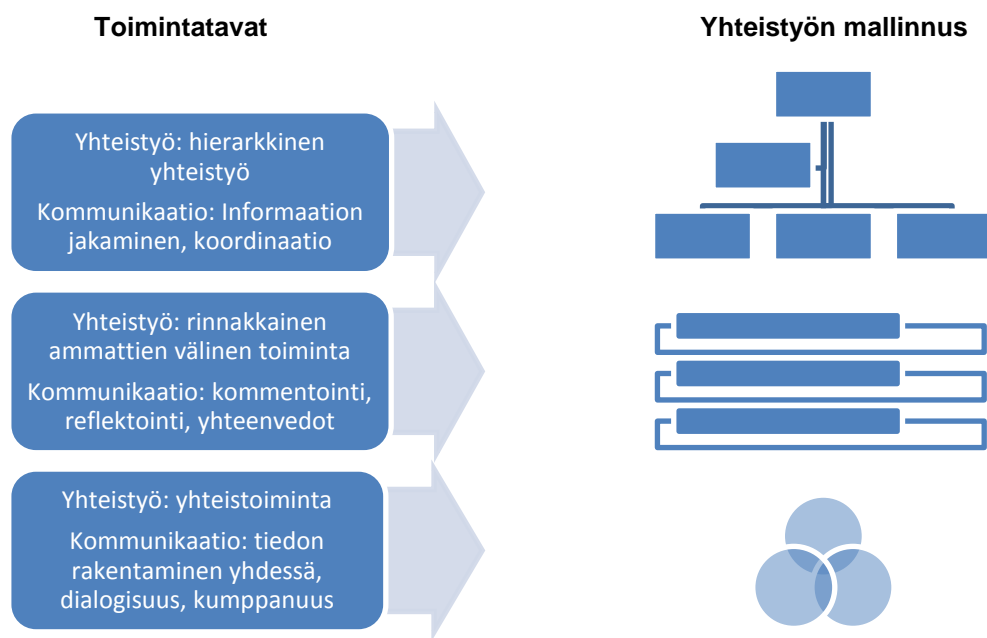
Tieteiden ja ammattilaisten välisen yhteistyön lähestymistavassa eri ammattilaiset jakavat jo tietoa asiakkaaseen liittyen ja pyrkivät kokonaisvaltaisuuteen asettamalla asiakkaan kuntoutukselle yhteiset tavoitteet. Työskentely tapahtuu edelleen vahvasti erillään mutta yhteiset tapaamiset ovat tyypillisiä. Asiakkaan rooli on myös jo vahvempi. Asiakas saattaa osallistua kuntoutuksen sisällön suunnitteluun ja hänen lähipiiriään saatetaan kuulla mutta päätöksiä ja arviointia tuloksista tekevät yleensä viranomaiset. (Kuurilehto 2014: 23-29.)

Kolmannessa moniasiantuntijaisen yhteistyön lähestymistavassa, *poikkitieteellisessä ja ammattilaisten keskinäisessä yhteistyössä* työskennellään tarvelähtöisesti ja asiakkaan ääni keskiössä. Tässä yhteistyömuodossa on yleensä yksi tai kaksi päätyöntekijää, jotka rakentavat yhteistyössä asiakkaan kanssa tarvelähtöisen palvelukokonaisuuden ja esimerkiksi konsultoivat eri tieteen- ja ammattialojen edustajia. Päähenkilö voi olla esimerkiksi henkilökohtainen palveluohjaaja, jonka tehtäviin kuuluu luoda moniasiantuntijainen tiimi ja tuottaa, ohjata sekä koordinoida palvelukokonaisuus asiakkaalle. Asiakas nähdään tasavertaisena yhteistyökumppanina, joka osallistuu palvelun sisällön ja tavoitteiden suunnitteluun ja jatkuvaan arviointiin. Tällaisessa yhteistyössä ammattilaisilta vaaditaan perehtymistä toisen ammattilaisen työnkuvaan ja irtaantumista tiukista ammattirooleistaan. Mielenkiintoista on että asiakkaan tasavertainen rooli ei näyttyädy tämän lähestymistavan nimityksessä – poikkitieteellisessä ja ammattilaisen keskinäisessä yhteistyössä. (Kuurilehto 2004: 23-29.)

Moniammatillisuuden ja moniasiantuntijuuden käsitteitä tulkitaan monella tavalla joka tuo oman haasteensa yhteistyön toteuttamiseen ja siihen kohdistuviin odotuksiin käytännön työssä. Verraten Kuurilehdon (2004) kuvaukseen moniasiantuntijaisen yhteistyön lähestymistavoista, Arponen, Kihlmanin ja Välimäen (2004) mukaan voidaan puhua moniasiantuntijuudesta vasta kun yhteistyö on yhdessä tekemistä tiedon, vallan ja osaamisen jakamisena kuntoutujan ja hänen lähipiirin kanssa. (Arponen – Kihlman - Välimäki 2004: 28.) Kuurilehto (2004) toteaaakin kuvaamansa moniasiantuntijaisen yhteistyön lähestymistapojen kutsuttavan Suomessa yleisesti moniammatilliseksi yhteistyöksi ja omassa tutkimuksessaan tarkoittaa moniasiantuntijuudella vasta kaikkein pisimmälle vietyä yhteistyökumppanuutta, tasavertaista asiantuntijuutta kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän välillä (Kuurilehto 2004: 28-29).

Arnkil ja Seikkula (2005) kuvaavatkin asiantuntemuksen syntyvän ammattilaisen ja kuntoutujan yhteisen työskentelyn tuloksena. Kenenkään näkemys ei yksistään riitä vaan uusi ja yhteinen ymmärrys syntyy eri osapuolten rajalle ja ymmärryksen syntyminen on aina aktiivinen tapahtuma. Tämän yhteisen ymmärryksen muodostumisen kohtaa Seikkula ja Arnkil (2005) kuvaavat osuvasti *rajasysteemin* käsitteellä, jonka mukaan keskeistä on eri toimijoiden vastavuoroiseen vuorovaikutukseen ja yhteiskehittämiseen pyrkivät kohtaamiset yhteisellä rajapinnalla. (Seikkula - Arnkil 2005: 27, 89; Seikkula - Arnkil 2014: 91.)

Seikkulan ja Arnkilin (2005) sekä Arposen, Kihlmanin ja Välimäen (2004) näkemystä lähellä ovat myös Jeglinskyn – Siparin (2015) kuvaama yhteisöllisen asiantuntijuuden käsite ja Siparin (2008) sekä Harran (2014) kuvaama yhteistoiminnan käsite. Jeglinsky ja Sipari (2015) jakavat yhteistyön kolmeen eri toimintatapaan kuvion kaksi mukaisesti. (Harra 2014: 33,224; Jeglinsky – Sipari 2015: 47-48; Sipari 2008: 14.)

Kuvio 2. Yhteistyön eri toimintatavat (Soveltaen Jeglinsky – Sipari 2015: 48)

Hierarkkisessa yhteistyössä kyse on informaation jakamisesta ja tieto kulkee yhden-suuntaisesti. Ammattilaisten työskennellessä rinnakkain kuntoutujan kanssa määritellyt tavoitteet yhdistetään sovitussa moniammatillisessa yhteistapaamisessa. Yhteistoiminnassa kuntoutumistavoitteet laaditaan yhdessä asiantuntijuus jakaen ja tällöin voidaan puhua myös yhteisöllisestä asiantuntijuudesta jonka Jeglinsky ja Sipari (2015) katsovat olevan myös moniasiantuntijaista yhteistyötä. (Harra 2014: 33,224; Jeglinsky – Sipari 2015: 47-48; Sipari 2008: 14.)

3.2 Yksilölliset kuntoutumistavoitteet

Tavoitteella tarkoitetaan toivottua tilaa tai muutosta, joka on kuntoutujalle merkityksellinen ja jonka kuntoutuja haluaa saavuttaa. Tavoitteiden saavuttamista edistää tavoitteiden mitattavuus ja tulosten osoittaminen mahdollisuuksien mukaan kuntoutujan toiminnasta johtuvaksi. Kuntoutujan saadessa onnistumisen kokemuksen oman toimintansa tuloksellisuudesta, motivoi se työskentelemään kohti seuraavia tavoitteita. Kuntoutujan

omakohtaisen kokemuksen kautta kuin ympäristöltä saadulla palautteella on suuri merkitys kuntoutujan pystyvyyden tunteen vahvistamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 192-194.)

Tavoitteiden mitattavuus ja seuranta voidaan mahdollistaa päätavoitteiden pilkkomisella välitavoitteiksi. Välitavoitteiden asettaminen tuo ryhtiä myös kuntoutumisprosessiin ja jakaa sen sopiviin jaksoihin. Järvikosken ja Härkäpään (2011) kuntoutumisen tavoitteita koskevan tarkastelun perusteella hyvän tavoitteen ominaisuuksia ovat kiteytetysti mitattavuus, konkreettisuus, saavutettavuus, realistisuus, oikea-aikaisuus ja kuntoutujalähtöisyys. Vastaavalla tavalla tavoitteiden laatua kuvataan englannin kielisessä kirjallisuudessa akronyymillä SMART (specific, measurable, achievable, realistic, timely). (Järvikoski – Härkäpää 2011: 192-194.)

Esimerkiksi tavoitteen kuntoutujalähtöisyys ja realistisuus mahdollistuvat vain moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan kautta – kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasavertaisessa kumppanuussuhteessa, molempien aktiivinen työpanos ja yhteisen ymmärryksen mahdollistava vuoropuhelu keskiössä. Jotta tavoitteita voitaisiin tarvittaessa uudelleen muotoilla, tulee vuorovaikutussuhteen olla turvallinen ja luottamuksellinen. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 192-194.)

3.3 Kuntoutumistavoitteiden määrittelyn ja arvioimisen menetelmiä

Olenainen osa kuntoutumisprosessia on tavoitteiden saavuttamisen arviointi. Tavoitteiden saavuttamisen arviointiin on kehitetty monenlaisia menetelmiä joista esimerkkinä GAS – menetelmä (Goal assessment scaling). GAS – menetelmä kehitettiin 1960-luvulla mielenterveystyön vaikuttavuuden arvioinnissa ja myöhemmin sitä on sovellettu laajasti kuntoutuksen eri aloilla. Kuntoutujan yksilölliset tavoitteet ja niiden saavuttamiseen tähtäävä ajanjakso määritellään yhdessä kuntoutumisen alussa. GAS – menetelmä tarjoaa numereenisen asteikon tavoitteiden saavuttamisen arviointiin kuntoutumisjakson aikana. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 195.)

GAS – menetelmän etuina nähdään moniasiantuntijuudelle tyypillisen toimintatavan mahdollistuminen kuten yhteinen kommunikaatio kuntoutujan, kuntoutuksen palveluntuottajan ja omaisten välillä, kirjallisten ja kuntoutujan yksilöllisiin kokemuksiin perustu-

vien tavoitteiden konkreettisuus ja kuntoutujan aktiivinen osallistuminen tavoitteiden laatimiseen ja kuntoutumisensa arviointiin. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 195; Laukkala – Tuomi - Sukula 2015: 11-13.)

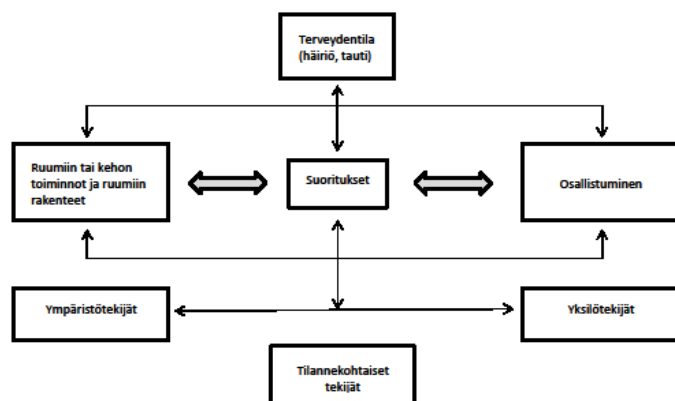
GAS – menetelmä selkeyttää tavoitteita ja motivoi kuntoutujia kuntoutujalähtöisesti toteutettuna. Kuntoutujan osallistuminen tavoitteiden laatimiseen edistää kuntoutumisen tuloksellisuutta useiden tutkimusten mukaan. Menetelmä itsessään ei takaa asiakaslähtöisyyttä vaan kuntoutustyöntekijöiden tulee tiedostaa ja hallita kuntoutujan osallistumista mahdollistavat ajattelu- ja toimintatavat kuten dialogiset työmenetelmät. GAS – menetelmää on kritisoitu muun muassa aikaa vieväksi ja useissa ammatillista kuntoutusta koskevissa tutkimuksissa tuli esille GAS – tavoitteiden soveltuminen paremmin terveyteen liittyvien tavoitteiden kuin ammatillisten tavoitteiden määrittämiseen. (Veijola - Honkanen – Lappalainen 2015: 46; Järvikoski – Härkäpää 2011: 195; Laukkala – Tuomi - Sukula 2015: 11-13; Seppänen-Järvelä ym. 2015: 176.)

Laaja-alainen perehtyminen kuntoutujan elämään kuntoutujan kokemukseen perustuen tekee tavoitteista konkreettisia ja mielekkäitä. Toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden kansainvälinen käsitteellinen malli (ICF) toimii apuvälineenä kuntoutujan elämäntilanteen kokonaisvaltaisessa hahmottamisessa ja kuntoutustarpeen taustalla vaikuttavien tekijöiden tarkentamisessa sekä monialaisen yhteistyön suunnittelussa. ICF – malli auttaa ohjaamaan kuntoutumista ja tavoitteiden asettamista toimien kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittelyn työkaluna. Mitä jäsentyneemmin voidaan toimintakyky määritellä, sitä tarkemmin voidaan muodostaa kuntoutumistavoitteet. (Musikka-Siirtola - Anttila 2015: 22, 25-26; Järvikoski - Härkäpää 2011: 99; Paltamaa – Anttila 2015: 17-18.)

ICF - mallissa ihmisen toimintakykyä ja toimintarajoitteita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja vuorovaikutuksellisena prosessina, jossa vaikuttavina tekijöinä ovat kuntoutujan terveydentila sekä tilannetekijät eli ympäristötekijät ja yksilötekijät. Kuntoutuja ja hänen kokemuksensa ovat keskiössä koska toimintakyvyn katsotaan toteutuvan terveydentilan, yksilön ja ympäristötekijöiden yhteisvaikutuksen tuloksena. Vain kuntoutuja itse pystyy sanoittamaan kokemuksensa näiden yhteisvaikutuksesta. (Järvikoski - Härkäpää 2011: 96-98; Musikka-Siirtola - Anttila 2015: 22.)

Kuvan kolme kautta voidaan hahmottaa, kuinka vaikuttavia osatekijöitä tarkastellaan suhteessa koettuun toimintakykyyn eli suorituksiin sekä osallistumisen mahdollisuuksiin

viitaten elämän ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja sosiaalisiin rooleihin (Järvikoski - Härkäpää 2011: 96-98).

Kuvio 3. Toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden käsitteellinen malli (ICF) (Soveltaen Järvikoski – Härkäpää 2011: 97)

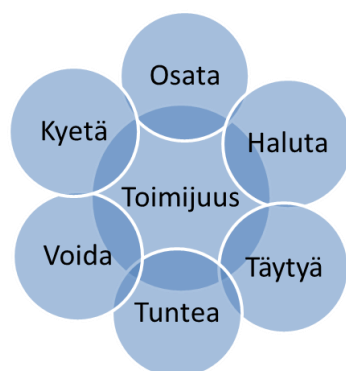
Ruumiin tai kehon toiminnoilla tarkoitetaan fysiologisia ja psyykkisiä elintoimintoja, ruumiin rakenteilla anatomisia osia kuten raajoja ja elimiä. Suorituksilla viitataan kuntoutujan toimintaan ja osallistumisella yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja sosiaalisiin rooleihin. Ympäristötekijöillä tarkoitetaan kuntoutujan fyysisiä, sosiaalisia ja asenneympäristöjä joissa hän on mukana, huomioiden lähi- ja yhteiskunnallisen tason. Yksilötekijöillä tarkoitetaan kuntoutujan henkilökohtaisia ominaisuuksia kuten ikä, sukupuoli, rotu, koulutus, ammatti, kasvatus ja ruokailutottumukset. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 96-98.)

ICF-mallia on useissa tutkimuksissa kritisoitu vielä varsin asiantuntijakeskeiseksi ja lähökohdiltaan luokitusjärjestelmäksi, jota tulisi kehittää kuntoutujan subjektiivisen näkökulman, tahdon ja motivaation huomioimiseksi asiantuntijatiedon rinnalla. Stina Sjöblom (2015) toteaa osuvasti ICF:n käytöstä ja soveltamisesta sosiaalityössä ettei sosiaalityö ole koodaamista – vaan kohtaamista. Sjöblom (2015) ehdottaakin ICF-mallin kehittämistä koodaamisesta sanoittamiseen sosiaalityössä. Esimerkiksi Tanskassa sosiaalishallitus ja kuntaliitto ovat kehittäneet aikuissosiaalityöhön yhteisen metodin kuntoutujan

tilanteen kartoittamiseen, tarpeiden arviointiin ja palvelusuunnitelman laadintaan jonka taustalla näkyy ICF - luokituksen viitekehys. Metodissa ei kuitenkaan käytetä ICF – mallille tyypillistä koodaamista vaan prosessin ja järjestelmällisen selvittämisen sanoittamista vaihe vaiheelta. (Järvikoski - Härkäpää 2011: 99-101; Sjöblom 2015: 135-137.)

Kuntoutujan elämäntilanteen kokonaisvaltaista huomioimista ja kuntoutujan aktiivista osallistumista yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittelyyn voidaan vahvistaa myös toimijuuden modaliteettien kautta. Jyrkämän (2007) toimijuuden modaliteeteissa kuntoutujan kokemuksellisen tiedon ja motivaation huomioiminen tulee selkeämmin esille verrattuna ICF-malliin. Toimijuuden käsitteellä Hokkasen (2013) mukaan tarkoitetaan ihmisen mahdollisuutta vaikuttaa asioihin omalla toiminnallaan ja kokea itsensä aktiivisena toimijana sosiaalisissa ympäristöissään. Toimijuuden ja moniasiantuntijuuden käsitteet ovat lähellä toisiaan, voidaan puhua lähikäsitteistä. (Hokkanen 2013: 60; Jyrkämä 2007: 205-208.)

Jyrkämä (2007) jakaa toimijuuden kuuteen eri modaliteettiin eli tulokulmaan. *Kykeneminen* liittyy kuntoutuksen perinteiseen fyysiseen ja psyykkiseen toimintakykyyn. *Osaaminen* kuvaa kuntoutujan omaamia taitoja ja tietoja. *Haluaaminen* viittaa motivaatioon ja kuntoutujan pyrkimyksiin kohti valitsemiaan tavoitteitaan. *Täytyminen* koskee esimerkiksi kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön osoittamia pakollisia velvoitteita. *Tunteminen* käsittää erilaiset tilannekohtaiset emootiot ja arvioinnit ja *Voiminen* liittyy ympäristön tilanne- ja rakennekohtaisiin mahdollisuuksiin. (Jyrkämä 2007: 205-208.)

Kuvio 4. Toimijuuden modaliteetit (Järvikoski – Härkäpää 2011: 102)

Kuviossa neljä toimijuuden modaliteeteista pyritään tuomaan esille toimijuuden eri tulokulmien vuorovaikutuksellinen luonne. Toimijuus on dynaaminen, vuorovaikutuksellinen

prosessi jossa eri tulokulmat ovat yhteydessä toisiinsa ja vaikuttavat toisiinsa. Esimerkiksi työttömän on vaikea motivoitua (haluaminen) aktivointilain velvoittamaan (täytyä) työnhakuun mikäli työtön kokee ammatilliset taitonsa (osaaminen) tai terveydentilansa (kyetä) puutteelliseksi työllistymiseen. (Järvikoski - Härkäpää 2011: 102.)

3.4 Moniasiantuntijuus yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi

Kuntoutumistavoitteiden saavuttaminen eri tutkimusten mukaan edellyttää molempien niin kuntoutujan kuin kuntoutustyöntekijän aktiivista panosta kuntoutumisprosessissa. Jotta asetetut tavoitteet kuntoutusprosessissa on mahdollista saavuttaa, tulee asiakkaan ja ammattilaisen yhdessä päättää tavoitteista ja työskennellä yhdessä niitä kohti. Voidaan puhua vahvasta kumppanuudesta asiakkaan ja ammattilaisen välillä, jonka merkitys tavoitteiden saavuttamiselle eri tutkimusten mukaan on selvästi merkityksellisempi kuin esimerkiksi käytetyt välineet ja strategiat. (Harra 2014: 27-29.) Kuntoutujan aktiivinen toimijuus rakentuu vuorovaikutteisesti ja vastavuoroisesti (Hokkanen 2013: 62; Laitinen – Niskala 2014: 11).

Moniasiantuntijaista yhteistyötä voitiin kuvata Jeglinskyn ja Siparin (2015) mukaan myös yhteistoimintana (Jeglinsky – Sipari 2015: 47-48). Yhteistoiminnassa jaetaan omaa osaamista, huomioidaan toisten näkökulmat ja yhdistetään osaamista, voidaan puhua yhdessä oppimisesta. Tavoitteena on rakentaa uutta tietoa ja ymmärrystä yhdessä. Vuorovaikutustaidot ja niiden kehittäminen ovat avaintekijöitä tällaisessa yhteistyössä. Yhteisen ymmärryksen rakentumista ovat mallintaneet Jeglinsky ja Sipari (2015) kuvion viisi mukaisesti. (Anttila 2006: 427; Jeglinsky – Sipari 2015: 47,52.)

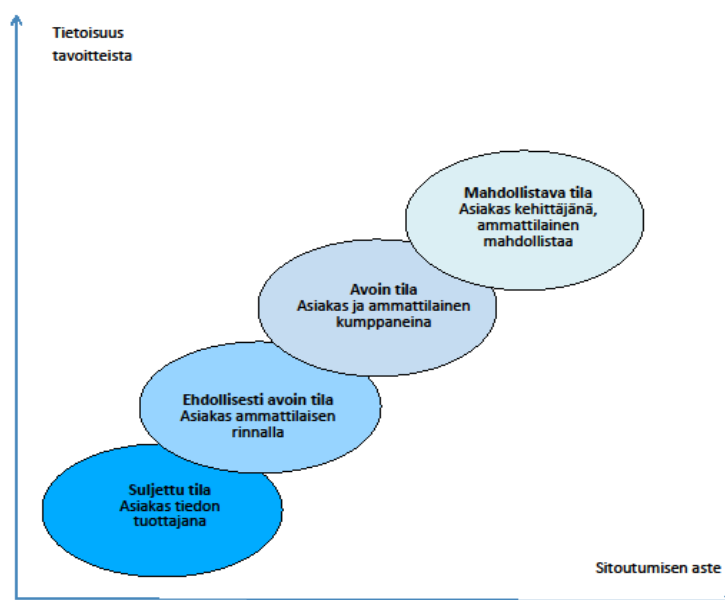
Kuvio 5. Yhteisen ymmärryksen rakentuminen kolmessa vaiheessa (Jeglinsky – Sipari 2015: 51.)

Kuntoutujan osallistumisen ja yhteisen ymmärryksen rakentumiseksi tarvitaan dialogista vuorovaikutusta, joka on enemmän kuin tavallinen vuorovaikutus. Dialogiselle vuorovaikutukselle on ominaista kuuntelemisen taito kritiikittä erilaisuus hyväksyen ja erilaisten näkökulmien ymmärtäminen muuttamisen sijaan. Lopputuloksena kuvion viisi mukaisesti eri näkökulmien yhteensovitus ja synteesi sekä sitoutuminen yhteiseen päämäärään. (Veijola - Honkanen – Lappalainen 2015: 34-35; Jeglinsky – Sipari 2015: 48.)

Kuntoutujan omien näkemysten esiin saaminen vaatii dialogisten menetelmien tuntemusta ja niiden hallintaa. Dialogi on ennen kaikkea toisen kunnioitusta, ajan antamista, aitoa kohtaamista. Dialogisuus on arvostavaa vuoropuhelua keskinäisen ymmärryksen muotoilemiseksi. Kyseessä ei ole vain toiminta- vaan ajattelutapa, miten suhtaudumme kuntoutujaan ja minkälaisen aseman annamme hänelle? (Jeglinsky – Sipari 2015: 48; Seikkula - Arnkil 2005: 8-9, 15; Veijola - Honkanen – Lappalainen 2015: 34-35)

Kuntoutustyöntekijöiden ammattitaitoon kuuluu tunnistaa kuntoutujan aseman taso kuntoutumisprosessissa, kuntoutujan edellytykset aktiivisuuteen ja ymmärrys aktiivisuuteen vaikuttavista tekijöistä sekä sen vaihtelusta kuntoutumisprosessin aikana. Missä vaiheessa kuntoutuja pystyy tai on valmis ottamaan vastuuta omasta elämästään? (Jeglinsky – Sipari 2015: 50.)

Kuntoutujan asemaan vaikuttaa kuntoutujan tietoisuus omista tavoitteistaan ja siihen kytkeytyvä sitoutumisen aste kuntoutumisprosessiin Nordlundin (2009) mukaan. Nordlund (2009) on mallintanut asiakasymmärryksen tasot jotka kuvaavat kuntoutujan asemaa kuntoutumisprosessissa. (Nordlund 2009: 130-133.) Mäkinen (2014) on tarkastellut Nordlundin (2009) väitöksessä määrittelemiä asiakasymmärryksen tasoja kuvion kuusi mukaisesti kuntoutujan sitoutumisen asteena suhteessa tietoisuuteen omista tavoitteistaan. Mitä tietoisempi ja aktiivisempi kuntoutuja on, sitä suurempi on hänen sitoutumisensa työskentelyyn kohti tavoitteiden saavuttamista. (Mäkinen 2014: 12-13.)

Kuvio 6. Asiakasymmärryksen rakentuminen (Mäkinen 2014:13)

Suljetussa tilassa kuntoutuja on vain tiedontuottaja esimerkiksi vastatessaan kuntoutustyöntekijän määrittelemiin kysymyksiin lomakkeessa ja kuntoutustyöntekijän ohjatessa kuntoutujan toimintaa niiden perusteella. Sitoutuminen on tässä lähestymistavassa heikkoa. Ehdollisesti avoimessa tilassa kuntoutuja ja kuntoutustyöntekijä työskentelevät rinnakkain ja sovitusti reflektivat toimintaansa. Tavoitteiden asettaminen on kuntoutujan sanoittamaa mutta kuntoutumisprosessin eteneminen on edelleen ammattilaisjohtoista. Avoin tila on yhtäläinen moniasiantuntijuuteen, tasavertaiseen kumppanuuteen perustuva toimintatavan kanssa. Toimintaa ohjaa tasavertainen työskentely ja dialogisuus, joka

edistää molemminpuolista sitoutumista kuntoutumisprosessiin. Kun tavoitteet ja toiminnan reunaehdot määritellään yhdessä, mahdollistuu aito vuorovaikutus ja yhteisen ymmärryksen muodostaminen. (Mäkinen 2014: 12-13; Nordlund 2009: 130-133, 164.)

Mäkinen (2014) tarkastelee asiakasymmärrystä vielä astetta pidemmälle ja puhuu mahdollistavasta tilasta. Mahdollistavassa tilassa kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasa-vertaista, kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä rikastuttaa kuntoutujan tietoisuus tavoitteisiin vaikuttavista velvollisuuksista ja oikeuksista kuntoutujan aseman yhteisen määrittelyn kautta. (Mäkinen 2014: 12-13.)

Tasavertaisen kumppanuuden osoittautuessa tärkeäksi yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisessa, edellytetään myös kuntoutujalta kykyä vuorovaikutukseen sekä muutos- ja kuntoutusmotivaatiota - valmiuksia kuntoutumiseen. Kuntoutumisvalmiuksilla tarkoitetaan muun muassa vuorovaikutusosaamista ja kuntoutujan kykyä asettaa tavoitteita kohti toivottua muutosta. Kuntoutumisvalmiudet teoretiedossa yhdistetään usein motivaation käsitteeseen. Yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttaminen ja kuntoutumisen tuloksellisuus edellyttävät motivaation virittämistä ja sitoutumista. Kuntoutujan aktiivisuus omien tavoitteiden asettamisessa on vahvasti yhteydessä korkeaan motivaatioon. (Järvikoski - Härkäpää 2011: 182,189, 190,192; Veijola - Honkanen – Lappalainen 2015: 32.)

Miten kuntoutumisvalmiuksia pystytään vahvistamaan? Motivaatio ja muut kuntoutumisvalmiudet ovat dynaaminen tila johon voidaan vaikuttaa. Jotta moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa olisi mahdollista, tulee selvittää kuntoutujan halu ja kyvyt vuorovaikutukseen ja kumppanuuteen jotka ovat moniasiantuntijaisen toimintatavan edellytyksiä. (Järvikoski – Härkäpää 2011: 165-170; Keskitalo 2013: 62). Harran (2014) mukaan eri tutkimusten valossa on havaittu kaikkein keskeisimpänä kuntoutuksen tuloksiin vaikuttavana tekijänä niin asiakkaiden kuin ammattilaisten kokemana heidän keskinäinen vuorovaikutussuhde. Asiakaslähtöisyydessä keskeistä on asiakkaan kohtaaminen ainutlaatuisena yksilönä huomioiden kokonaisvaltaisesti hänen toimintaansa vaikuttavat tekijät elämässä. (Harra 2014: 27-29.)

Edellä kuvatun teoretiedon ja siinä viitattujen tutkimusten valossa voidaan todeta yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamista vahvistavan moniasiantuntijuuteen perustuva yhteistyö ja toimintatavat. Niin moniasiantuntijaista toimintatapaa kuin yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen edellytyksiä kuvaavat usein yhtäläiset tekijät

kuten molempien kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän aktiivinen osallistuminen, tasavertainen vuorovaikutus ja kumppanuus, yhteisen ymmärryksen muodostaminen, yksilöllinen palveluprosessi, kiireettömyys, kunnioittava ja aito kohtaaminen sekä luottamuksellisuus.

4 Toimintaympäristö ja kulttuuri

Invalidisäätiön palvelukokonaisuuksia ovat kuntouttavan työtoiminnan palvelu, työkyvyn arviointipalvelut ja kuntoutustutkimukset, työhön kuntoutumiseen tähtäävät palvelut kuten ammatillinen kuntoutus selvitys ja työ- ja työhönvalmennus sekä näihin teemoihin liittyvät projekti- ja hankeluontoiset palvelut. Kuntouttava työtoiminta toteutuu Invalidisäätiössä työtoimintana ja ryhmätoimintana. Tutkimuksellinen kehittämistyö rajautuu työtoimintaan. Yhteistyökumppaneita palveluiden tuottamisessa ovat kunnat, Kela, työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu TYP, Te-toimistot, oppilaitokset, vakuutusyhtiöt ja kolmannen sektorin toimijat.

Invalidisäätiön konserniin kuuluu työllisyyden hoidon ja kuntoutuksen palveluiden lisäksi koulutuspalvelut Keskuspuiston Ammattiopiston tuottamana. Työllisyyden hoidon ja kuntoutuksen palvelukokonaisuus tuotettiin Invalidisäätiön konserniin kuuluvan monialaisen asiantuntijapalveluyksikön, Orton Pron toimesta vuosina 2012-2018. Vuonna 2018 tapahtuvan organisaatiouudistuksen myötä noudatetaan Invalidisäätiön uutta Täältä Töihin –strategiaa.

Invalidisäätiössä muotoillaan parhaillaan kuntouttavan työtoiminnan palvelua hyödyntämällä työtoiminnan rinnalla Invalidisäätiön monialaista osaamista kuten työhönvalmennusta ja työllistymisvalmiuksien toiminnallisia arviointipalveluja asiakkaan yksilöllisistä tarpeista noutuen. Kuntouttavan työtoiminnan palvelumuotoilun tarve on lähtenyt kuntoutustyöntekijöiden havainnoista liittyen asiakkaiden yksilöllisiin ja monialaisiin kuntoutumistarpeisiin. Havainnoinnin lähtökohtana on toiminut asiakkaan aktiivinen osallistaminen omaan kuntoutumisprosessiin muun muassa erilaisin yksilö- ja ryhmävalmennuksellisin keinoin. Tämä on osaltaan herättänyt myös kiinnostuksen tutkimuksellisen kehittämistyön aihevalintaan moniasiantuntijaisen toimintatavan määrittelemisestä ja kehittämisestä kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä.

Tällä hetkellä palvelusopimus kuntien kanssa käsittää vain kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen ja kirjallisen jatkosuosituksen asiakkaasta. Yksilöllinen työhönvalmennus

ei palveluna sisälly sopimukseen, vaikkakin se osittain toteutuukin työtoiminnan rinnalla. Työhönvalmennuksella tarkoitetaan kuntoutujan jatkokoulun suunnittelemista ja järjestämistä yhdessä kuntoutujan kanssa kuntouttavasta työtoiminnasta eteenpäin, joka olisi luonnollinen sekä kuntoutumista ja työllistymistä edistävä jatkumo työtoiminnalle.

Invalidisäätiö tarjoaa kuntouttavaa työtoimintaa neljässä työtoimintaryhmässä jotka ovat toimitilahuoltopalvelut, kiinteistöhuoltopalvelut, kahvilapalvelut ja kokoonpano- ja pakkauspalvelut. Kuntouttavan työtoiminnan jakson pituus on kolmesta kuuteen kuukautta ja viikoittainen kesto kolmesta neljään päivää kuntoutujan yksilöllisen tarpeen mukaan. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena Invalidisäätiössä on kuntoutujien elämänhallinta ja työllistymisvalmiuksien vahvistaminen ja työllistymisen edistäminen kuntouttavasta työtoiminnasta asetetun lain mukaisesti. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2001: 13-14.)

Kiristynyt kilpailutilanne ja käynnissä oleva terveydenhuollon ja kuntoutuksen murros merkitsevät jatkuvaa toimintatapojen tarkistamista ja kehittämistä sekä tulevan ennakoimista. Invalidisäätiössä palvelujen kehittämisessä pyritään ajanmukaisuuteen, vaikuttavuuteen ja tasalaatuisuuteen. Esimerkiksi asiakasohjaus- ja valmennusprosessit pyritään ottamaan haltuun yhdensuuntaisilla dokumentointikäytännöillä ja työmenetelmillä.

Kansainvälinen ICF-luokitus on tavoitteena ottaa asiakasohjauksen ja valmennuksen yleiseksi viitekehykseksi, koska sen avulla voidaan hahmottaa asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti ja osallistaa asiakasta oman toimintakykynsä arviointiin ja kuntoutustavoitteidensa asettamiseen (Järvikoski – Härkäpää 2011: 95- 99). Tällainen lähestymistapa tukee kuntoutuksen vaikuttavuutta ja kykyä vastata kuntoutujan yksilöllisiin tarpeisiin ja kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen edistämiseen. Kuntoutuksen tulee myös perustua hyviksi todettuihin kuntoutuskäytäntöihin ja tutkittuun tietoon.

Pitkäaikaistyöttömien kuntoutus työllistyvyyden edistämiseksi on lähes aina monialaista jossa yhdistyvät hyvinvoinnin, terveyden ja kuntoutumisen edistäminen. Tämä vaatii monialaista, integroivaa työskentelyotetta ja sektorirajat ylittävää lähestymistapaa. Invalidisäätiössä kehitetään parhaillaan konsernin sisäistä ja sektorirajat ylittävää monialaista yhteistyötä, Invalidisäätiö on lanseerannut tähän tarkoitukseen erittäin ajankohtaisen palvelun – Reitittimen (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017: 44,46,55).

5 Tavoite, tarkoitus, kehittämistehtävät ja tuotos

Työn tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää moniasiantuntijuuteen perustuvaa toimintatapaa Invalidisäätiön kuntouttavassa työtoiminnassa. Moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan kehittämisen tavoitteena oli kuntoutujien yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistuminen.

Työn täsmennetyt kehittämistehtävät olivat:

1. Selvittää, mitä olemassa olevia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja on kuntoutujien yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä?
 - a) kuntoutujan näkökulmasta
 - b) kuntoutustyöntekijän näkökulmasta
2. Selvittää mitä uusia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja tarvitaan kuntoutujien yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä?
 - a) kuntoutujan näkökulmasta
 - b) kuntoutustyöntekijän näkökulmasta
3. Tuottaa kehittäjätyöryhmässä tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujien yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä

Tuotoksena syntyi kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvista toimintatavoista kuntoutujien yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä.

6 Menetelmälliset ratkaisut

6.1 Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä hyödynnettiin toimintatutkimuksellista lähestymistapaa koska tarkoituksena oli kehittää vallitsevia käytäntöjä ja toteuttaa ongelmanratkaisua yhdessä organisaation muiden kuntoutustyöntekijöiden ja kuntouttavan työtoiminnan kuntoutujien kanssa. Uuden tiedon tuottamisen ohella tärkeä tavoite oli konkreettinen hyödyllisyys suhteessa tutkittaviin käytäntöihin. Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa tukee näin myös organisaation oppimista ja uuden yhteisen ymmärryksen

syntymistä. (Anttila 2006: 439-440, 442; Koskela 2013: 54.) Keskeistä toimintatutkimukselle on tutkijan ja tutkittavien välinen vuorovaikutus ja yhteistyö, tutkittavien eli käytännön toimijoiden osallistaminen tutkimusprosessiin. (Anttila 2006: 442; Koskela 2013: 54-56). Oppiminen on luonteeltaan kokemuksellista ja refleктоivaa, joka edellyttää yhteisöltä muutosvalmiutta ja itsensä kehittämistä. (Anttila 2006: 440-441; Heikkinen – Huttunen – Moilanen 1999: 64-66).

Aineistoa tutkittavasta käytännöstä kerättiin haastattelemalla mutta ennen kaikkea pyrkimällä herättämään kriittistä keskustelua tutkimuksellisen kehittämistyön kohteena olevien ihmisten parissa muutoksen ja kehittämisen aikaan saamiseksi. Tutkittava on tutkimuksellisen kehittämistyön kohde mutta samalla myös oman toiminnan tutkija. Toimintatutkimuksellisen tiedon tuottamiselle on myös tyypillistä tutkimuksellisen kehittämistyön kohteena olevan, käytännöstä kerätyn aineiston ja tutkijan tarkasteleman valmiin teorian tiedon välinen reflektiivinen ja kriittinen vuoropuhelu. (Koskela 2013: 55.)

Koskelan (2013) mukaan tutkijalla on myös kaksi roolia, toimien sekä tutkijana että työntekijänä. Tällaista asetelmaa on kritisoitu koska siihen liittyy tiettyjä haasteita. Onko työntekijällä riittäviä kykyjä ja analyttisyyttä oman työn tutkimiseen? Osallistuuko tutkija myös tiedon tuottamiseen ja kehittämiseen vai pelkästään olemaan tutkimuksellista kehittämistyötä ohjaava katalysaattori? Omaa työtään kehittävää tutkijaa voidaan nimittää toimija-tutkijaksi. Toimija-tutkijalla on käytännön kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja hänellä on tarve selvittää, kuinka käytäntöä voitaisiin toteuttaa toisin tai paremmin. Valitsin toimija-tutkijan roolin tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä. (Koskela 2013: 55,59.)

Tutkittavan yhteisön jäsenten osallistuessa myös tutkijan rooliin tutkittavan ilmiön kriittisenä arvioijana ja kehittäjänä, voi yhteiskehittelyssä ilmetä myös ristiriitoja (Koskela 2013: 59). Tärkeää on mahdollisten ristiriitojen ymmärtäminen ja käsitteleminen kehittämisen muutosvoimaksi. Hyvä on myös tiedostaa muutoksen ilmenemiseen liittyviä tekijöitä. Kehittyminen ja muutos vaativat usein aikaa tapahtuen vähitellen. Heikkisen (2001) mukaan realistista on tarkastella tutkittavan yhteisön ajattelun ja toiminnan vähittäistä muuttumista, kuin puhua toiminnan kehittämisestä (Heikkinen 2001: 144). Kehittämistyössä yhdessä luodut ratkaisut ovat usein parempia kuin ulkopuolelta tulevat. Ne on helpompi hyväksyä ja viedä käytäntöön (Heikkinen – Huttunen – Moilanen 1999: 59).

Toimintatutkimuksellinen prosessi on luonteeltaan syklinen, joka tarkoittaa vaiheittaista etenemistä. Syklin vaiheet ovat suunnittelu, toteutus ja arviointi muodostaen kehän. Prosessi voi koostua useista sykleistä muodostaen aina uusia, peräkkäisiä kehiä. Käytännössä vaiheet voivat olla päällekkäisiä. Suunnitteluvaiheessa luodaan ja jäsennetään uusia toimintakäytäntöjä, toteutuksessa uusia käytäntöjä kokeillaan käytännössä ja arvioinnin kautta siirrytään uudelleen suunnitteluvaiheeseen. (Anttila 2006: 440,442; Toikko – Rantanen 2009: 66- 67.)

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä suunnitteluvaiheessa jäsennettiin jo olemassa olevia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja sekä tuotettiin uusia tuotoksena kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteen saavuttamisen vahvistumiseksi. Kehän seuraavassa vaiheessa eli toteutuksessa voidaan yhdessä tuotettua kuvausta lähteä viemään käytännön tasolle kokeiluun ja arvioinnin kautta jälleen suunnitteluvaiheeseen. Tutkimuksellinen kehittämistyö on toisin sanoen pieni sykli suunnitteluvaiheen sisällä, antaen lähtökohdat toteutusvaiheeseen käytännön kehittämisessä. (Anttila 2006: 440,442; Toikko – Rantanen 2009: 66- 67.)

6.2 Tutkimuksellisen kehittämistyön eteneminen

Tutkimuksellisen kehittämistyön aikataulua havainnollistetaan taulukossa kolme. Tutkimuksellisen kehittämistyön suunnitelman hyväksynnän jälkeen haettiin tutkimuslupaa Invalidisäätiöltä. Tutkimusluvan myöntämisprosessin aikana jatkettiin teoreettisen viitekehityksen täydentämistä ja teemahaastattelujen suunnittelua. Tutkimuslupa saatiin huhtikuussa 2017 jonka jälkeen suunniteltiin tutkimuksen käytännön järjestelyt Invalidisäätiön Orton Pron palvelujohtajan ja kuntouttavan työtoiminnan työhönvalmentajan kanssa sekä käytiin läpi tutkimukseen liittyvät materiaalit kuten teemahaastattelurungot.

Teemahaastattelut toteutettiin kesä-heinäkuun aikana. Teemahaastatteluiden litterointi ja aineiston alustava analysointi tapahtuivat kesä-syyskyyän aikana. Aineiston pohjalta laadittiin alustava kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta kuntouttavassa työtoiminnassa, joka vietiin arvioitavaksi kehittäjätyöryhmään yhteiskehittelyä varten marraskuussa.

Kehittäjätyöryhmän aineiston litterointi ja lopullinen aineiston analysointi toteutettiin marras-joulukuun aikana. Aineiston lopullisessa analyysissä huomioitiin kehittäjätyöryhmässä tuotettu tieto ja muutostarpeet kuvaukseen tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta.

Aineiston keruun ja analysoinnin jälkeen jatkettiin tutkimuksellisen kehittämistyön raportointia kevään 2018 aikana tavoitteena valmiin työn esittely ja julkistaminen kesäkuussa 2018.

Taulukko 3. Tutkimuksellisen kehittämistyön aikataulu

Kehittämistyön vaiheet	Aikataulu
Tutkimusluvan myöntäminen: Invalidisäätiö	huhtikuu 2017
Teoreettisen viitekehityksen täydentäminen ja teemahaastatteluiden suunnittelu	maaliskuu-toukokuu 2017
Palaveri Invalidisäätiön palvelujohtajan ja kuntouttavan työtoiminnan työhönvalmentajan kanssa tutkimuksen ja teemahaastatteluiden toteuttamisesta	huhtikuu 2017
Teemahaastattelut	kesä-heinäkuu 2017
Aineiston litterointi ja alustava analysointi	kesä-syyskuu 2017
Kehittäjätyöryhmän työskentely	marraskuu 2017
Kehittäjätyöryhmän aineiston litterointi ja aineiston lopullinen analysointi	marras-joulukuu 2017
Raportin valmistelu	tammi-huhtikuu 2018
Valmiin työn esitys	kesäkuu 2018

6.3 Tiedontuottajien valinta ja kuvaus

Tutkimuksellisen kehittämistyön haastateltaviksi pyydettiin vapaaehtoisia, kuntouttavan työtoiminnan kuntoutujia. Kuntouttavassa työtoiminnassa kuntoutujat osallistuivat Invalidisäätiön eri työtoimintoihin jotka ovat toimitilahuollon palvelut, tuotantotyön palvelut ja kahvila- ja ravintolapalvelut. Kuntouttava työtoiminta oli kestoaltaan kolmesta kuuteen kuukautta.

Tiedontuottajien valintaa rajattiin niin että kuntoutujalla tuli olla käytännön kokemusta kuntouttavasta työtoiminnasta Invalidisäätiössä vähintään kaksi kuukautta, viimeisen puolentoista vuoden ajalta tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tutkimusluvan myöntämisestä. Haastateltavien valinta perustui siihen, että heillä tuli olla kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi – Sarajärvi 2009: 86). Rajauksella tavoiteltiin mahdollisimman rikkasta ja tuoreessa muistissa olevaa, kokemukseen perustuvaa haastatteluaineistoa.

Kuntoutujia lähestyttiin tutkimushenkilötiedotteella (liite 1), jossa kävi ilmi tutkimuksen tarkoitus ja tutkimukseen osallistumisen käytännöt. Tutkimushenkilötiedote toimitettiin postitse kuntoutujalle, mikäli kuntouttavan työtoiminnan jakso oli päättynyt Invalidisäätiössä. Kuntoutujan ollessa kuntoutusjaksolla, tutkimushenkilötiedotteen antoi ja haastattelupyynnön esitti Invalidisäätiön kuntouttavan työtoiminnan työhönvalmentaja.

Kuntoutujat valikoituivat Invalidisäätiön kuntouttavan työtoiminnan asiakaskunnasta edellä mainittujen kriteerien reunaehdoilla. Tutkimushenkilötiedote toimitettiin yhteensä 11 kuntoutujalle ja haastatteluun ilmoittautui seitsemän kuntoutujaa. Kahden ilmoittautuneen kuntoutujan estyessä teemahaastatteluihin osallistui yhteensä viisi kuntoutujaa, jotka olivat iältään 26-42 vuotiaita ja työttömyyden kesto heillä oli kolmesta kymmeneen vuotta. Jokaista osallistujaa pyydettiin allekirjoittamaan suostumusasiakirja (liite 3) ennen haastatteluita.

Kuntoutustyöntekijöitä haastateltiin ryhmähaastatteluina ja he edustivat eri ammattialoja Invalidisäätiön valmennus- ja arviointipalveluista. Valintakriteerinä oli myös osallistuminen kuntouttavan työtoiminnan toteuttamiseen. Haastatteluaineiston tulokset altistettiin vielä kehittäjätyöryhmälle tavoitteena mahdollisimman vaikuttava ja tuloksellinen saavutetun tiedon hyödyntäminen käytännön tasolle. Kehittäjätyöryhmä koottiin Invalidisäätiön vapaaehtoisista, kuntouttavasta työtoiminnasta työkokemusta omaavista valmennus- ja arviointipalvelujen asiantuntijoista.

Kuntoutustyöntekijöitä lähestyttiin tutkimushenkilötiedotteella (liitteet 2&3) sähköpostitse, josta kävi ilmi tutkimuksen tarkoitus ja tutkimukseen osallistumisen käytännöt. Ryhmähaastatteluihin ilmoittautui yhteensä 14 kuntoutustyöntekijää, jotka olivat iältään 34-57 vuotiaita. Työkokemusta kuntoutuksen alalta heillä oli kertynyt 5-33 vuotta. Kehittäjätyöryhmään ilmoittautui seitsemän kuntoutustyöntekijää toimija-tutkija mukaan lukien

ja he olivat iältään 38-57 vuotiaita edustaen eri ammattialoja valmennus- ja arviointipalveluista. Työkokemusta heillä oli kertynyt 17-33 vuotta. Jokaista osallistujaa pyydettiin allekirjoittamaan suostumusasiakirja (liite 4) ennen haastatteluita.

6.4 Aineiston kerääminen

Aineiston hankinta tapahtui teemahaastatteluilla ja yhteiskehittelyllä. Teemahaastattelu soveltuu hyvin yksilöllisten kokemusten tutkimiseen ja kuvailemiseen. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jolla saadaan tutkittavan ääni kuuluviin. Teemahaastattelu on täten sopiva valinta tutkimuksellisen kehittämistyön aineiston keruun menetelmäksi koska tutkimuksen kohteena ovat tutkittavien ajatukset, kokemukset ja tunteet. (Hirsjärvi – Hurme 2000: 47–48.) Teemahaastattelulla voidaan tavoittaa herkkiä aihealueita ja sanatonta kokemustietoa (Åstedt-Kurki – Heikkinen 1994: 420). Kuntouttavan työtoiminnan asiakkailla on usein taustalla haastavia elämänkokemuksia ja –tilanteita joihin kuntoutumistavoitteiden asettaminen liittyy.

Teemahaastattelut toteutettiin sekä yksilö- että ryhmähaastatteluina. Kuntoutujien kohdalla käytettiin vain yksilöhaastattelua koska tutkittava aihealue oli arkaluontoinen. Tavoitteena oli saada kuntoutujalta mahdollisimman aito kuvaus tutkittavasta aiheesta. Kuntoutustyöntekijöiden kohdalla hyödynnettiin ryhmähaastatteluja tavoitteena mahdollisimman rikas ja hedelmällinen tuotos. Kun halutaan muodostaa yhteistä näkemystä tutkittavasta ilmiöstä, ryhmähaastattelu soveltuu erittäin hyvin tiedon keruun menetelmäksi (Hirsjärvi – Hurme 2000: 61). Liitteenä teemahaastattelurungot (liitteet 5 & 6) sekä esimerkki aineiston keruusta taulukossa neljä.

Taulukko 4. Aineiston keruu

Kehittämistehtävä	Aineiston keruu	Analyysi	Tuotos
1) Selvittää mitä olemassa olevia toimintatapoja on käytössä a) kuntoutujien ja b)kuntoutustyöntekijöiden näkökulmasta	1a) Teemahaastattelu yksilöllisesti viidelle kuntoutujalle 1b) Ryhmähaastattelu 14 kuntoutustyöntekijälle, ja kautuen neljään ryhmään 2+2+4+5.	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	Olemassa olevat moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi
2) Selvittää mitä uusia toimintatapoja tarvitaan a) kuntoutujien ja b) kuntoutustyöntekijöiden näkökulmasta	2a) Teemahaastattelu yksilöllisesti viidelle kuntoutujalle 2b) Ryhmähaastattelu 14 kuntoutustyöntekijälle, ja kautuen neljään ryhmään 2+2+4+5.	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	Uudet tarvittavat moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi
3) Tuottaa tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi	Kehittäjätyöryhmän ryhmäkeskustelu ja yhteiskehittely yhteisen ja uuden ymmärryksen muodostumiseksi kuvauksesta	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	Kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta Invalidisäätiön kuntouttavassa työtoiminnassa kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi

Kuntoutujien yksilöhaastatteluun varattiin aikaa puolitoista tuntia ja kuntoutustyöntekijöiden ryhmähaastatteluihin kaksi tuntia. Ryhmähaastatteluja oli yhteensä neljä, jotka toteutuivat työajalla kahden päivän aikana. Ryhmien koko vaihteli kahdesta viiteen osallistujaa. Teemahaastattelut toteutettiin ennalta varatussa, rauhallisessa tilassa ja ne taltiointiin digitaalisella nauhurilla. Kuntoutujien yksilöhaastatteluissa nauhoitettua materiaalia tuli yhteensä 3h 30 minuuttia. Nauhoitettu materiaali kirjoitettiin auki ja litteroitua tekstiä tuli yhteensä 10 x A4 sivua fontilla Arial 11, rivinväli 1. Kuntoutustyöntekijöiden ryhmähaastatteluissa nauhoitettua materiaalia tuli yhteensä 4h 14 minuuttia ja litteroitua tekstiä 40 x A4 sivua fontilla Arial, rivinväli 1.

Kolmannessa kehittämistehtävässä oli tavoitteena tuottaa kehittäjätyöryhmässä tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntouttavassa työtoiminnassa

Invalidisäätiössä kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. Kehittäjätyöryhmä kokoontui yhden kerran ja kokoontumiseen varattiin kaksi tuntia. Kehittäjätyöryhmän kokoontuminen tapahtui työajalla.

Ennen kehittäjätyöryhmän kokoontumista lähetettiin kehittäjätyöryhmän jäsenille kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden teemahaastatteluista sisällön analyysillä tuotettu alustava kuvaus lähtökohdaksi yhteiskehittelylle. Alustava kuvaus oli tuotettu taulukkona ja kuvallisina tuotoksina tavoitteena aineiston mahdollisimman selkeä hahmottaminen. Kehittäjätyöryhmälle lähetettiin myös lyhyt teorialähtöinen kirjallinen kuvaus moniasiantuntijuuden käsitteestä ja näkökulmasta suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Kokouksen alussa käytiin läpi vielä tutkimuksen tarkoitus ja tavoite sekä näkökulma moniasiantuntijuuden käsitteeseen. Kehittäjätyöryhmälle annettiin sisällön analyysillä luokitellut aineistot. Aineisto oli myös luokiteltu kehittäjätyöryhmälle kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden näkökulmissa havaittujen yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien perusteella ja tämä esitettiin kuvallisena tuotoksena. Kuvallisen tuotoksen tarkoituksena oli tuoda esiin myös määrälliset eroavaisuudet, tietyt toimintatavat nousivat esille paljon ja jokin toimintatapa ilmeni vain kerran kuntoutujan sanoittamana.

Kehittäjätyöryhmä jaettiin kahteen pienryhmään ja heitä pyydettiin miettimään pienryhmätyöskentelynä aineiston sisältöä puolen tunnin ajan ja tuomaan yhteiseen keskusteluun pääasiat esille nousseista muutosehdotuksista. Yhteisen keskustelun osuus kesti 45 minuuttia ja se nauhoitettiin. Nauhoitettu aineisto kirjoitettiin auki ja litteroitua tekstiä tuli yhteensä 2 x A4 sivua fontilla Arial 11, rivinväli 1. Nauhoituksen lisäksi toimija-tutkija myös kirjasi muistiinpanoja ja hahmotteli tulevaisuuden kuvausta piirtäen mahdollisimman rikkaan ja tarkan aineiston saavuttamiseksi.

6.5 Aineiston analysointi

Kehittämistehtävien tuottama aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Analyysin tavoitteena oli tuottaa selkeä, tiivis ja informatiivinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi – Sarajärvi 2009: 108). Analyysissä jäsennettiin tutkittavaa aineistoa luokittelemalla, joka loi pohjan haastatteluaineiston tulkinnalle (Hirsjärvi – Hurme 2000: 145-150). Näyte aineistolähtöisestä sisällön analyysistä kehittämistehtävästä 1a) on taulukossa viisi. Liitteenä on myös näytteet sisällön analyysistä taulukkoina.

Taulukko 5 Kehittämistehtävä 1a) kuntoutujan näkökulma. Analyysikysymys: Mitkä ovat olemassa olevat moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä?

PELKISTETYT ILMAUKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
<p>Otettiin tosi lämpimästi vastaan</p> <p>Kassalla oli vastassa iloinen kuntoutuja ja työvalmentaja, tuli fiilis ettei tarvitse pelätä, sillä on suuri vaikutus miten vastaanotetaan</p> <p>Hyvä ensivaikutelma motivoi toimimaan ja ottamaan itse vastuuta</p>	<p>Kannustava ja turvallinen ilmapiiri sekä kuntoutustyöntekijän positiivinen olemus</p>	<p>Vastaanottamisen tapa ja hyvä ensivaikutelma kuntouttavan työtoiminnan alkaessa</p>	<p>Kannustus ja positiivinen ilmapiiri</p>
<p>Kuntouttava työtoiminta Invalidisäätiössä oli kuin lintukoto että tuntui olevan turvassa ja pehmeä lasku työelämään</p> <p>Turvallinen positiivinen ilmapiiri</p>		<p>Kuntouttavan työtoiminnan turvallinen ilmapiiri</p>	
<p>Hyvä työilmapiiri</p> <p>Työvalmentaja oli persoonallinen, ihana, iloinen henkilö</p>		<p>Hyvä työilmapiiri</p>	
<p>Kehuminen</p> <p>Pienillä sanoilla on iso merkitys</p> <p>Kannustaminen</p> <p>Kun usko itse on kateissa, toisen positiivisuudella on iso merkitys siihen että haluaa muutosta ja tehdä itse jotakin sen eteen</p> <p>Positiivinen palaute palautti itseluottamuksen siihen omaan osaamiseen ja uskalluksen vaikka perehdyttää uusia kuntoutujia</p>	<p>Kannustus ja positiivinen palaute</p>	<p>Kannustaminen ja kehuminen</p>	

<p>Tuettiin siihen työhön palaamiseen</p> <p>Tuettiin työhön sopeutumista</p> <p>Vaatii sellaista tietynlaista työntämistä ja sysäämistä alkuun</p> <p>Työvalmentajien tuki</p> <p>Osaamisen tukeminen neuvomalla, ohjeistamalla, kannustamalla ja tukemalla, ei tuputettu sitä työtä</p> <p>Kannustaminen osoittamalla ymmärrystä liittyen yksilöllisiin elämänhaasteisiin, omaan jaksamiseen ja edistymisen tahtiin, ei verrata muihin</p>		<p>Työhön sopeutumisen ja työhön palaamisen tukeminen</p>	
<p>Keskusteleminen työkavereiden kanssa</p> <p>Tuettiin toinen toisiamme työkavereina</p> <p>Iso kiitos työkavereille, oltiin toistemme vertaistukea ja tavallaan erilaisia mutta kuitenkin samanlaisia</p> <p>Vertaistuki</p>		<p>Vertaistuki kannustaa aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen</p>	

Tavoitteena oli etsiä tutkittavan asian kannalta olennaisia merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia, joista sanalliset tulkinnat syntyivät. Tiivistämistä ohjasi tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä kehittämistehtävät ja aineiston ryhmittelyä analyysiyksiköksi valittu ajatuskokonaisuus. Eri ryhmät kuvattiin ryhmän sisältöä parhaiten kuvaavalla ”katkokäsitteellä” ja tuloksena syntyi aineiston luokitteluja. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi eteni vaiheittain alkaen aineiston auki kirjoittamisesta siirtyen aineiston luokitteluun kehittämistehtävien ja analyysiyksiköiden ohjaamana. Aineistoa ryhmiteltiin hyödyntämällä värien käyttöä kehittämistehtävien ja analyysiyksiköiden mukaisten ilmausten hahmottamisessa. Tavoitteena oli tuottaa ymmärrystä tutkittavasta merkityskokonaisuudesta. (Vilka 2005: 140.)

7 Tulokset

7.1 Nykyiset moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan näkökulmasta yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi

Kuntoutujat nostivat olemassa oleviksi moniasiantuntijuuteen perustuviksi toimintatavoiksi kuntouttavassa työtoiminnassa avoimen vuorovaikutuksen, kannustuksen ja positiivisen ilmapiirin, työtehtäviin perehdyttämisen ja työn ohjaamisen, osallistumisen työtehtävien suunnitteluun, kuntoutumistavoitteiden määrittelyä alkuaikojen haastattelussa ja seurannan väliarvioinneissa yhdessä kuntoutujan kanssa keskustellen, oivalluksen omasta vastuusta ja kuntoutujan vastuuttamisen, kuntoutujan yksilöllisyyden huomioimisen elämäntilanteen kartoittamisena ja kuntoutumisprosessin joustavuutena sekä kuntoutustyöntekijän asiantuntijuuden.

Avoim vuorovaikutus

Kuntoutujat kokivat tulleen kuulluksi ja nostivat sen tärkeäksi tekijäksi oman aktiivisuuden ja vaikuttamisen mahdollistamisessa, kuntoutumistavoitteiden saavuttamisessa ja kuntoutumisprosessiin motivoitumisessa. Tärkeää oli aidon kiinnostuksen osoittaminen kuntoutujaa kohti, joka ilmeni tervehtimisellä, välittämällä ja arvostuksen osoittamisella.

”Kuulluksi tuleminen motivoi, ammattilainen ei vähätellyt kokemuksia. Tärkeää että saa olla oma itsensä”

Kannustus ja positiivinen ilmapiiri

Kuntoutujat kokivat kannustavan ja turvallisen ilmapiirin, kuntoutustyöntekijän positiivisen olemuksen ja sanallisen palautteen kannustavan heidän omaa aktiivisuutta, vastuunottoa ja vaikuttamista sekä vahvistavan luottamusta omaan kykyihinkin ja kuntoutustyöntekijään.

”Ensimmäisenä päivänä oli vastassa iloinen kuntoutuja ja työvalmentaja, tuli fiilis ettei tarvitse pelätä, sillä on suuri vaikutus miten vastaanotetaan”

” Invalidisäätiön kuntouttava oli kuin lintukoto et tuntui olevan turvassa ja pehmeä lasku työelämään”

”Kun usko itseen on kateissa, toisen positiivisuudella ja pienilläkin sanoilla on iso merkitys”

Työtehtäviin perehdyttäminen ja työn ohjaaminen

Ilman työhön perehdytystä ja työn ohjaamista kuntoutumisprosessin aikana kuntouttava työtoiminta olisi koettu puuhasteluksi. Työn ohjaamisen kautta kuntoutujat kokivat oman osaamisen kehittymisen mahdollistuvan, joka taas viritti motivaatiota ja omaa aktiivista osallistumista työskentelemään kohti tavoitteita sekä kysymään vaativampia tehtäviä ja suunnittelemaan omaa kuntoutumistaan.

”Palautti itseluottamuksen siihen osaamiseen ja uskalluksen vaikka itse perehdyttää uusia kuntoutujia”

Osallistuminen työtehtävien suunnitteluun

Kuntoutujat kokivat erittäin tärkeänä mahdollisuuden osallistua työtehtävien suunnitteluun.

”Työtehtävien suunnitteluun osallistuminen yhdessä työvalmentajan kanssa tärkeää, monipuoliset työtehtävät motivoivat”

”Oman jaksamisen ja edistymisen kannalta tärkeää että sai vaikuttaa työn sisältöön ja määrään”

Kuntoutumistavoitteiden määrittelemisen alkuhaastattelussa ja seuranta väliarvioinneissa yhdessä kuntoutujan kanssa keskustellen

Kuntoutumistavoitteiden määrittelemisen tapahtui kuntoutujien mukaan yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa keskustellen. He kokivat itse osallistuvansa tavoitteiden määrittelyyn ja kokivat tärkeäksi, ettei heidän kuntoutumisprosessia saneltu ulkopuolisen toimesta. Tavoitteiden saavuttamista ja jaksamista seurattiin väliarvioinneissa.

”Se että tavoitteita pohdittiin yhdessä alkuhaastattelussa ja keskusteltiin toiveista, auttoi hahmottamaan mitä itse haluaa. Sitten seurattiin edistymistä tapaamisissa silloin tällöin”

Oivallus omasta vastuusta ja kuntoutujan vastuuttaminen

Kuntoutujien mukaan muutosten ja tavoitteiden saavuttamisessa sekä aktiivisessa osallistumisessa ja yhteistyössä kuntoutustyöntekijän kanssa tärkeää on oivallus omasta vastuusta ja kuntoutujien vastuuttaminen osaamisen kehittyessä.

”Vaativampia töitä olen pyytänyt itse ja työaikojen noudattaminen on omalla vastuulla. Oma asenne on todella tärkeä, itsestä kiinni muutosten opettelu ”

”Vastuullinen työ ja monipuoliset tehtävät, valtuuksia ollaankin saatu ja se on tärkeää”

Kuntoutujan yksilöllisyyden huomioiminen elämäntilanteen kartoittamisena ja tukemisena sekä kuntoutumisprosessin joustavuutena

Osa kuntoutujista toi esille heidän elämäntilanteen kartoittamisen yhdessä kuntoutujan kanssa. Esimerkkeinä he mainitsivat yksinhuoltajuuden, työaikojen räätälöinnin ja monialaisen tuen tarpeen huomioimisen ohjaamalla tarvittaessa ulkopuolisiin palveluihin. Yksi haastatelluista kertoi myös hyödyntäneensä Invalidisäätiön kuntosalia ja voimistelusalialla kuntouttavan työtoiminnan ryhmän kanssa ja koki tämän hyvin tärkeänä oman aktiivisuuden, motivaation ja työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaisena tukemisena. Osa kuntoutujista nosti hyvinä käytänteinä joustavuuden työtehtävissä ja kuntoutumisprosessin kestossa.

”Tärkeää on kuntoutujan kohtaaminen ainutlaatuisena yksilönä eikä verrata muihin, kaikki masennukset ovat uniikkeja”

”Minulla oli monenlaista avun tarvetta ja työvalmentaja tiesi minne ohjata minut, se kokonaisvaltaisuus on tärkeää että oikeasti pystyy edistymään ja vaikuttamaan. Vaikea ottaa vastuuta asiasta jota ei huomioida vaikka pitäisi”

” Se että saatiin mennä kuntosalille ja voimistelusaliiin tuki minun omaa aktiivisuutta ja halua saada muutosta aikaan”

Kuntoutustyöntekijän asiantuntijuus

Osa kuntoutujista toi esiin kuntoutustyöntekijöiden asiantuntijuuden tärkeyden. He kokivat asiantuntijoiden yhtenä tärkeimpänä tehtävänä tarjota erilaisia vaihtoehtoja ja auttaa heitä hahmottamaan omaa tilannettaan. Ei yksin vaan yhdessä saavutetaan toivottua muutosta.

”Ammattilaisilla on tärkeää tietoa eri mahdollisuuksista, jotta voin itse valita sitten mitä teen”

7.2 Uudet moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan näkökulmasta

Uusia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja kuntoutujien mukaan olivat säännöllisyys yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seurannassa, arvioinnissa ja kirjaamisessa yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa, yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seuranta- ja arviointimenetelmien kehittäminen monipuolisemmaksi, kuntoutumisjakson sisällön ja keston henkilökohtainen muotoilu yhdessä kuntoutujan kanssa, työ- ja toimintakyvyn kokonaisvaltaisempi tukeminen ja monialaisen tuen tarpeen huomioiminen Invalidisäätiön tilojen, erilaisten tapahtumien ja monialaisen osaamisen hyödyntämisen mahdollisuutena, tulevaisuussuuntautuneisuus jatkopolun suunnitteluna yhdessä kuntoutujan kanssa, kiireettömyys omaan kuntoutumiseen liittyvässä päätösten tekemisessä, kannustaminen oman mukavuusalueen ulkopuolelle ja oman työntekijän nimeäminen luottamuksellisten asioiden käsittelyyn.

Säännöllisyys yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seurannassa, arvioinnissa ja kirjaamisessa yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa

Haastatteluissa kävi ilmi että kuntoutujat toivoivat tulevaisuudessa säännöllisempää kuntoutumisen ja yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seuranta- ja kuntouttavan työtoiminnan aikana. Tavoitteita käsiteltiin alkuhaastattelussa ja silloin tällöin sovituissa tapaamisissa, mutta tapaamisia ei ollut johdonmukaisesti ja niitä toivottiin enemmän. Osa kuntoutujista ei muistanut, milloin viimeksi tavoitteista olisi keskusteltu kuntoutustyöntekijän kanssa. Kuntoutujien mukaan ilman säännöllisiä tapaamisia voi herkästi unohtaa kuntouttavan työtoiminnan olevan vain välietappi ja keskittyä pelkästään työtehtävien tekemiseen, miettimättä seuraavia askelia ja tulevaisuutta osaamisen ja toimintakyvyn kohentumisen myötä. Yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden yhteiseen työstämiseen kuntoutustyöntekijän kanssa toivottiin enemmän aikaa.

”Alussa ei itse hahmota kaikkia tuen tarpeita, tavoitteiden ja oman polun hahmottamiseksi tulisi enemmän istua alas kuntoutustyöntekijän kanssa”

”Säännöllisempi seuranta myös jaksamisen ja työ määrän sopivuuden arvioimiseksi”

Yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seuranta- ja arviointimenetelmien kehittämisen monipuolisemmaksi

Kuntoutujat toivoivat kuntoutumistavoitteiden seuranta- ja arviointimenetelmien kehittämistä monipuolisemmaksi. Kuntoutujien ehdottamia menetelmiä olivat kyselyt niin kirjallisina, sähköisinä ja anonyymisti toteutettuna.

”Voisi olla hyvä vaikka viiden tai kuuden kohdan kysely kerran kuukaudessa tai useammin, voisi kertoa miten omasta mielestä on mennyt. Ihmisiä on erilaisia, keskustelun rinnalla olisi hyvä olla muita mahdollisuuksia joista valita kuten kirjallinen kysely, sähköisesti tietokoneen kautta ja anonyymistikin”

Kuntoutumisjakson sisällön ja keston henkilökohtainen muotoilu yhdessä kuntoutujan kanssa

Osa kuntoutujista toi esille jo olemassa olevina moniasiantuntijuuteen perustuvina toimintatapoina mahdollisuuden osallistua työtehtävien suunnitteluun ja kuntoutumisprosessin keston määrittelyyn. Kuntoutujat toivoivat tulevaisuudessa kuntouttavan työtoiminnan sisällön ja keston henkilökohtaista muotoilua toimintatapana ja sen kehittämistä. Kuntouttavan työtoiminnan sisällöllä he tarkoittivat muuta toimintaa työtehtävien lisäksi, kuten mahdollisuutta hyödyntää yksilövalmennusta, ryhmävalmennuksia ja Invalidisäätiön tapahtumia ja tiloja.

”Ensimmäiset kolme kuukautta meni minulla tottua työrytmiin ja aamuheräämisiin, kolme kuukautta kohdallani oli liian vähän itsetunnon rakentumiseen ja siirtymiseen esimerkiksi ulkopuoliseen yritykseen työkokeiluun. Tuntuu että työkokeilussa on tullut takapakkia”

”Olisi hyvä ja innostavaa päästä suunnittelemaan omaa kuntoutusta, muutakin kuin työtoimintaa vaan kuten mahdollisuus hyödyntää yksilö- ja ryhmävalmennuksia, Invalidisäätiön kuntosalia ja jumppasalia. Pelkkä työtehtävien väkertäminen voi käydä yksitoikkoiseksi, tarvittaisiin muutakin”

Työ- ja toimintakyvyn kokonaisvaltaisempi tukeminen ja monialaisen tuen tarpeen huomioiminen Invalidisäätiön monialaisen osaamisen, erilaisten tapahtumien ja tilojen hyödyntämisen mahdollisuutena

Kuntoutujat kokivat heidän kokonaisvaltaisen kohtaamisen tukevan motivaatiota, aktiivista osallistumista ja tasavertaista vaikuttamista kuntoutumisessaan ja tästä syystä toi-

voivat tulevaisuudessa työ- ja toimintakyvyn kokonaisvaltaisempaa tukemista ja monialaisen tuen tarpeen huomioimista muun muassa Invalidisäätiön monialaisen osaamisen ja erilaisten tilojen sekä tapahtumien hyödyntämisen mahdollisuutena.

”Mielekkäiden työhommien lisäksi pitäisi kyllä saada esimerkiksi terveysasioita kuntoon jotta jaksaisi sitten oikeassa työelämässä. Mitä hyötyä on ammattitaidon kehittymisestä jos on esimerkiksi alkoholin kanssa ongelmia tai kotielämä vie voimat. Jos saisi käydä Invalidisäätiön kuntosalilla tai vaikkapa kysyä neuvoa teidän toimintaterapeutilta niin kyllä se motivoisi minua kummasti. Se vasta olisi yksilöllistä palvelua, tulisi tunne että todella saisin vaikuttaa omaan polkuuni”

”Jos pitää hakea esimerkiksi asumistukea tai toimeentulotukea niin talossa olisi yksi tai kaksi sellaista henkilöä jolta voisi kysyä asiasta”

Kiireettömyys omaan kuntoutumiseen liittyvässä päätösten teossa

Yksi kuntoutujista toi esille kiireellisuuden erilaisten vaihtoehtojen harkinnassa liittyen omaan kuntoutumisprosessiin, kuten uuteen työtehtävään perehtymisen aloittamisen tai työkokeilupaikasta päättämisen kuntouttavan työtoiminnan jatkoksi.

”Kun tulee ensimmäisen kerran tutustumaan kuntouttavan työtoiminnan paikkaan, tulisi antaa aikaa harkita paikan soveltuvuutta eikä heti oteta sopimusta esiin”

Kannustaminen oman mukavuusalueen ulkopuolelle

Yksi kuntoutujista toivoi kannustamista oman mukavuusalueen ulkopuolelle ja vaativampia tehtäviä osaamisen kehittyessä.

”Myönnän että aika paljon pidättäydyin mukavuusalueeni rajoissa kun oli kivaa, kun itse ei välttämättä tiedosta tai myönnä omia heikkouksiaan niin hyvä olisi sellainen pieni syysääminen, rohkaisu ammattilaisen toimesta”

Oman työntekijän nimeäminen luottamuksellisten asioiden käsittelyyn

Yksi kuntoutuja viittasi luottamuksellisuuden tärkeyteen oman kuntoutustyöntekijän nimeämisen ja pysyvyyden kautta. Kuntoutujan mukaan luottamuksellisuutta ja täten myös omaa sitoutumista ja motivaatiota kuntoutumiseen ei edistä kuntoutustyöntekijöiden suuri vaihtuvuus ja omaan kuntoutumisprosessiin liittyvän tiedon saaminen välikäsien

kautta. Kuntoutuja toivoi henkilökohtaisempaa, luottamuksellisempaa palvelua tulevaisuudessa.

”Kuntoutustyöntekijän on tiedotettava minulle suoraan minua koskevista asioista eikä välikäsiä kautta”

7.3 Olemassa olevat moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutustyöntekijän näkökulmasta

Kuntoutustyöntekijät toivat esille olemassa oleviksi moniasiantuntijuuteen perustuviksi toimintatavoiksi tasavertaisen vuorovaikutuksen, jossa oli elementteinä dialogiset taidot ja menetelmät, vuorovaikutus prosessina sekä aito kohtaaminen. Muita mainittuja kokonaisuuksia olivat kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittely alkuhaastattelussa keskustellen ja osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen, kuntoutumistavoitteiden seuranta, työstäminen ja arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa väliarvioinneissa keskustellen sekä osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista toiminnallisia työmenetelmiä hyödyntäen, työtoiminnan työtehtäviin perehdyttäminen ja työn ohjaaminen, osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista monipuolisen perehdytysmateriaalin hyödyntäminen, osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista tiedon ja vastuun jakaminen sekä työtoiminnan kehittäminen yhdessä kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden yhteispalavereissa, kuntoutujan yksilöllisyyden huomioiminen, kannustaminen ja positiivinen palaute, voimavarakeskeisyys ja kuntoutuja vastuunottajana omassa kuntoutumisessaan.

Tasavertainen vuorovaikutus: dialogiset taidot ja menetelmät, vuorovaikutus prosessina ja aito kohtaaminen

Ryhmähaastatteluissa tasavertainen vuorovaikutus nostettiin tärkeäksi olemassa olevaksi moniasiantuntijuuteen perustuvaksi toimintatavaksi. Siinä hahmottui kolme erilaista ulottuvuutta.

Dialogiset taidot ja menetelmät

Tasavertaisen vuorovaikutuksen katsottiin koostuvan dialogisista menetelmistä ja niiden hallinnasta kuten kuuntelemisen ja keskustelemisen taidosta sekä kyvystä käsitellä vai-

keita tunteita rehellisesti ja rakentavasti. Tärkeäksi nostettiin kyky tiedostaa omien ennakkokäsitysten ja lähtöolettamusten sekä taustatietojen merkitys tasavertaisen vuorovaikutuksen ja uuden tarinan mahdollistamiseksi.

”Tärkeintä on dialogi eli vuoropuhelu, keskusteleminen ja kuunteleminen eikä lomakekeskeisyys. Ideat ja toiveet tulevat kuntoutujalta, ei hätäillä puolesta vastauksia. Tutkitaan vähän niin kuin ilmiötä yhteisesti, tasavertaisuus on juuri sitä vallan ja tiedon jakamista kuntoutujan kanssa ettei me sanella ylhäältä käsin mitä pitää tehdä”

”Sain hyvää palautetta kuntoutujalta että me ei tuputeta vaan me ehdotetaan”

”Pyrin tiedostamaan ennakkokäsitysteni ja lähtöolettamusteni vaikutuksen ja huomioidaan sen, jokaisella on oikeus uuteen tarinaan ja puhtaaseen pöytään”

Vuorovaikutus prosessina

Kuntoutustyöntekijöiden mukaan oleellista oli ymmärtää kuntoutumisprosessin taustalla olevan kuntoutustyöntekijän ja kuntoutujan välisen vuorovaikutussuhteen prosessinomaisuus, jonka intensiivisyyttä tulee jatkuvasti arvioida kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. Vuorovaikutus prosessina tarkoitti kuntoutustyöntekijöiden mukaan erilaisia menetelmiä sen aloittamiseksi, ylläpitämiseksi ja päättämiseksi. Vuorovaikutussuhde lähtee liikkeelle luottamuksen rakentamisesta. Vuorovaikutussuhteen päättäminen katsottiin myös tärkeäksi kuntoutujan vastuullisuuden ja itsenäisyyden mahdollistumiseksi kuntoutumistavoitteiden saavuttamisessa.

”Luottamuksellisuuden saavuttaminen vuorovaikutuksessa ei välttämättä tapahdu hetkessä yhdellä istumalla vaan on prosessi, joka lähtee liikkeelle ensikohtaamisesta ja se on edellytys kuntoutujan uskallukselle kertoa vaikeistakin, henkilökohtaisista asioista kuntoutumisen onnistumiseksi”

”Vuorovaikutussuhteen ylläpitäminen on tärkeää ja tulee mieltä kasvokkain tapahtuvien tapaamisten, puhelin- ja viestikontaktien rytmiä ja tarvetta kuntoutujan motivaation ja aktiivisen osallistumisen vahvistamiseksi. Sehän vaihtelee se suhteen ylläpitävä voima kuntoutujan mukaan, toiselle riittää puhelinsoitto kahden viikon välein ja toisen kohdalla tarvitaan kohtaamista kaksi kertaa viikossa. Pyrin olemaan tässä hereillä, jotta kuntoutuja ei vaan tipahda”

”Kuntoutumisprosessin päättyessä myös vuorovaikutussuhteen päättäminen on tärkeää kuntoutujan itsenäisen, vastuullisen toiminnan vahvistamiseksi”

Aito kohtaaminen

Tasavertaisen vuorovaikutuksen mahdollistumiseen koettiin vaikuttavan myös asenteelliset tekijät. Tärkeänä nähtiin oman asenteen tiedostaminen kuntoutujan kohtaamisessa yhdenvertaisena kuntoutumisprosessissa. Aitoa kohtaamista kuvattiin läsnäolon, kiinnostuksen ja kiireettömyyden osoittamisena.

”Kaikki lähtee kohtaamisesta ja omasta asenteesta, että on läsnä ja aidosti kiinnostunut kuntoutujasta yksilönä, arvostaa kuntoutujan näkemyksiä yhtä lailla”

Kuntoutustyöntekijän asiantuntijuus

Kuntoutustyöntekijät pohtivat ryhmähaastatteluissa oman asiantuntijuuden merkitystä erilaisten vaihtoehtojen tarjoajana kuntoutujan pohtiessa sopivia ratkaisuja niiden perusteella. Parhaaseen tulokseen päästään tietojen yhdistämisen kautta kuntoutustyöntekijöiden mukaan, ei yksin vaan yhdessä. Molempien rooli ja työpanos koettiin tärkeäksi tasavertaisessa työskentelyssä, kuntoutujan asiantuntijuuden tunnustaminen ei tarkoita asiantuntijuudesta luopumista ammattilaisen kohdalla. Asiantuntijuutta oli myös ymmärrys kuntoutujan kokemustiedon merkityksestä ja taidosta hyödyntää sitä.

”Ilman kuntoutustyöntekijän ammatillista tietotaitoa on vaikea tarjota vaihtoehtoja ja pohtia yhdessä ratkaisuja, asiantuntijuus ikään kuin työvälineenä millä sitä matkaa yhdessä tehdään”

”Se on meidän ammattitaitoa että miten lähestytään kutakin persoonaa, ei se ole niin että me kaikkia kymmentä motivoidaan samalla tavalla”

Kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittely alkuhaastattelussa keskustellen ja osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen

Tärkeinä toimintatapoina mainittiin yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittäminen yhdessä kuntoutujan kanssa keskustellen alkuhaastattelussa. Osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista tavoitteiden määrittelyssä hyödynnettiin myös kirjallisia tehtäviä ja

käytännön tutustumista työtehtäviin yksin tai yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa työskennellen.

”Me annetaan ensimmäinen viikko kuntoutujan itse mennä ja hahmottaa toiveitaan ja tavoitteitaan työtehtäviä tekemällä työtoiminnassa, kannustetaan heitä itse kysymään meiltä viikon aikana heränneitä kysymyksiä eikä niin päin että me ammattilaiset vaan kysellään heiltä. Ettei ruveta siinä pöydän ääressä miettimään niitä mahdollisuuksia ja rajoitteita vaan ruvetaan tekemään ja sen tekemisen kautta tulee jotain näkyväksi”

Kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seuranta, työstäminen ja arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa väliarvioinneissa keskustellen ja osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista toiminnallisia työmenetelmiä hyödyntäen

Kuntoutumistavoitteiden saavuttamista ja työstämistä seurattiin ja arviointiin väliarvioinneissa keskustellen ja loppuarvioinneissa myös kuntouttavan työtoiminnan järjestävän tahon määrittelemää kirjallista loppuarviointimenetelmää hyödyntäen. Osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista mainittiin käytettävän myös toiminnallisia menetelmiä kuten toiminnallista työllistymisvalmiuksien arviointia ja kotitehtäviä. Toiminnallisella arvioinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kuntoutujan työskentelyn havainnointia toimintaa seuraamalla ja työtehtäviä yhdessä tekemällä. Yksi kuntoutustyöntekijöistä kertoi hyödyntävänsä myös sähköisiä menetelmiä kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen seurannassa kuten digisovelluksia.

Osa kuntoutustyöntekijöistä kertoi kuinka alussa asetetaan riittävän pieniä ja konkreettisia välitavoitteita ja positiivisten muutosten ja kokemusten myötä vastuuta lisätään. Kuntoutustyöntekijät kuvasivat tavoitteiden laatimisen ja seurannan olevan kuntoutumisprosessissa ikään kuin yhteinen matka jossa kuljetaan kuntoutujan rinnalla.

”monet kuntoutujat alkavat puhumaan omista asioistaan siinä työnteon lomassa luontevasti, ja aika pian me huomataan jos joku meinaa jäädä kokoajan seinäkukkaseksi, kehon kieli myös kertoo paljon että milloin tarvitaan istua alas ja jutella. Yhdessä tekemisen ja toiminnan seuraamisen kautta saa luontevasti paljon tietoa ja pystyy hyvin arvioimaan missä mennään esimerkiksi työtaitojen kehittymisen, motivaation ja jaksamisen suhteen”

”nuorten kohdalla papereiden täyttäminen ei oikein motivoi toimimaan mutta nykyään on tämmöisiä hyviä mobiilisovelluksia joilla saa nopeasti kerättyä oleellista informaatiota, esimerkiksi hymiö-päiväkirja”

”Alkuun konkreettisia pieniä tavoitteita, jotta tulee se onnistumisen kokemus ja sitten vastuuta lisätään enemmän ja enemmän, tarvittaessa toimitaan jarruna. Toisin sanoen ollaan vähän niin kuin kanssakulkijana tietyllä tapaa. Ne pienetkin aktiivisuuden rippeet ja usko omien tekojen vaikutuksiin katoaa jos lähdetään liikkeelle liian suurin askelin eikä tueta kuntoutujaa sopivasti”

Voimavarakeskeisyys

Kuntoutujan omaa aktiivista osallistumista tuetaan kuntoutustyöntekijöiden mukaan parhaiten kiinnittämällä huomiota kuntoutujan osaamiseen, voimavaroihin ja vahvuuksiin. Mahdolliset rajoitteet kuten sairaus huomioidaan mutta kuntoutumistavoitteet eivät rakennu rajoitteiden ympärille.

”Ilman muuta mahdolliset rajoitteet esimerkiksi sairaus pitää huomioida mutta kyllä sen osaamisen, voimavarojen ja vahvuuksien tunnistaminen motivoi parhaiten työskentelemään kohti tavoitteita ja vaikuttamaan omaan kuntoutumiseen”

Työtoiminnan työtehtäviin perehdyttäminen, työn ohjaaminen ja osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista monipuolisen perehdytysmateriaalin hyödyntäminen

Kuntoutustyöntekijät mainitsivat hyödyntävänsä kirjallista perehdytysmateriaalia käytännön perehdytyksen rinnalla. Osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista hyödynnettiin myös työohjeiden, materiaalien ja välineiden kuvittamista.

”Tekemällä oppii ja sillä kun näytetään mallia, sanoitetaan ja kuvitetaan”

Tiedon ja vastuun jakaminen sekä työtoiminnan kehittäminen yhdessä kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden yhteispalavereissa osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista

Osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista hyödynnetään kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden yhteispalavereita tiedon ja vastuun jakamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi. Kokoon-tumisia on noin kerran viikossa ja tarpeen mukaan useammin. Pääosin kyse on ollut tiedon ja vastuualueiden jakamisesta liittyen työtehtäviin mutta ratkaisuja

erilaisiin ongelmatilanteisiin ja kehittämideoita on myös yhdessä pohdittu. Tämän katsottiin edistävän kuntoutujan motivaatiota, halua vaikuttaa tasavertaisesti asioihin ja tukevan vastuunottoa oman kuntoutumisen muotoilemisesta. Joillekin voi olla helpompi kertoa ajatuksistaan ja toveistaan ryhmän tuen turvin kuin kasvokkain valmentajan kanssa.

”Meillä oli yhdessä vaiheessa käytäntönä yhteinen aamunavaus, jossa oli mahdollisuus pohtia muun muassa kuntouttavan työtoiminnan kehittämistä yhteisesti. Tuntui että osa sai ihan uudenlaista potkua näistä kokoontumisista kun oli mahdollisuus vaikuttaa.”

”Aamunavauksissa oli myös tarkoitus aktiivisesti tukea kuntoutujan omaa vastuunottoa käymällä läpi eri työtehtävät ja vastuualueet.”

Kuntoutujan yksilöllisyyden huomioiminen

Kuntoutustyöntekijöiden mukaan kuntoutujat pyritään kohtaamaan yksilöllisesti ennakko- ja taustatiedoista riippumatta ja mahdollistamalla joustavuuden työtehtävissä kuntoutujan yksilölliset tarpeet huomioiden. Osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista mainittiin myös monialaisen tuen tarpeen huomioiminen palveluohjauksellisella työotteella ja hyödyntämällä Invalidisäätiön monialaista osaamista.

”Kuntoutujan kokonaisvaltainen kohtaaminen on tärkeää kuntoutujan motivaatiolle ja voimme hyödyntää tarvittaessa Invalidisäätiön sisäisiä monialaisia, konsultatiivisia palveluita, mutta tämä työtapa on vasta hakemassa muotoaan”

”Se helpotuksen tunne kuntoutujalla, kun löytyy joku syy siihen ettei kykene oppimaan jotain työtehtävää ja varsinkin jos löytyy vielä ratkaisu. Monesti törmätään siihen, ettei havaittuja ongelmia ole aikaisemmin otettu esille joko siitä syystä että kuntoutuja pelkää siitä olevan haittaa hänelle ja yrittää peitellä ongelmaa tai eri palveluissa ei ole aikaisemmin tunnistettu ongelmaa. He yllättyvät kun tilannetta ruvetaan purkamaan ja keinoja löytyykin. Meillä on vaikea piilotella tuen tarpeita kun nähdään joka päivä työn teon lomassa ja meillä on monialaista osaamista tunnistaa niitä tuen tarpeita”

”Käytän palveluohjauksellista työtapaa koska useilla on monialaisen tuen tarve eikä kuntouttava työtoiminta pelkästään riitä kuntoutumistavoitteiden saavuttamiseksi. Kuntou-

tuja oikein silmin nähden ilahtuu kun hänen tilannettaan tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, häntä kuunnellaan ja tämä tietenkin tukee hänen motivaatiotaan osallistua ja vaikuttaa häntä koskevaan toimintaan”

Kannustaminen ja positiivinen palaute

Kuntoutustyöntekijät mainitsivat kannustamisen ja positiivisen palautteenannon tärkeänä moniasiantuntijuuteen perustuvana toimintatapana Invalidisäätiössä koska sen katsottiin vaikuttavan vahvasti kuntoutujan aktiivisuuden ja vaikuttamisen muotoutumiseen omassa kuntoutumisessaan ja suhteessa kuntoutustyöntekijään.

”Jos emme kannustaisi laisinkaan, olisi se kyllä tietynlaista vallan käyttöä. Positiivinen palaute rohkaisee kuntoutujaa oman äänen käyttöön ja mielipiteiden kertomiseen.”

”Se positiivisesta palautteesta saatu itsetunnon kohotus voi pistää liikkeelle sen, että kuntoutuja on entistä aktiivisempi miettimään ratkaisuja yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa”

Kuntoutuja vastuunottajana omassa kuntoutumisessaan

Kuntoutujan vastuun ottaminen kuntoutustyöntekijöiden mukaan tarkoitti käytännössä sitä että mitään ei tehdä kuntoutujan puolesta, ellei se lopulta edistä kuntoutujan omaa aktiivisuutta. Kuntoutustyöntekijät painottivat myös että kuntoutujat itse määrittelevät omat tavoitteensa ammattilaisten tuen ja ohjauksen avulla. Vaikka tavoitteiden laatiminen ja työskentely niiden saavuttamista kohti on yhteinen prosessi, annetaan tilaa kuntoutujan vastuun ottamiselle kuntoutujan edellytysten mukaan.

”Kiusaus on ainakin meikäläiselle välillä aika suuri ehdottaa heti ratkaisuja, kun pitäisi oikeasti malttaa pysähtyä siihen miettimään yhdessä kuntoutujan kanssa. On todella hienoa, että kuntoutuja löytää itse ratkaisun”

”Ollaan tukena tarpeen mukaan mutta osataan päästää irti oikeassa kohtaa”

7.4 Uudet moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutustyöntekijän näkökulmasta

Uusia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja kuntoutustyöntekijöiden mukaan olivat yhdenmukaiset käytänteet toiminnallisten työmenetelmien hyödyntämisessä yh-

dessä kuntoutujan kanssa, kuntoutujan työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen kokonaisvaltaisen kartoittamisen yhdenmukaiset periaatteet ja työmenetelmät ICF:n käsitelmalliin perustuen, palveluohjauksellinen työote kuntoutujan monialaisen tuen tarpeen huomiointiseksi ja yhteiset pelisäännöt sekä prosessi Invalidisäätiön monialaisen osaamisen hyödyntämiseksi, digitaaliset menetelmät työ- ja toimintakyvyn muutosten ja tavoitteiden seurannassa, kuntoutumiseen orientoituminen, kuntoutumisjakson sisällön ja keston henkilökohtainen muotoilu yhdessä kuntoutujan kanssa, jatkopulun suunnitteleminen yhdessä kuntoutujan kanssa, verkostotyö ja sujuvat siirtymät kuntoutujan lähipiiriin ja palveluverkoston kanssa, kuntoutumistavoitteiden kirjaaminen kuntoutujalle.

Yhdenmukaiset käytänteet toiminnallisten työmenetelmien hyödyntämisessä yhdessä kuntoutujan kanssa

Kuntoutustyöntekijät toivat esille toiminnallisen lähestymistavan, jossa oli havaittavissa kolme erilaista näkökulmaa. Osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista toiminnallisia menetelmiä jo hyödynnettiin viitaten olemassa oleviin toimintatapoihin mutta selkeä tarve oli niiden kehittämiseen yhdenmukaisiksi käytänteiksi Invalidisäätiön kuntouttavassa työtoiminnassa. Toiminnallisen lähestymistavan kolme näkökulmaa:

Toiminnallisuus ja työtehtävien yhdessä tekeminen kuntoutujan kanssa yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittelemiseksi

”Tavoitteiden hahmottaminen ja nimeäminen on usein vaikeaa pöydän ääressä istuessa kun taustalla useamman vuoden työttömyys ja toimeettomuus, toiminnan kautta tapahtuu avautumista ja ajatusten kirkastumista kun saa käsitystä omista kyvyistään ja tuen tarpeistaan, tällainen toiminnallinen lähestymistapa tulisi ihan tietoisesti meillä nimetä työmenetelmäksi”

Työtehtävien tai muu toiminnallinen yhdessä tekeminen kuntoutujan kanssa luottamuksellisen ja tasavertaisen suhteen saavuttamiseksi

”Musta on ihan perusteltua tehdä välillä niin että on itse siinä rinnalla tekemässä jolloin se poistuu se semmoinen asetelma siitä tilanteesta että toinen olisi toista arvioimassa ja yläpuolella”

”Kaikki lähtee liikkeelle luottamuksellisen suhteen luomisesta jotta voidaan avoimesti keskustella kuntoutujan todellisista, yksilöllisistä toiveista ja tuen tarpeista eikä tämä

useinkaan synny ensikohtaamisella pöydän ääressä vaan vaatii useamman kohtaamisen. Kohtaaminen toiminnan kautta esimerkiksi kävely, pelaaminen tai työtehtävien yhdessä tekeminen luo tasavertaisen suhteen herättäen luottamusta ja avointa vuorovaikutusta, yhdessä työtehtäviä tekemällä luodaan tasavertaista, luottamuksellista suhdetta joka avaintekijä avoimelle vuorovaikutukselle”

”Siinä yhdessä pelatessa kuntoutuja pystyi kertomaan lukemisen vaikeudesta kun katseltiin peliohjeita ja väitän että vaikeuksia olisi ollut kertoa pelkän haastattelun kautta, kun tiesin että se on hänelle jonkinlainen häpeä. Me oltiin lopulta samalla viivalla osaamisen kanssa siinä pelaamisessa ja uskon että se auttoi myös avautumaan oleellisista asioista. Tällöisiä menetelmiä pitäisi kehittää meille työkaluiksi kuntouttavassa työtoiminnassa mutta miksei myös muissakin palveluissa”

Työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen toiminnallinen arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa

”Kuntoutujan tuen tarpeen, voimavarojen ja osaamisen tunnistaminen mahdollistuu parhaiten yhdessä tekemällä ja toimintaa havainnoimalla eikä kerran kuukaudessa pöydän ääressä istumalla, jalkautuminen esimerkiksi työpaikalle tai kuntouttavan työtoiminnan työtehtävien pariin pitäisi ottaa selkeäksi käytännöksi”

”Se on uskomatonta mitä kaikkea pystyy oivaltamaan tunnissa yhdessä tekemisen kuten pelaamisen kautta kuin että tehdään yksi kaavakehaastattelu”

”Onhan kuntouttava työtoiminta toiminnallista mutta kuntoutujan toiminnan havainnointi pitäisi olla tietoista, sovittua, johdonmukaista, ikään kuin toiminnalliset lähestymistavat tuotteistaa menetelmiksi koska muuten se kuntoutuja voi kyllä helposti unohtua vaan työtehtävien pariin...riippuu myös paljon toimialasta, onko ryhmässä tekemistä vai enemmän itsenäistä hommaa, ja sekin vaikuttaa ketkä ammattilaiset työskentelee kuntoutujan kanssa kuntouttavassa työtoiminnassa, työvalmentajat vai työhönvalmentajat vai sekä että, heidän työnkuva?”

Kuntoutujan työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen kokonaisvaltaisen kartoittamisen yhdenmukaiset periaatteet ja monipuoliset työmenetelmät kuntouttavassa työtoiminnassa ICF:n käsitelmalliin perustuen

Kuntoutujan kohtaaminen yksilönä ja hänen elämäntilanteen kartoittaminen laaja-alaisesti todettiin tärkeänä tekijänä kuntoutujan aktiivisen osallistumisen ja tasavertaisen vaikuttamisen mahdollistumiseksi. Kuntoutustyöntekijät kokivat, että tulee kehittää kuntoutujan elämäntilanteen ja työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaisen kartoittamisen yhdenmukaiset periaatteet ja työmenetelmät ICF:n käsitelmalliin perustuen. Myös kotikäynnit mainittiin tulevaisuuden monipuolisina työmenetelminä.

”Tulisi kehittää kuntoutujan elämäntilanteen ja toimintakyvyn kokonaisvaltaiseen kartoittamiseen yhtenäinen ja laadukas toimintatapa, kuten ICF:n käsitelmä työllistymisvalmiuksien ja elämäntilanteen kokonaisvaltaisen hahmottamisen viitekehyksenä”

”Kotikäynnit antaisi kokonaisvaltaista tietoa työllistymisedellytyksistä ja syrjäytymisvaarassa olevia kuntoutujia saavutettaisiin entistä paremmin. Jos tällaiseen ryhdyttäisiin, tulisi olla sopimuksellista lähettävän tahon kanssa”

”Arjen ja elämänhallinnan ongelmat esim. asumisessa, terveydentilassa, hygienian hoidossa tai parisuhteessa vaikuttavat olennaisesti työllistymisedellytyksiin”

”Hyvästä työkokeiluapaikasta ja CV:stä ei ole hyötyä jos pesukone ei toimi ja unirytmiksi sekaisin tai kotona on väkivaltaa”

Palveluohjauksellinen työote kuntoutujan monialaisen tuentarpeen huomioimiseksi sekä yhteiset pelisäännöt ja prosessi Invalidisäätiön monialaisen osaamisen hyödyntämiseksi

Kuntoutustyöntekijät toivat esille palveluohjauksellisen työotteen kehittämisen kuntoutujan monialaisen tuentarpeen huomioimiseksi sekä yhteisten pelisääntöjen sekä prosessin kehittämisen Invalidisäätiön monialaisen osaamisen hyödyntämiseksi.

”Kuntoutujan luukuttaminen ei tue motivaatiota ja aktiivista osallistumista, tulisi kehittää toimintatavaksi Invalidisäätiön monialaisen osaamisen hyödyntäminen kuntoutujan parhaaksi. Tarvittaisiin sisäisen ja ulkoisen palveluohjauksen yhteiset pelisäännöt ja prosessikuvaus ja tätähän on osittain jo lähdetty kehittämään ja kokeilemaan, pitäisi viedä loppuun jotta homma alkaa oikeasti elämään, ja voitaisiin palveluostajallekin markkinoida yhtenä meidän toimintatapana”

”Palveluohjaus osaaminen on tarpeellista tulevaisuudessa, kuntoutujalla usein monialaisen tuen tarve”

”Kokonaisvaltainen ymmärrys kuntoutumisen ja oman asiakkaan palvelukentästä on asiantuntijuutta ja laadukasta palvelua niin asiakkaalle kuin ostajalle, pitäisi olla pienimuotoista koulutusta palveluohjaukselliseen työotteeseen”

Kuntoutumistavoitteiden kirjaaminen kuntoutujalle

Kuntoutustyöntekijät miettivät, että tavoitteet tulisi tehdä näkyväksi myös kirjaamalla ne kuntoutujalle ja palata niiden äärelle säännöllisesti, ei vain kopioimalla alkuhaastattelulomake kuntoutujalle.

”Kuntoutumistavoitteiden kirjaamista tulisi kehittää alkuhaastattelulomaketta tai aktivointisuunnitelmaa pidemmälle. Ainakin ne pitäisi kirjata ja keskustelun kautta avata kuntoutujalle myös, ja jollakin tavalla visualisoida sekä olla niitä kauempana olevia tavoitteita ja lähitavoitteita. Niiden äärelle tulisi palata säännöllisesti”

Digitaaliset menetelmät toimintakyvyn muutosten ja kuntoutumistavoitteiden seurannassa

Toimintakyvyn muutosten ja kuntoutumistavoitteiden seurantaan tulisi kuntoutustyöntekijöiden mukaan kehittää digitaalisia menetelmiä, joita on helppo ja nopea hyödyntää.

”Esimerkiksi portfolion täyttäminen vaatii aika paljon ohjaamista, neuvomista, vahtimista että sellainen helppo ja lyhyt sovellus olisi monen kohdalla maailman paras systeemi saada muutosta näkyväksi. Meille pitäisi tuottaa sellainen sähköinen työkalupakki josta voisi sitten valita kuntoutujalle sopivimman käyttöön”

”Nuorten kohdalla voisi toimia sellaisen digitaalisen keskustelualustan käyttö jonne voi kommentoida anonyymisti esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä ajatuksia, mikä edistäisi tavoitteiden saavuttamista tai tuottaa haasteita?”

Kuntoutumiseen orientoituminen

Yksi tapa tukea kuntoutujan aktiivista osallistumista ja mahdollisuutta tasavertaisesti vaikuttaa oman kuntoutumisensa muotoutumiseen on kuntoutumiseen orientoivat menetelmät. Ideoina nousivat kotiin lähetettävä aloitusinfo ja ennakkotehtävä.

”Sellaisen aloitusinfon ja vaikkapa ennakkotehtävän lähettäminen kotiin voisi herätellä sitä motivaatiota ja tahtoa vaikuttaa omiin asioihin. On se aika vaikeaa jos yhtäkkiä pitää tuottaa esimerkiksi kolme vahvuutta paperille jos on ollut pitkään työttömänä ja muutekin itsetunto alhaalla, ennakkotehtävällä voi edes hiukan jo herätellä tätä prosessia”

Kuntoutumisjakson sisällön ja keston henkilökohtainen muotoilu yhdessä kuntoutujan kanssa

Ajankohtaisena kehittämisenä nähtiin kuntoutumisjakson sisällön ja keston muotoileminen yhdessä kuntoutujan kanssa. Tähän liittyen ymmärrettiin, että kehittämisellä oli tietyt rajallisuudet huomioiden palveluntilaajan näkökulman.

”Kuntoutuja tulisi ottaa entistä paremmin mukaan oman kuntoutumisjaksonsa sisällön kuten työtehtävien ja ryhmävalmennusten suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin alusta loppuun saakka. Ei vain jakson alussa todeta, että meillä on tällainen kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuus jonka läpi kaikki menevät”

”Kuntoutumisjakson kesto tulisi myös määräytyä tarvelähtöisesti, kuntouttavalla työtoiminnalla on vähän sellainen maine säilöntäpaikasta ja meidän tulee erottautua sillä tavalla että meidän kuntouttava on tavoitteellista”

”Meillä useampi kuntoutuja on itse toivonut että olisi esimerkiksi kerran kuukaudessa jonkinlainen info että minkälaisia palveluita tässä talossa voi hyödyntää siihen omaan tilanteeseen? Kun kysyin että haluaako tavata lääkäriä, niin ennemminkin toivoivat tapaamista työhönvalmentajan kanssa jatkopolun suunnittelemiseksi tai toimintaterapeutin kohtaamista. Eli toisin sanoen he toivoivat enemmän sisältöä kuntouttavan työtoiminnan jaksolle, ei vain pelkästään työtehtävien tekemistä vaan katsausta jo sinne tulevaan että kun tämä kuntouttavan jakso on ohi. Tämähän on mielestäni hieno kysymys tai toive koska silloinhan ihminen on aktivoitunut itse miettimään sitä omaa tulevaisuutta ja haluaisi tasavertaisesti vaikuttaa ammattilaisen rinnalla oman kuntoutumisprosessin muotoutumiseen. Jotenkin palvelun pitäisi olla oikea-aikaista ja tarvelähtöistä, tarkoitan että kun kuntoutuja tällä tavalla osoittaa aktiivisuutta, tulisi siihen kyetä vastaamaan eikä vaan todeta, että kuntouttavan työtoiminnan jakson jälkeen voit sitten te-virkailijalta kysyä työhönvalmennusta tai koulutusvaihtoehtoja”

Jatkopolun suunnitteleminen yhdessä kuntoutujan kanssa

Hyvin tärkeänä kehittämistehtävänä nähtiin kuntoutujan tulevaisuuden huomioiminen tarjoamalla työhönvalmennusta työtoiminnan rinnalla jatkopolun suunnittelemiseksi.

”Kyllähän me kirjoitetaan kuntouttavan työtoiminnan päätteeksi sellainen jatkosuunnitelma Te-virkailijalle mutta pääasiallinen asia mitä meiltä ostetaan, on se työtoiminnan tarjoaminen. Meillä oikeasti olisi todella hyvät eväät kuntoutujan jatkopolun suunnitteluun ja toteuttamiseen, niin ammatillisesi kuin siitä näkökulmasta, että me ollaan arkipäivät käytännössä yhdessä kuntoutujien kanssa pitkän ajanjakson ja oikeasti opitaan tuntemaan heidät. Tätähän ne kuntoutujatkin meiltä koko ajan toivoo”

Verkostotyö ja sujuvat siirtymät kuntoutujan lähipiiriin ja palveluverkoston kanssa

Kuntoutustyöntekijöiden mukaan verkostotyötä tulee kehittää monella tapaa kuntoutujan tasavertaisen vaikuttamisen mahdollistamiseksi. Palveluohjauksellista työtettä tulee kehittää kuntoutujan palvelusta toiseen saumattomien siirtymävaiheiden ja palveluiden yhteensovittamisen järjestämiseksi yhdessä kuntoutujan ja hänen verkostonsa kanssa. Yhteistyötä kuntoutujan lähipiiriin kuten omaisten kanssa tulee kehittää kuntoutujan kuntoutumistavoitteiden saavuttamista tukevien ja estävien tekijöiden hahmottamiseksi joista osa voi liittyä esimerkiksi kuntoutujan kotielämään ja vuorovaikutussuhteisiin. Toivottiin myös moniammatillisen tiimin yhteistyön kehittämistä kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi, mikäli kuntoutujan kuntoutumisprosessin toteuttamiseen osallistuu useampia kuntoutustyöntekijöitä.

”Palveluohjaukselliseen työotteeseen tarvitaan ehkä koulutusta, tulee tuntea verkostoa ja meillähän mallinnetaan tätä reititintä”

”Hyvä olisi kehittää siirtymätietolomake, siihen tulisi laittaa vain olennaista tietoa työllistymisedellytysten kannalta eikä mitään sairaushistoriaa”

”Itsearviointi on vähän sellainen asia, että kuinka paljon siihen voi luottaa yksistään, kotiympäristöä kuten läheisiäkin tulisi haastatella ja työympäristöäkin, verkostotyö kuntoutujan luvalla on ihan korvaamattoman tärkeä ja erityisesti maahanmuuttajien kohdalla, ja toki on tärkeää ymmärtää ettei kuntoutujasta syntyvä kuva ole liian riippuvainen muiden tuottamasta tiedosta, tätä tulisi kehittää”

7.5 Tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa kehittäjätyöryhmän näkökulmasta

Kehittäjätyöryhmän tehtävänä oli tuottaa ensimmäisen ja toisen kehittämistehtävän tulosten pohjalta tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä. Tulokset oli alustavasti luokiteltu kehittäjätyöryhmälle ja niissä tuotiin selkeästi ilmi kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden näkökulmat sekä niissä ilmenevät eroavaisuudet ja yhtäläisyydet. Tämän pohjalta kehittäjätyöryhmälle oli tehty myös alustava tuotos tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuviksi toimintatavoiksi. Kehittäjätyöryhmältä kysyttiin esimerkiksi mitä lisättävää, poistettavaa tai korjattavaa he havaitsivat?

Kehittäjätyöryhmässä nousi alustavaan tuotokseen neljä täydennettävää teemaa tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvissa toimintatavoissa kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa. Kehittäjätyöryhmä ei havainnut mitään poistettavaa.

Kuntoutujan kuntoutumisvalmiuksien tunnistaminen ja vahvistaminen

Kehittäjätyöryhmä koki tärkeäksi tunnistaa kuntoutujan valmius ja kyvyt vastuun ottamiseen ja tasavertaiseen kumppanuuteen. Kuntoutujan omalle prosessille on myös annettava riittävästi aikaa. Ammattilaisilta tämä vaatii malttia.

”Meidän ammattilaisten tulisi malttaa antaa aikaa prosessille, luottaa prosessiin. Asiakas ei välttämättä ole valmis vastaanottamaan vastuuta vielä viikolla yksi”

”Pitäisi kehittää menetelmiä kuntoutumisvalmiuksien tunnistamiseen ja vahvistamiseen. Onko motivaatiota ja minkälaista? Miten sitä voisi tukea? Minkälaiset ovat vuorovaikutustaidot jos pitäisi tasavertaiseen kumppanuuteen kyetä kuntoutustyöntekijän kanssa?”

Kuntoutumisprosessin tavoitteellisuus näkyväksi

Kehittäjätyöryhmässä pohdittiin kuinka kuntoutumisen tavoitteellisuus tulisi tehdä näkyväksi. Ideana nousi tuottaa selkeä ja yksinkertainen kaaviokuva kuntoutumisprosessista joka olisi seinällä ja Invalidisäätiön www-sivuilla yleisesti nähtävissä, muistuttamassa kuntoutumisprosessin tarkoituksesta ja tavoitteista. Kehittäjätyöryhmässä ehdotettiin myös vastuun ottamisen auki kirjoittamista esimerkiksi kaaviokuvassa. Tärkeäksi koettiin

myös yleisen kuntoutumisprosessin henkilökohtaistaminen kuvallisesti ja kirjallisesti kuntoutujalle itselleen.

”Nyt kun puhutaan että kuntoutus tulisi saada näkyväksi, niin tehdään se ihan oikeasti näkyväksi! Voisi olla sellaiset selkeät, yksinkertaiset kaaviokuvat kuntoutumisprosessista, yleisesti seinällä ja henkilökohtaistettu versio kuntoutujalle itselleen. Kun yleinen kaaviokuva seinällä on jatkuvasti silmien alla ja siihen palataan usein, auttaa se ymmärtämään oman aktiivisuuden merkitystä tässä hommassa, siihen kun vielä auki kirjoitetaisiin oman vastuun ottamisen merkitys”

Kuntoutumisen vaikuttavuuden osoittaminen ja kuntoutujan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Kuntoutumisen vaikuttavuuden näkyväksi tekeminen koettiin tärkeäksi kuntoutujan motivaation ja tasavertaisen vaikuttamisen mahdollistajana. Kun kuntoutujalle pystytään osoittamaan hänen oman toimintansa vaikuttavuus, motivoi se edelleen aktiivisesti osallistumaan ja vaikuttamaan omaan kuntoutumiseensa kehittäjätyöryhmän mukaan. Kehittäjätyöryhmä mainitsi myös tarpeen kehittää kuntoutujan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen yhdenmukaiset työmenetelmät ja –välineet yhteistyössä Invalidisäätiön konserniin kuuluvan Keskuspuiston Ammattiopiston kanssa.

”Pitäisi kehittää näitä menetelmiä joilla muutos voidaan tehdä näkyväksi. Esimerkiksi kyvyisari on todella hyvä, se tarjoaa tulokset graafisina käyriä joita voi verrata kuntoutuksen alussa ja lopussa, sen avulla voidaan osoittaa tapahtuneet muutokset”

”Kuntoutujan osaaminen pitäisi tunnistaa ja tunnustaa, viittaa vanhaan termiin eli opinollistamiseen. Sehän motivoi ja tukee kuntoutujan mahdollisuutta vaikuttaa omaan kuntoutumisprosessiin. Osittainhan tämä kehittämistyö on meneillään”

Työtoimintojen jatkuva kehittäminen

Monipuoliset, mielekkäät ja työelämää vastaavat työtehtävät kannustavat kuntoutujia ja tämä tukee kehittäjätyöryhmän mukaan kuntoutujan halua itse vaikuttaa työtehtävien sisältöön ja muotoilemiseen, mahdollistaen tasavertaisen kumppanuuden. Jotkin toimialat ovat sesonkiluonteisia ja kehittäjätyöryhmän mukaan tulee kehittää muuta mielekästä toimintaa rauhallisille jaksoille työtehtävien ollessa tauolla.

”Meidän toimintaa tulisi kehittää niin että sesonkiluonteisten töiden hiljaisille jaksoille tulee olla tarjolla muuta mielekästä toimintaa, elämänhallintaa voi tukea toiminnallisesti monella tavalla. Muuten kuntoutujat turhautuvat, hommat ei saa mennä puuhasteluksi. Kuntoutujat arvostivat todella paljon sitä kun yhdessä vaiheessa oli mahdollisuus hyödyntää Invalidisäätiön liikuntasalia ja kuntosalia. On paljon hyvää ilmaista toimintaa kuten kaupungin museot.”

”Kuntoutujan elämänpiiri voi olla todella suppea, tällaisen muun toiminnan kautta saa ihan erilaisia virikkeitä ja monipuolista tietoa erilaisista mahdollisuuksista”

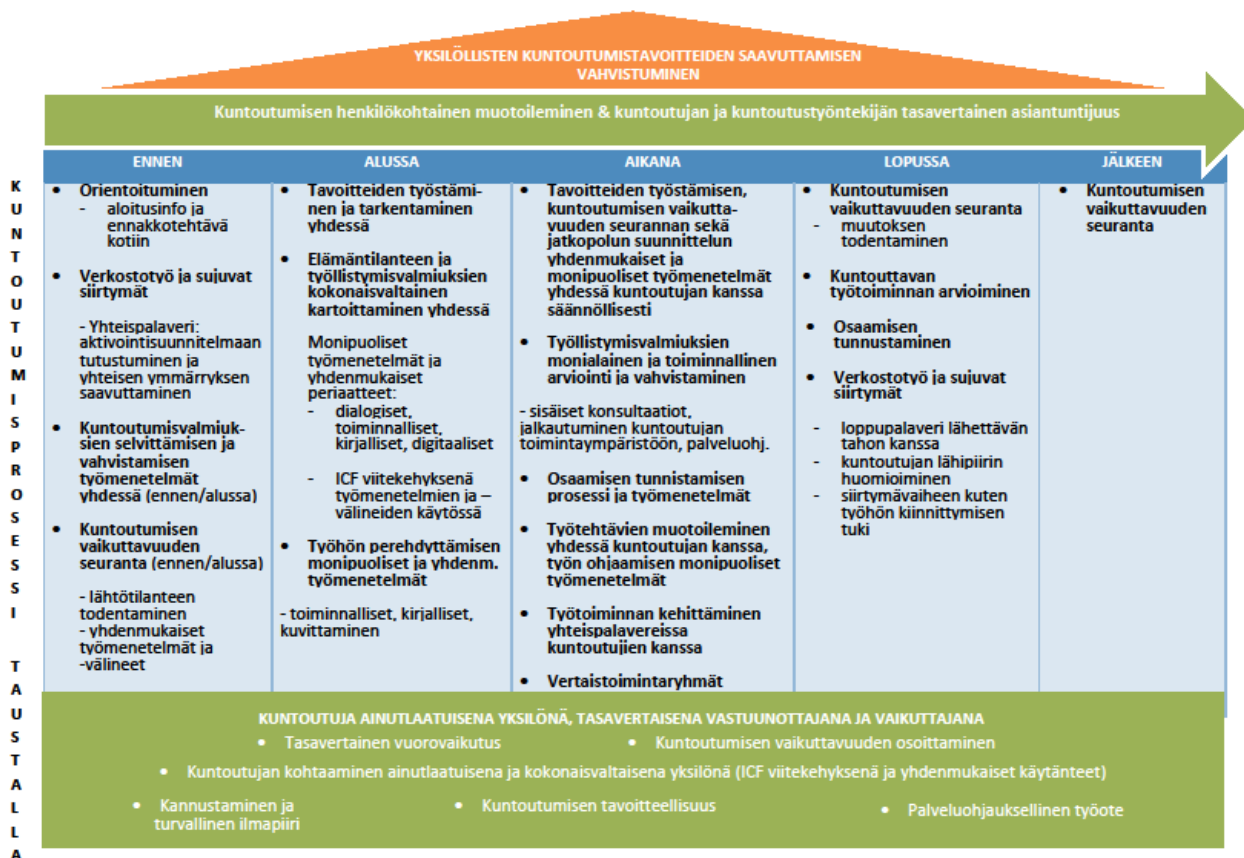
8 Kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvista toimintatavoista kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi

Haastatteluaineiston ja kehittäjätyöryhmän yhteiskehittelyn tulosten perusteella syntyi kuvaus (kuvio 7) tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvista toimintatavoista kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä. Moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan tavoitteena on kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistuminen.

Kehittäjätyöryhmän aineiston mukaan tutkimuksellisen kehittämistyön tekijä tuotti kuvauksen aikajanana kuntoutujan kuntoutumisprosessista. Tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan keskeisimmiksi elementeiksi nostettiin tasavertainen vuorovaikutus, kuntoutujan kohtaaminen ainutlaatuisena ja kokonaisvaltaisena yksilönä, kuntoutumisen tavoitteellisuus, kuntoutumisen henkilökohtainen muotoileminen sekä kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasavertainen asiantuntijuus. Keskiöön nousivat myös kuntoutumisen vaikuttavuuden osoittaminen, palveluohjauksellinen työote sekä kannustaminen ja turvallinen ilmapiiri.

Keskeiset elementit näyttäytyvät kuntoutumisprosessissa työmenetelminä ja taustalla vaikuttavina työskentelyotteina. Työmenetelmät tarkoittavat kokonaisvaltaista työskentelytapaa ja siihen liittyvää prosessia joita kuntoutustyöntekijä ja kuntoutuja hyödyntävät yhdessä tasavertaisina kumppaneina. Kunkin menetelmän sisällä käytetään myös erilaisia työvälineitä. Työvälineet ovat yksittäisiä työtä auttavia välineitä kuten erilaiset lomakkeet, kortit ja tehtävät. Tulosten mukaan tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuva

toimintatapa mahdollistaa kuntoutujan kohtaamisen ainutlaatuisena ja kokonaisvaltaisena yksilönä, tasavertaisena vastuunottajana ja vaikuttajana eli kumppanina kuntoutumisprosessissaan.

Kuvio 7. (Tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa kuntoutumisprosessissa)

Kuntoutumisprosessissa ennen kuntoutumisjakson alkua kuntoutujan orientoitumista tuetaan jo ennakkoon lähetetyllä infokirjeellä ja ennakkotehtävällä. Kuntoutumisjakson alussa ennen työtoiminnan aloittamista selvitetään myös tarkemmin kuntoutujan valmiuksia ja kykyä tasavertaiseen kumppanuuteen ja aktiiviseen osallistumiseen kuntoutustyöntekijän kanssa hyödyntäen yhdenmukaisia ja monipuolisia työmenetelmiä ja -välineitä yksilöllisesti. Kehittäjätyöryhmässä puhuttiin kuntoutumisvalmiuksista kuten motivaatiosta, asennetekijöistä ja valmiuksista ottaa vastuuta omasta kuntoutumisprosessista sekä kognitiivisista taidoista kuten vuorovaikutustaidoista ja oppimiskyvyistä. Toisin sanoen kuntoutumisen henkilökohtainen muotoileminen aloitetaan jo orientoitumisvaiheessa huomioiden kuntoutujan yksilölliset valmiudet ja kyvyt.

Kuntoutujan kuntoutumistavoitteet on alustavasti määritelty työvoiman palvelukeskukseen aktivointisuunnitelmassa ja nämä käydään läpi ennen kuntouttavan työtoiminnan aloitusta yhdessä kuntoutujan ja hänen vastuuvirkailijan kanssa sujuvan siirtymävaiheen ja yhteisen ymmärryksen mahdollistumiseksi kohti yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamista.

Kuntoutumisen vaikuttavuuden seuranta aloitetaan todentamalla lähtötilanne työllistymisvalmiuksiin liittyen yhdenmukaisia, monipuolisia työmenetelmiä ja -välineitä yksilöllisesti hyödyntäen yhdessä kuntoutujan kanssa.

Kuntoutumisjakson alussa aktivointisuunnitelmassa määriteltyjä alustavia kuntoutumistavoitteita työstetään ja tarkennetaan kartoittamalla kuntoutujan elämäntilannetta ja työllistymisvalmiuksia yhdessä kuntoutujan kanssa ICF-viitekehukseen perustuvia periaatteita noudattaen ja monipuolisia työmenetelmiä yksilöllisesti hyödyntäen tarvelähtöisten ja oikea-aikaisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. Monipuolisiin työmenetelmiin kuuluvat toiminnalliset -, sähköiset-, kirjalliset- ja dialogiset menetelmät.

Kuntoutumistavoitteiden toiminnallinen työstäminen tapahtuu työtehtäviä yhdessä ja erikseen tehden tai muun toiminnallisen aktiviteetin kautta kuten harrasteet. Toiminnallisuus ja yhdessä tekeminen auttavat tilanteessa jossa kuntoutujalla on haasteita tunnistaa omia kiinnostuksen kohteita, osaamistaan ja kehittämistarpeita. Yhdessä tekeminen myös madaltaa kuntoutustyöntekijän valta-asemaa ja toimii luottamuksen ja tasavertaisen vuorovaikutuksen rakentamisessa kohti moniasiantuntijuuteen perustuvaa toimintatapaa, tasavertaista kumppanuutta.

Kuntoutuja kohdataan kasvokkain dialogisia työmenetelmiä hyödyntäen ja sähköiset sekä kirjalliset työmenetelmät toimivat täydentävinä menetelminä.

Työhön perehdyttäminen toteutetaan toiminnallisesti, suullisesti ja kirjallisesti hyödyntäen yksilöllisesti erilaisia mutta yhdenmukaisia ja toimialasta riippumattomia perehdytysmateriaaleja. Esimerkiksi työmateriaalien ja -tehtävien kuvittamista käytetään perehdytyksessä jokaisella kuntouttavan työtoiminnan toimialalla.

Kuntoutumisjakson aikana yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamista ja kuntoutumisen vaikuttavuutta seurataan ja tavoitteita työstetään säännöllisesti yhdessä kuntoutujan kanssa hyödyntäen edellä mainittuja monipuolisia työmenetelmiä ja –välineitä yksilöllisesti.

Toiminnallinen työllistymisvalmiuksien arviointi ja vahvistaminen toteutuvat jalkautumalla kuntoutujan toimintaympäristöön kuntoutujan työskentelyn havainnoimiseksi ja yhdessä työskentelyn mahdollistumiseksi. Myös Invalidisäätiön monialaista osaamista hyödynnetään tarvelähtöisesti, oikea-aikaisesti ja saumattomasti monialaiseen tuen tarpeeseen vastaten yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi ja kuntoutumisen tuloksellisuudeksi. Konsernin sisäisessä monialaisessa yhteistyössä noudatetaan yhdessä sovittuja pelisääntöjä ja prosessia.

Kuntoutujan osaaminen tunnistetaan toteuttamalla siihen liittyviä työmenetelmiä ja prosessia yhteistyössä Keskuspuiston Ammattiopiston kanssa. Osaamisen tunnistaminen motivoi tarjoamalla onnistumiskokemuksia ja toimii myös väylänä kuntoutumisen vaikuttavuuden konkreettiseen osoittamiseen.

Kuntouttavan työtoiminnan työtehtäviä ja niiden toteutusta suunnitellaan yhdessä kuntoutujan kanssa yksilöllisesti vastaten hänen mielenkiintoaan, osaamista ja kehittämistarpeita. Kuntouttavaa työtoimintaa kehitetään käyttäjälähtöisesti säännöllisissä yhteispalaverissa kuntoutujien kanssa. Vertaistoimintaryhmät kokoontuvat säännöllisesti kuntoutujien toivomien teemojen puitteissa.

Kuntouttava työtoiminta on tavoitteellista ja vaikuttavaa tarjoten kuntoutujille työhönvalmennusta. Työhönvalmennus toteutuu jatkopolun suunnittelemisena yhdessä kuntoutujan kanssa ja siinä hyödynnetään yhdenmukaisia ja monipuolisia työmenetelmiä ja –välineitä yksilöllisesti.

Kuntoutumisprosessin loppuvaiheessa kuntoutumisessa tapahtunut muutos tehdään näkyväksi ja osoitetaan vaikuttavuus yhdenmukaisia toimintakykymittareita hyödyntäen. Kuntoutujan osaaminen tunnustetaan siihen tarkoitetuilla työvälineillä ja –menetelmillä yhteistyössä Keskuspuiston Ammattiopiston kanssa. Kuntoutujan verkostot kuten lähetävä taho ja lähipiiri huomioidaan yksilöllisesti ja tarvelähtöisesti onnistuneen siirtymän ja jatkopolun takaamiseksi.

Tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvassa toimintatavassa tasavertaisen vuorovaikutussuhteen rakentaminen lähtee liikkeelle ensi kohtaamisesta ja jatkuu punaisena lankana läpi kuntoutumisjakson ymmärtäen sen lopulta päättyvänä prosessina. Se näyttäytyy aitona kohtaamisena läsnäolon, kiinnostuksen ja kiireettömyyden osoittamisena kuntoutujaa kohtaan hyödyntäen dialogisia taitoja ja työmenetelmiä. Dialogin syntyminen on avainasemassa työmenetelmien ja –välineiden hyödyntämisessä. Oikotietä onnistumisiin ei ole olemassa vaan kyse on pohjimmiltaan ihmisten kohtaamisesta.

Kuntoutumisen ja kuntouttavan työtoiminnan tavoitteellisuus näyttäytyy monella tasolla kuten koko kuntoutumisprosessin aikana tapahtuvana yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden jatkuvana ja säännöllisenä työstämisenä, määrittelemisenä, seurantana ja arviointina sekä työhönvalmennuksellisenä työotteena mutta myös Invalidisäätiön visuaalisessa ilmeessä esimerkiksi kuntoutumisprosessin kuvaamisena digitaalisina tuotoksina ja kuvina toimintaympäristössä.

Palveluohjauksellinen työote on osa Invalidisäätiön kuntoutustyöntekijöiden tulevaisuuden osaamista. Se ilmenee kuntoutujan kohtaamisena kokonaisvaltaisena ja ainutlaatuisena yksilönä, monialaisen tuentarpeen tunnistamisena ja verkostotyönä saumattomien siirtymävaiheiden ja palveluiden yhteensovittamisen järjestämiseksi sekä loppukädessä työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaiseksi vahvistumiseksi ja kuntoutumisen tuloksellisuudeksi.

Kannustaminen on osa dialogista vuorovaikutusta, hienovaraista vaikuttamista ja voimavarat tunnistavaa kohtaamista kuntoutumisprosessin aikana, se liittyy myös positiivisen ja turvallisen ilmapiirin mahdollistamiseen.

Toiminta on tasalaatuista ja laadukasta perustuen ICF-viitekehykseen työmenetelmien ja –välineiden käytössä.

9 Pohdinta

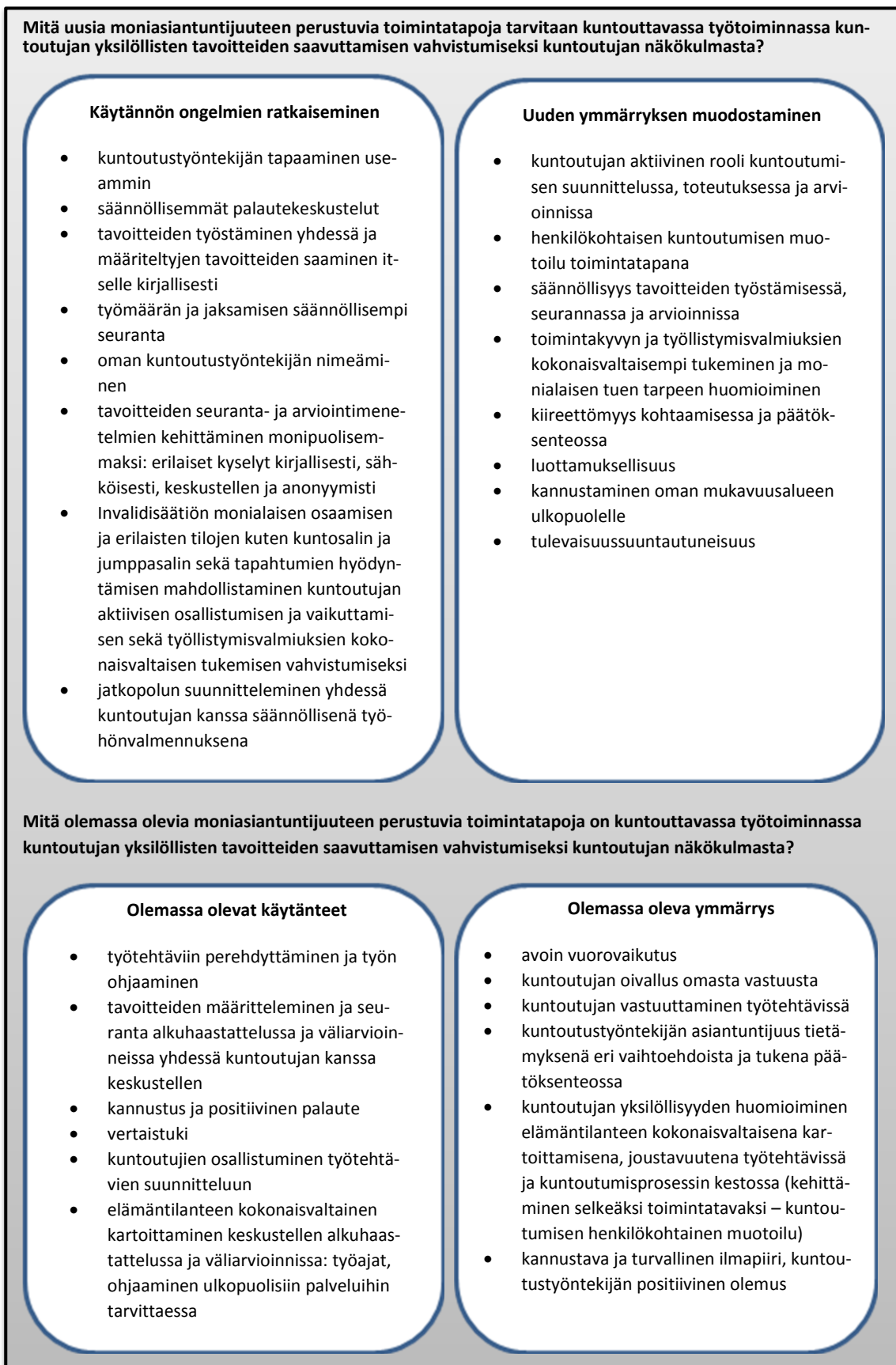
Tulosten tarkastelu

Tulosten perusteella voidaan todeta, että Invalidisäätiön kuntouttava työtoiminta on monella tapaa tavoitteellista ja kuntoutujalähtöistä, minkä katsotaan olevan moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan, yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen sekä kuntoutumisen tuloksellisuuden edellytys (Seppänen-Järvelä ym. 2015: 180).

Sekä kuntoutujat että kuntoutustyöntekijät mainitsivat useita jo olemassa olevia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. Niin kuntoutujan kuin kuntoutustyöntekijän näkökulmasta näitä olivat avoin vuorovaikutus, työtoiminnan työtehtäviin perehdyttäminen ja työn ohjaaminen, kuntoutustyöntekijältä ja vertaisilta saatu kannustus ja positiivinen palaute, kuntoutustyöntekijän asiantuntijuus, kuntoutumistavoitteiden määrittelemine ja seuranta yhdessä kuntoutujan kanssa alkubaastattelussa ja väliarvioinneissa keskustellen, joustavuus työtehtävissä ja kuntoutumisprosessin kestossa sekä kuntoutujan vastuu omasta kuntoutumisestaan.

Yhteenvedona voidaan kuitenkin todeta tutkimuksellisen kehittämistyön tulosten perusteella molempien sekä kuntoutujien että kuntoutustyöntekijöiden toivovan tulevaisuudessa kokonaisvaltaisempaa, yksilöllisempää ja oikea-aikaisempaa sekä saumattomampaa palvelua, kuten kuntoutumisen henkilökohtaista muotoilua kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasavertainen toimijuus ja asiantuntijuus keskiössä. Nämä tekijät liitetään kuntoutumisen tuloksellisuuteen myös tutkimusten mukaan (Seppänen-Järvelä ym. 2015: 177, 180, 183-186, 188-189).

Tuloksia analysoidaan ja jäsennetään kuvioissa kahdeksan ja yhdeksän kuntoutusosaamisen yhteisen kehittämisen karttaa soveltaen. Kartan tarkoituksena on jäsentää kuntoutusosaamisen kehittämistä, onko kyse käytännön ongelmien ratkaisemisesta vai uuden ymmärryksen ja tiedon muodostamisesta tai molemmista? Kartta tarjoaa kehittämistyön tulosten toisenlaisen jäsentämistavan verraten kuvaukseen tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta kuntoutumisprosessissa. Karttaa voidaan hyödyntää kuntouttavan työtoiminnan kehittämisessä tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteen mukaisesti. Kuviossa kahdeksan jäsennetään kuntoutujien ryhmähaastattelujen tuloksia. (Ahonen – Kekäläinen – Mäkinen – Rahikka – Sipari 2014.)

Kuvio 8. Kuntoutujan näkökulma olemassa olevista ja uusista toimintatavoista

Kartan avulla tutkija-toimija pyrkii hahmottamaan, kuinka kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden näkökulmissa on hyvin paljon yhtäläisyyksiä moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan kehittämisessä yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. Kuviossa yhdeksän jäsenetään kuntoutustyöntekijöiden ryhmähaastattelujen tuloksia kuntoutusosaamisen yhteisen kehittämisen karttaa mukaillen.

Kuvio 9. Kuntoutustyöntekijän näkökulma olemassa olevista ja uusista toimintatavoista (Mukaillen Ahonen – Kekäläinen – Mäkinen – Rahikka – Sipari 2014)

Kuntoutusosaamisen kehittämisen kartan mukaan uuden ymmärryksen muodostamisessa näyttäytyy pitkälti samoja elementtejä kuntoutujien ja kuntoutustyöntekijöiden näkökulmasta. Huomioitavaa on ymmärtää käytännön ongelmien ratkaisemisen ja uuden ymmärryksen muodostamisen kytkeytyvän toisiinsa. Uuden ymmärryksen vieminen käytäntöön vaatii uusien käytänteiden kehittämistä tai olemassa olevien mukauttamista.

Kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasavertaisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen onnistumisen katsottiin olevan molempien näkökulmasta keskeisin lähtökohta molempien aktiivisen osallistumisen ja tasavertaisen vaikuttamisen mahdollistumiseksi työskentelyssä kohti tavoitteiden saavuttamista (Harra 2014: 27-29; Seppänen-Järvelä ym. 2015: 185). Aihe herätti paljon keskustelua ja moniasiantuntijuuteen perustuvista toimintatavoista avoimen ja tasavertaisen vuorovaikutuksen merkitystä on avattu kuviossa 10.

Kuvio 10. Tasavertainen vuorovaikutus keskiössä työmenetelmien käytössä

Erilaisten moniasiantuntijuuteen perustuvien työmenetelmien ja –välineiden hyödyntäminen tapahtuu aina vuorovaikutuksessa, tasavertainen vuorovaikutus toimii ikään kuin alustana kaikelle toiminnalle ja kohtaamiselle. Kuvion keskimmaisessä ympyrässä on molempien kuvaamia, avoimeen ja tasavertaiseen vuorovaikutukseen liittyviä ominaisuuksia, joita voidaan kutsua teorian mukaan myös dialogisiksi taidoiksi ja mene-

telmiksi (Seikkula - Arnkil 2005: 8-9, 15; Harra 2014: 27-29; Veijola - Honkanen – Lapalainen – 2015: 34-35; Jeglinsky – Sipari 2015: 48; Oksanen 2014: 13; Sjöblom 2015: 135-137).

Tulosten mukaan molemmat mainitsivat uutena moniasiantuntijuuteen perustuvana toimintatapana kuntoutumistavoitteiden seuranta- ja arviointimenetelmien kehittämisen monipuolisemmaksi alkuhaastattelun ja väliarvioinnissa tapahtuvan keskustelun lisäksi. Kuntoutujat mainitsivat sähköisten ja kirjallisten menetelmien kehittämisen kuten erilaisien kyselyiden hyödyntämisen. Kuntoutujat toivoivat myös säännöllisempää kuntoutumisen ja tavoitteiden seuranta kuntouttavan työtoiminnan aikana yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa.

Kuntoutujien toive säännöllisemmästä kuntoutumisen ja tavoitteiden seurannasta kytkeytyi myös toiveeseen tavata kuntoutustyöntekijää useammin. Uusien monipuolisten seuranta- ja arviointimenetelmien rinnalla kuntoutustyöntekijän säännöllinen kohtaaminen kasvokkain näyttäytyi nousevan keskusteluissa tärkeimmäksi lähtökohdaksi kuvion 10 mukaisesti. Kuntoutujat kuvasivat säännöllisten henkilökohtaisten kohtaamisten tukevan kuntoutumisen tavoitteellisuuden ylläpitämistä, kuntoutumistavoitteiden määrittelyn onnistumista ja lopulta kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumista. (Raitakari – Juhila 2013: 193; Romakkaniemi – Kilpeläinen 2013: 258.)

Tässä kohden kuntoutujat viittasivat myös säännöllisen työhönvalmennuksen sisällyttämiseen kuntouttavaan työtoimintaan ja kuntoutumisen henkilökohtaisen muotoilemisen kehittämiseen toimintatavaksi. Kuntoutumisen henkilökohtainen muotoileminen ilmeni osittain jo olemassa olevana toimintatapana, kuntoutujan mahdollisuutena osallistua työtehtävien suunnitteluun yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa ja osallistumisena kuntoutumistavoitteiden sekä kuntouttavan työtoiminnan keston määrittelyyn. (Närhi – Kokkonen – Matthies 2013: 142-145.)

Molemmat sekä kuntoutujat että kuntoutustyöntekijät nostivat uudeksi moniasiantuntijuuteen perustuvaksi toimintatavaksi tulevaisuuden huomioimisen jatkopolun suunnittelemisena yhdessä kuntoutujan kanssa. Katse tulevaisuuteen koettiin oleellisena kuntoutujan aktiivisen osallistumisen, vastuunottamisen ja tasavertaisen vaikuttamisen mahdollistajana. Tulevaisuuden pohdinnan kuntouttavasta työtoiminnasta eteenpäin koettiin avaavan aivan uudenlaisen keskusteluyhteyden ja kuntoutujan vaikutusmahdollisuuk-

sien tason verrattuna keskittymisen kohdentuvan vain kuntouttavan työtoiminnan työtehtäviin. Tähän liittyen molemmat nostivat uudeksi toimintatavaksi säännöllisen työhönvalmennuksen.

Työhönvalmennuksen katsottiin myös liittyvän kuntoutustyöntekijän asiantuntijuuden hyödyntämisen mahdollistumiseen kuntoutujien mukaan. Jotta kuntoutujan osallistumista ja vaikuttamismahdollisuudet todella aidosti toteutuisivat, tulee hänen olla tietoinen tarjolla olevista vaihtoehdoista, kuntouttavan työtoiminnan toimintamallista ja rakenteesta (Seppänen-Järvelä ym. 2015: 17, 184-185).

Toisin sanoen molemmat toivoivat kuntoutumisen tavoitteellisuuden vahvistamista ja monipuolisempien työmenetelmien kehittämistä tasavertaisen kohtaamisen ollessa keskiössä.

Kuntoutustyöntekijät kuvasivat myös sellaisia olemassa olevia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja joita kuntoutujat eivät maininneet. Nämä toimintatavat ilmenivät myös osittain uusissa molempien mainitsemissa toimintatavoissa. Tämän katsottiin viittaavan siihen, että Invalidisäätiön kuntouttavan työtoiminnan toimialoilla ei tällä hetkellä ole yhteneväisiä toimintatapoja ja haastatteluissa nousseet kehittämissideat uusista tulevaisuuden toimintatavoista jo osittain orastavat käytännön tasolla osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista.

Tällaisia, osittain jo käytössä olevia sekä toivottuja uusia moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja olivat toiminnalliset ja sähköiset työmenetelmät ja –välineet tavoitteiden määrittelyssä, seurannassa ja arvioinnissa, monipuolisten työmenetelmien kuten kuvittamisen hyödyntäminen työhön perehdyttämisessä ja ohjaamisessa, Invalidisäätiön monialaisen osaamisen hyödyntäminen työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaisessa arvioimisessa ja vahvistamisessa sekä yhteispalaverit kuntoutujien kanssa tiedon ja vastuun jakamiseksi sekä kuntouttavan työtoiminnan kehittämiseksi.

Osa kuntoutustyöntekijöistä kertoi hyödyntävänsä toiminnallisia työmenetelmiä olemassa olevina moniasiantuntijuuteen perustuvina toimintatapoina mutta selkeä tarve nousi niiden kehittämiseen yhdenmukaisiksi käytänteiksi Invalidisäätiön kuntouttavassa työtoiminnassa. Toiminnallisten työmenetelmien nimeäminen koettiin hyvin tärkeäksi, jotta kuntouttava työtoiminta ei jäisi vain työtehtävien suorittamiseksi kuntoutujalla. Toiminnallisten työmenetelmien hyödyntäminen tulee olla tietoista ja johdonmukaista, jotta

esimerkiksi kuntoutujan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen mahdollistuisi. (Granfelt 2013: 243; Rostila – Vinnurva 2013: 215.)

Toiminnallisissa työmenetelmissä hahmottui kolme erilaista lähestymistapaa, joiden katsottiin vahvistavan moniasiantuntijuuteen perustuvaa toimintatapaa kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamiseksi. Toiminnallisten työmenetelmien nähtiin soveltuvan erittäin hyvin luottamuksellisen ja tasavertaisen suhteen luomiseen, kuntoutumistavoitteiden määrittelemiseen ja työstämiseen sekä työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen arviointiin ja vahvistamiseen yhdessä kuntoutujan kanssa. (Granfelt 2013: 243; Rostila – Vinnurva 2013: 215.)

Kuntoutustyöntekijät kuvasivat kuinka mielekkään toiminnallisuuden kautta kuntoutumistavoitteet alkavat paremmin hahmottua, kun saa käsitystä omista kyvyistään ja tuen tarpeistaan verrattuna vain pöydän ääressä keskusteluun. Työtehtävien tai muu toiminnallinen yhdessä tekeminen kuntoutujan kanssa nostettiin tärkeäksi tasavertaisen ja luottamuksellisen suhteen luomisessa ja työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen arvioimisessa. Kuntoutujan kohtaaminen yhteisen toiminnan kuten pelaamisen tai muun harrasteen kautta katsottiin häivyttävän kuntoutustyöntekijän valta-asemaa, mahdollistaen tasavertaisen ja avoimen kohtaamisen. Kuntoutustyöntekijät kokivat yhdessä työskentelyn ja kuntoutujan toiminnan havainnoinnin antavan paljon enemmän tietoa ja ymmärrystä kuntoutujan työllistymisvalmiuksista ja tuen tarpeista kuin pelkkä keskusteleminen lomaketta täyttäen.

Kehittäjätyöryhmässä katsottiin tärkeäksi kuntouttavan työtoiminnan jatkuva kehittäminen, jotta työtehtävät säilyisivät mielekkäinä ja olisivat työelämälähtöisiä sekä toiminnan tavoitteellisuutta tukevia. Sesonkiluonteisissa töissä työtehtävien ollessa hetkellisesti tauolla tulee kehittää muuta mielekäästä ja laadukasta toimintaa. Kun toiminta on kuntoutujalle mielekäästä ja tarpeita vastaavaa, vahvistetaan hänen motivaatiotaan, aktiivista toimijuutta ja halua vaikuttaa asioihin. Tähän liittyen työhön perehdyttämisen ja työn ohjaamisen työmenetelmiä katsottiin tarpeelliseksi kehittää monipuolisemmiksi ja yhdenmukaisiksi toimialasta riippumatta. Esimerkkinä nostettiin työhöjeiden kuvittaminen, joka toteutui osassa toimialoista.

Kuntoutujat ja kuntoutustyöntekijät nostivat uudeksi moniasiantuntijuuteen perustuvaksi toimintatavaksi työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaisen tukemisen ja monialaisen tuen tarpeen huomioimisen Invalidisäätöön monialaisen osaamisen ja erilaisten tilojen sekä

tapahtumien hyödyntämisen mahdollisuutena. Kuntoutujat kokivat heidän kokonaisvaltaisen ja yksilöllisen kohtaamisen tukevan heidän motivaatiotaan, aktiivista osallistumista ja tasavertaista vaikuttamista kuntoutumisessaan. Kuntoutujat kuvasivat monenlaisia tuen tarpeita, joiden huomioiminen on oleellista toimintakyvyn ja työllistymisen edistämässä sekä tavoitteiden saavuttamisessa. Pelkkä työtoiminta ja työnhakutaitojen kohentaminen eivät riitä kuntoutujien mukaan. (Seppänen-Järvelä ym. 2015: 184,186; Närhi – Kokkonen – Matthies 2013: 142-145)

Kuntoutustyöntekijät toivat esille tarpeen tuottaa kuntoutujan elämäntilanteen ja työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaisen kartoittamisen yhdenmukaiset periaatteet, työmenetelmät ja –välineet ICF – malliin perustuen. Kuntoutustyöntekijät mainitsivat myös palveluohjauksellisen työtteen kehittämisen kuntoutujan monialaisen tuen- ja palvelutarpeen huomioimiseksi oikea-aikaisesti kuntouttavassa työtoiminnassa. Keskusteluissa tiedostettiin hyvin kuntoutuksen kentän pirstaleisuus ja sen aiheuttamat ongelmat monialaisen tuen tarpeen kuntoutujille. (Rostila – Vinnurva 2013: 210.)

Kuntoutustyöntekijöiden mukaan kuntoutujan omaa aktiivisuutta, vastuunottoa ja motivaatiota heikentää kuntoutuksen kentän pirstaleisuus, asioiden etenemisen hitaus, omien asioiden selvittäminen aina alusta lähtien usealle taholle ja huoli koordinaation ja kokonaisnäkemysten puutteesta. Puhuttiin ”luukuttamisen” työläydestä ja riskeistä. Molemmat sekä kuntoutustyöntekijät ja kuntoutujat toivoivat Invalidisäätiön monialaisen osaamisen hyödyntämistä yhden luukun periaatteella ennaltaehkäistäkseen edellä mainittuja haasteita ja ennen kaikkea oman motivoituneisuuden ja aktiivisen osallistumisen mahdollistamiseksi. (Kerätär 2016: 81-85; Monialainen kuntoutus 2015: 3,16.)

Kuntoutumisen tuloksellisuuden ja kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumisen kriittisiksi menestystekijöiksi tutkimusten mukaan nousevatkin monialaisuus, yksilöllisyys, joustavuus, tavoitteellisuus, työelämälähtöisyys, oikea-aikaisuus ja aktiivinen kuntoutujakäsitys (Seppänen-Järvelä ym. 2015: 186, 188-189; Närhi – Kokkonen – Matthies 2013: 142-145).

Kuntoutusosaamisen yhteisen kehittämisen kartan kuvioita vertaamalla voidaan havaita kuinka kiireettömyys ja luottamuksellisuus herättivät ristiriitaisia tuntemuksia haastatte- luissa. Kuntoutustyöntekijät kuvasivat kiireettömyyden liittyvän tasavertaiseen kohtami- seen, läsnä-olevaan vuorovaikutukseen ja kokivat sen tärkeänä avaintekijänä moniasi- antuntijuuteen perustuvan toimintatavan mahdollistumisessa.

Kuntoutustyöntekijät kokivat kiireettömän kohtaamisen ajoittain kuitenkin haasteelliseksi mutta pääosin hyvin toteutuvaksi. Huoli resurssien riittävydestä nousi pohdittaessa työhönvalmennuksen aktiivisempaa sisällyttämistä kuntouttavaan työtoimintaan. Vastavasti kuntoutujista osa toivoi kiireettömämpää kohtaamista viitaten päätösten tekemiseen liittyvään aikatauluun ja kuntoutustyöntekijöiden tapaamiseen useammin. Huomionarvoista on että hyvä vuorovaikutus vaatii aikaa ja luottamusta, ja luottamus ei myöskään synny hetkessä. Moniasiantuntijuuteen perustuva toimintatapa vaatii vuorovaikutus-, substanssi- ja prosessiosaamisen lisäksi riittäviä resursseja. (Mönkkönen 2007: 92; Raitakari – Juhila 2013: 193.)

Kuntoutustyöntekijät viittasivat luottamuksellisuuteen ikään kuin taustalla toteutuvana ilmiönä keskusteltaessa tasavertaisesta vuorovaikutuksesta, eikä sitä nostettu erikseen omaksi toimintatavakseen. Toisaalta yksi kuntoutujista mainitsi uutena moniasiantuntijuuteen perustuvana toimintatapana luottamuksellisemman palvelun oman työhönvalmentajan nimeämisenä ja pysyvyytenä koko kuntoutumisprosessin ajan. Omia henkilökohtaisia asioita ei haluta käsitellä useiden ihmisten kanssa.

Haastatteluissa esiin nousseiden moniasiantuntijuuteen perustuvien, niin olemassa olevien kuin uusien toimintatapojen katsottiin liittyvän kuntoutujan vastuun ottamisen mahdollistamiseen. Vastuun ottamisesta ja vastuuttamisesta puhuttiin lähinnä haastattelujen alussa ikään kuin johdattelun yhtenä elementtinä tarkasteltavaan ilmiöön. Vaikka toisaalta kuntoutujat kokivat työtehtävien olevan monipuolisia ja niiden sisältöön kuten haasteellisuuteen ja vastuun määrään pystyi vaikuttamaan, yksi kuntoutujista toivoi kannustamista oman mukavuusalueen ulkopuolelle ja vaativampia tehtäviä osaamisen kehittyessä. Tämän ajateltiin tukevan omaa aktiivisuutta, vastuunottoa ja ymmärrystä toiminnan tavoitteellisuudesta.

Kehittäjätyöryhmä tuotti uutta ymmärrystä rikastaen ja tarkentaen moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintavan edellytyksiä kuntouttavassa työtoiminnassa kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. Kehittäjätyöryhmän mukaan tasavertaisen vuorovaikutuksen ollessa tasavertaisen kumppanuuden eli molempien aktiivisen roolin lähtökohtana, kehittäjätyöryhmässä syntyi oivallus kuntoutumisvalmiuksien selvittämisen ja vahvistamisen sekä kuntoutustyöntekijöiden vuorovaikutusosaamisen merkityksestä.

Tasavertaisen vuorovaikutuksen ollessa kaiken toiminnan keskiössä, kuntoutustyöntekijöiden vuorovaikutusosaamista tulee tukea substanssi- ja prosessiosaamisen rinnalla taulukon kuusi mukaisesti (Mönkkönen 2007: 31, 103-104). Kuntoutustyöntekijät toivoivatkin haastatteluissa vuorovaikutusosaamisen kehittämistä ja ylläpitämistä, erityisesti kuntoutujan motivaation ja tasavertaisen kumppanuuden edistämiseksi.

Taulukko 6. Osaamisen ulottuvuudet (Soveltaen Mönkkönen 2007: 31)

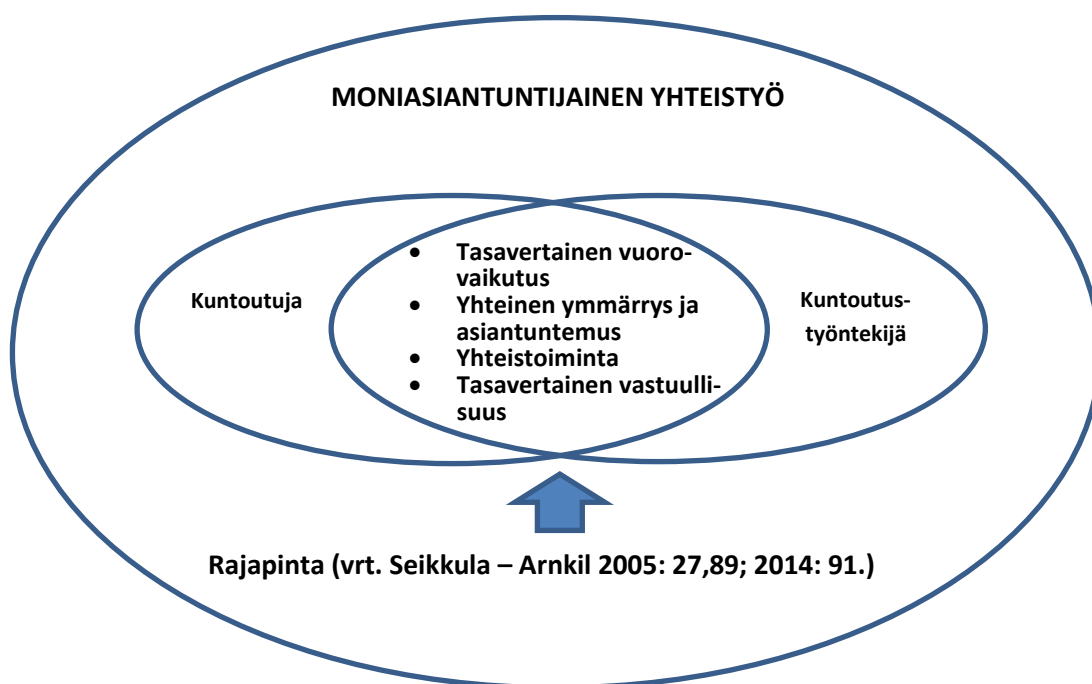
Substanssiosaaminen	Prosessiosaaminen	Vuorovaikutusosaaminen
<ul style="list-style-type: none"> • Ammattiin liittyvän tietotaidon hallitseminen, soveltaminen ja jakaminen muiden ammattilaisten kanssa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntoutumisprosessin tavoitteellinen ohjaaminen. • Kuntoutumisprosessin jakaminen vaiheisiin ja työskenteleminen vaiheittain sekä kyky tunnistaa ja arvioida muutosta. • Kyky asettaa tavoitteita omalle työlleen ja arvioida niiden toteutumista läpinäkyvästi. • Edistää oman työnsä ja työyhteisön kehittämisprosessia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa rakentaa yhteistä ymmärrystä prosessinomaisesti kuntoutujan, hänen lähipiirinsä ja muiden asiantuntijoiden kanssa. • Kuntoutujan elämäntilanteesta ja taustasta riippumatta kykenee kohtaamaan kuntoutujan kunnioittavasti ja yhdenvertaisesti. • Osaa soveltaa omaan toimintaansa asiakastyön eettisiä periaatteita. • Tunnistaa hyvän vuorovaikutuksen elementtejä ja ohjaa sekä arvioi omaa toimintaansa niiden mukaisesti.

Taulukon kuvaamassa vuorovaikutusosaamisessa on tunnistettavissa moniasiantuntijuuteen perustuvan yhteistyön elementtejä. Mönkkösen (2007) mukaan vuorovaikutukseen voidaan asiakastyössä orientoitua monella eri tavalla, hän määrittelee teoksessaan kolme erilaista vuorovaikutusorientaatiota jotka ovat asiantuntijakeskeisyys, asiakaskeskeisyys ja dialogisuus. Hän puhuu asiakastyön kulttuurisesta muutoksesta mikä on verrattavissa kuntoutuksen paradigman muutokseen kohti valtaistavaa, ekologista toimintatapaa. Painopiste asiakkaan ongelmien jäsentämisestä on siirtynyt ammattilaisen ja asiakkaan vuorovaikutuksen analysointiin, jolloin myös ammattilaisten toiminnan arviointi mahdollistuu. Muutoksen tavoitteena asiakastyössä oli kuntoutujan näkökulman esiinsaaminen entistä paremmin. (Mönkkönen 2007: 17-19.)

Vuorovaikutuksen analysoinnilla Mönkkönen (2007) hakeekin vastauksia muun muassa siihen, millä tavalla yhteinen ymmärrys ja tieto rakennetaan vuorovaikutuksessa? Miten

vuorovaikutusosaamista pystytään arvioimaan? Hän puhuu tasavertaisen vuorovaikutuksen periaatteista jotka toteutuvat dialogisessa asiakastyössä. Asiakaskeskeistä vuorovaikutusta Mönkkönen (2007) kuvaa asiakkaan näkökulmat hyvin huomioonottavana mutta kuntoutustyöntekijän vastuu ja vaikuttamisen rooli hämärtyvät. Mönkkösen (2007) ja tutkimuksellisen kehittämistyön tulosten perusteella tasavertaisen vuorovaikutuksen periaatteita ovat dialogisuus, vastavuoroisuus ja tasavertaisuus vuorovaikutuksessa. (Mönkkönen 2007: 17-19.)

Oman vuorovaikutustapansa arvioinnissa ja vuorovaikutusosaamisen kehittämisessä voi hyödyntää näitä eri näkökulmia, samoin moniasiantuntijuuteen perustuvalla yhteistyöllä ominaisen yhteisen ymmärryksen ja tiedon rakentamisessa (Mönkkönen 2007: 17-19). Moniasiantuntijaista yhteistyötä havainnollistetaan kuviossa 11.

Kuvio 11. Moniasiantuntijainen yhteistyö

Kuvion 11 mukaan moniasiantuntijuuteen perustuvassa yhteistyössä tavoitteena on yhteisen ymmärryksen ja asiantuntemuksen rakentaminen yhteistoimintana, tasavertaisessa kumppanuudessa molempien vastuullisuus mahdollistuen. Seikkula ja Arnkil (2005) kuvaavatkin asiantuntemuksen ja yhteisen ymmärryksen muodostumisen olevan aktiivinen tapahtuma, joka syntyy yhteisellä rajapinnalla ammattilaisen ja kuntoutujan yhteisen työskentelyn tuloksena. (Seikkula - Arnkil 2005: 27, 89; Seikkula - Arnkil 2014: 91; Rostila – Vinnurva 2013: 196,200.)

Herää kysymys, minkälaisia kykyjä ja kuntoutumisvalmiuksia tasavertainen kumppanuus eli aktiivinen osallistuminen ja vaikuttaminen, vastuun ottaminen vaatii kuntoutujalta? Kuinka kuntoutustyöntekijöinä voimme tunnistaa ja vahvistaa näitä valmiuksia ja kykyjä? Kuntoutustyöntekijän erinomaiset vuorovaikutustaidot ja dialogiset kyvyt sekä valtaistavan paradigman mukainen asenne kuntoutujaa kohtaan ovat hyödyksi mutta tasavertainen kumppanuus vaatii myös kuntoutujalta vuorovaikutusosaamista kuten kykyä ja halua vuorovaikutukseen, voimavaroja ottaa vastuuta ja selvää asioista, kykyä eri vaihtoehtojen vertailuun ja ymmärtää kuulemaansa. Voidaan puhua kognitiivisista taidoista joihin kuuluvat myös uuden oppiminen ja sen soveltaminen sekä muistaminen. (Hokkanen 2013: 65; Mönkkönen 2007: 29; Rostila – Vinnurva 2013: 209.)

Kehittäjätyöryhmän tuloksissa nostettiin tarve tuottaa kuntoutumisvalmiuksien selvittämisen ja vahvistamisen työmenetelmät ja -välineet. Puhuttiin esimerkiksi sähköisestä työkalupakista. Tämän katsottiin olevan tarpeellista myös siitä näkökulmasta, että Invalidisäätiön ja erityisesti Keskuspuiston Ammattiopiston asiakaskunnassa on erityistä tukea tarvitsevia. Erityinen tuen tarve voi esimerkiksi liittyä juuri kognitiivisiin taitoihin joita tarvitaan tasavertaisessa työskentelyssä, vuorovaikutuksessa ja vastuun ottamisessa.

Kuntoutustyöntekijöiden mukaan tavoitteiden saavuttamista voi vahvistaa kiinnittämällä huomiota motivoitumiseen, jonka katsotaan kuuluvan kuntoutumisvalmiuksiin (Mönkkönen 2007: 140, 148). Ihmiset motivoituvat eri syistä ja eri tavalla jolloin kuntoutuja tulisi kohdata ainutlaatuisena yksilönä. On oltava laaja-alaista ymmärrystä motivoitumiseen vaikuttavista tekijöistä. Tärkeää on myös ymmärtää eri motiivien yksilöllinen intensiteetti, me usein haluamme samoja asioita mutta eri määrin. (Mayor – Risku 2015: 21,34, 44-45.) Dialogisessa vuorovaikutuksessa tavoitteita hahmotetaan ja määritellään yhdessä, joka tukee sitoutumista työskentelemään kohti yhteistä päämäärää. Tärkeää on kuntoutujan muutoshalukkuuden selvittäminen ja vahvistaminen, mihin hän on valmis sitoutumaan? (Mönkkönen 2007: 140, 148.)

ICF-käsitelmä ja Jyrkämän (2007) toimijuuden modaliteetit soveltuvat osittain motivaation ja muiden kuntoutumisvalmiuksien kartoittamiseenkin mutta haastatteluista kävi ilmi, että juuri tähän tarkoitukseen tarvitaan uusia, täsmällisempiä työmenetelmiä ja -välineitä tai nykyisten mukauttamista tähän tarkoitukseen. Haastatteluissa kuntoutustyöntekijät mainitsivat esimerkiksi toiminnallisten työmenetelmien soveltuvan tähän tarkoitukseen, ajatuksena aktiivisuuden ja motivaation herääminen hyvissä vuorovaikutustilanteissa ja

mielekkäissä tehtävissä (Jyrkämä 2007: 205-208; Järvikoski - Härkäpää 2011: 96-98; Mönkkönen 2007: 155).

Vuorovaikutuksen uusista toimintaympäristöistä sähköiset tietoverkot asettavat myös omanlaisensa vaatimukset kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän vuorovaikutusosaamiselle sekä kuntoutujan kuntoutumisvalmiuksille. Tulosten perusteella sähköiset työmenetelmät ja –välineet mainittiin uutena moniasiantuntijuuteen perustuvana toimintatapana kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi. (Mönkkönen 2007: 29) Kuntoutustyöntekijöiden mukaan kirjalliset tehtävät eivät kaikkien kanssa ole luontevia, etenkin nuorten kohdalla sähköiset menetelmät ovat osoittautuneet parhaimmiksi kuntoutumistavoitteiden seurannassa.

Kehittäjätyöryhmä ehdotti tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvina toimintatapoina myös kuntoutumisen tavoitteellisuuden visualisoimista, kuntoutujan vastuun ja velvollisuuksien kuvaamista sekä kuntoutumisen vaikuttavuuden osoittamiseen tarkoitettujen työmenetelmien ja –välineiden kehittämistä. Kuntoutumisen tuloksellisuudelle on olennaista kuntoutujan aktiivisen roolin kirkastuminen, vastuun ja velvollisuuksien sekä oman tehtäväalueen selkeä määrittely.

Kuntoutumisvalmiuksien selvittäminen ja vahvistaminen liittyivät kehittäjätyöryhmän mukaan tarvelähtöisten ja oikea-aikaisten tavoitteiden asettamisen haasteellisuuteen (Seppänen-Järvelä ym. 2015: 181). Kuntoutumistavoitteet ovat määriteltä jo ennen kuntoutuvan työtoiminnan aloitusta aktivointisuunnitelmassa mutta toisaalta niiden asettaminen oli kuntoutustyöntekijöiden mukaan koko kuntoutumisjakson kestävä kehämäinen prosessi, jotka vaativat jatkuvaa työstämistä, seuranta ja arviointia sekä uudelleen määrittelyä (Seppänen-Järvelä ym. 2015: 139). Tuloksissa nousi tarve tuottaa kuntoutumistavoitteiden asettamiseen, työstämiseen, seurantaan ja arviointiin tarkoitettuja yhdenmukaisia ja monipuolisia työmenetelmät ja –välineet.

Menetelmällisten ratkaisujen arviointi

Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa ja tiedonkeruumenetelminä yhteiskehittely sekä teemahaastattelut osoittautuivat tulokselliseksi lähestymistavaksi tutkimuksellisessa kehittämistyössä. Yksilö- ja ryhmähaastatteluissa valmiiksi hahmotellut teemat sekä lisäkysymykset auttoivat vuorovaikutuksen synnyttämisessä ja ylläpitämisessä

sekä syventämisessä tutkittavaan ilmiöön liittyen. Toisaalta ne myös rajasivat keskustelua pysymään tutkittavassa ilmiössä mutta antoivat samalla tilaa syvyydelle ilman tarkkarajaista kysymysten asettelua. (Anttila 2006: 442; Koskela 2013: 54-56.)

Ryhmähaastatteluiden etuna oli rikas aineisto. Toisaalta toimija-tutkijalta vaadittiin kuitenkin ryhädynamiikan tuntemista ja hallintaa koska ryhmien koostumuserot eli jäsenten persoonallisuuspiirteet vaikuttavat tuloksiin. Jotta ryhmien jäsenten vaikutus oli tietoa lisäävä, toimija-tutkija pyrki omalta osaltaan luomaan ryhmäkeskustelutilanteista mahdollisimman avoimen, tasavertaisen ja rennonkin. Toimija-tutkija huolehti, että jokainen ryhmän jäsen tuli kuulluksi. (Kananen 2014: 92.) Ryhmä- ja yksilöhaastatteluihin vaikutti muotoutuvan hyvä ja tasavertainen ilmapiiri ja yhteistä sekä uutta ymmärrystä onnistuttiin muodostamaan.

Kuntoutujien kohdalla teemahaastatteluiden toteuttaminen yksilöhaastatteluina osoittautui hedelmälliseksi ja luotettavaksi, kuntoutujien reflektoidessa käsiteltäviä teemoja hyvin henkilökohtaisiin, arkaluontoisiinkin kokemuksiin.

Teemahaastattelun alussa käytiin läpi kaikkien tutkimukseen osallistuvien kanssa heidän oikeudet esimerkiksi keskeyttää tutkimukseen osallistuminen milloin tahansa. Tutkimuksen tarkoitus, vastuut ja velvollisuudet sekä syntyvän aineiston tallentamiseen ja hyödyntämiseen liittyvät käytännöt käytiin läpi kaikkien osallistujien kanssa suullisesti ja kirjallista materiaalia hyödyntäen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Toimija-tutkija osallistui tiedon ja yhteisen ymmärryksen tuottamiseen teemahaastatteluissa mutta kiinnitti erityistä huomiota neutraaliin suhtautumiseen riippumatta siitä, minäkalaisia vastauksia tutkittavat tuottivat. Toimija-tutkijan henkilökohtaisesta substanssi-osaamisesta oli toisaalta hyötyä tutkittavan ilmiön tarkastelun kannalta mutta tärkeää oli tietoisesti välttää johdattelua, joka helposti voi toteutua innostuneessa mielentilassa erilaisina ehdotuksina. (Kananen 2014: 96.)

Toimija-tutkijan esiyymmärryksen muodostaminen tutkittavasta ilmiöstä perehtymällä kirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin auttoi tutkimusaiheen täsmentämisessä ja luotettavien tulosten saavuttamisessa sekä ratkaisujen tekemisessä tutkimusprosessin eri vaiheissa. Laaja-alainen ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä ja sen rajaamisen mahdollisuuksista lisäsi näin tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen 2014:109.)

Toisaalta tutkimuksellinen kehittämistyö oli lähtökohdaltaan induktiivinen eli aineistolähtöinen, jossa tavoitteena on uuden tiedon tuottaminen. Jotta tämä mahdollistui, toimija-tutkija tiedosti olemassa olevan ristiriidan pyrkimällä pitämään avoimen mielen ja uskollisuuden aineistolle. (Kananen 2014: 98-100.) Pohdinnassa ja tulosten kuvaamisessa tämä näyttäytyy käytännöstä kerätyn aineiston ja tutkijan tarkasteleman valmiin teorian välisenä reflektiivisenä vuoropuheluna (Koskela 2013: 55). Aineiston alustavassa sisällön analyysissä toimija-tutkija pyrki tuottamaan kehittäjätyöryhmälle kuvauksen, joka ei ollut liian yleisluontoinen tai liian tarkennettu. Yhteiskehittelyssä kehittäjätyöryhmän jäsenet vaikuttivatkin saavan hyvän tarttumapinnan aineistoon ja yhteistä sekä uutta tietoa ja ymmärrystä syntyi vilkkaassa keskustelussa. (Kananen 2014:109.)

Tutkimuksellisen kehittämistyön luotettavuutta voidaan arvioida aineiston riittävyden, analyysin kattavuuden sekä analyysin arvioitavuuden ja toistettavuuden kautta. Aineiston riittävyttä puolsi teemahaastattelussa useiden samansuuntaisten sisältöjen mutta myös eroavaisuuksien ilmeneminen vastauksissa. Luotettavuutta lisäsi tiedontuottajien monipuolinen otos iän, sukupuolen, työkokemuksen ja työttömyyden keston perusteella. Analyysin kattavuus tuodaan esille muun muassa dokumentoimalla litteroidun aineiston luokittelu ja jäsentäminen taulukkoina ja kuvina. Analyysin arvioimiseksi tutkimuksellisen kehittämistyön materiaalin eri vaiheet ja tulkinnat on dokumentoitu ratkaisujen ja päätelmien jälkikäteen tarkastelun mahdollistumiseksi. (Kananen 2014: 131.)

Tutkimuksellisen kehittämistyön kaikissa vaiheissa pyrittiin kiinnittämään huomiota hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtiin kuten rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen. Tämä toteutui esimerkiksi tallentamalla digitaalisella nauhurilla teemahaastattelut, jolloin myös aineiston litterointi tarkkuus mahdollistui. Aineistot litterointiin mahdollisimman pian teemahaastatteluiden jälkeen ja digitaaliset tallenteet tuhottiin. Tutkimuksen toteutus on ollut suunnitelmallista taulukon kolme mukaisesti ja syntyneet aineistot käsitellään tutkimuseettisesti oikein kuten yksilönsuojaa tarkasti noudattamalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tutkimustulosten julkaisussa noudatetaan tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta ja vastuullisuutta. Muiden tutkijoiden tuottamaa tietoa kunnioitetaan ja julkaisuihin viitataan asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tutkimuksellisen kehittämistyön tulosten hyödynnettävyys

Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää monella tavalla Invalidisäätiön toiminnan kehittämisessä. Kehittäjätyöryhmän mukaan kuvausta tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta voidaan käyttää kuntoutumisprosessin, kuntoutumisen aikaisen työskentelyotteen sekä toiminnan tavoitteellisuuden avaamiseen kuntoutujalle. Kuvausta voidaan myös edelleen kehittää osoittamaan kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän roolit ja yhteistyön luonne moniasiantuntijuuteen perustuvana toimintatapana. Oleellista on hyödyntää kuvausta jo orientoitumisvaiheessa.

Ideana nousi kuvauksen muotoileminen henkilökohtaistamisen lisäksi myös yleispäteväksi kuvaukseksi toiminnan tavoitteellisuudesta Invalidisäätiön visuaalisessa ilmeessä esimerkiksi www-sivuilla. Kun toiminnan tavoitteellisuus ja kuntoutujan rooli aktiivisena toimijana ja tasavertaisena vaikuttajana on monella tavalla huomioitu, tukee se moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintavan toteutumista yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi.

Kuvauksen katsottiin tarjoavan myös näkökulman tulevaisuuden osaamistarpeiden tunnistamiseen ja henkilöstön kouluttamisen suuntaamiseen. Kuvausta voidaan hyödyntää myös verkostotyön kehittämisessä, erityisesti oikea-aikaisten palveluiden ja saumattomien siirtymien yhteensovittamisen tukena verkostotapaamisissa. (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017: 55).

Tutkimuksellisen kehittämistehtävän tuloksia voidaan hyödyntää monipuolisesti Invalidisäätiön toiminnan kehittämisessä kohti moniasiantuntijuuteen perustuvaa toimintatapaa myös muissa asiakasrajapinnalla tapahtuvissa palveluissa kuntouttavan työtoiminnan lisäksi. Kuntoutuksen paradigman muutoksessa on ennen kaikkea kyse kuntoutujan roolin muutoksesta palvelusta ja toimialasta riippumatta.

Haastatteluaineistosta esiin nousseista tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvista toimintatavoista kuntoutumisvalmiuksien tunnistamisen ja vahvistamisen työmenetelmät ja –välineet sekä kuntoutujan työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen kokonaisvaltaisen kartoittamisen ja vahvistamisen työmenetelmät koskettavat laaja-alaisesti Invalidisäätiön asiakkuuksia eri palveluissa. Esimerkiksi Keskuspuiston ammattiopisto järjestää koulutusta erityistä tukea tarvitseville, joiden kohdalla motivaation ja pystyvyyskäsitusten sekä kognitiivisten taitojen tunnistaminen ja vahvistaminen on aivan yhtä oleellista

yksilöllisten tavoitteiden saavuttamiseksi kuin kuntouttavan työtoiminnan kuntoutujien kanssa.

Toive kuntoutumisen vaikuttavuuden osoittamisen työmenetelmistä ja –välineistä kuten erilaisten mittareiden kehittämisessä tulee huomioida myös muut palvelut kuntouttavan työtoiminnan lisäksi Invalidisäätiön vaikuttavan ja tuloksellisen toiminnan osoittamiseksi kokonaisuutena. (Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017: 44,46; Mäkitalo – Turunen 2008: 12- 13).

Kuntoutujien osallisuuden ja tasavertaisen vaikuttamisen mahdollistamiseksi ehdotettiin kuntouttavan työtoiminnan kehittämistä yhdessä esimerkiksi asiakasraadin perustamisena. Tällaista käytäntöä voidaan hyvin hyödyntää myös muissa palveluissa.

Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia voisi jatkossa syventää moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan mukaisesti yhteiskehittelynä esimerkiksi asiakasraadissa. Kiinnostuksen kohteena olisi tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan arvioiminen ja jatkokehittäminen.

Lähteet

Ahonen, Heli – Kekäläinen, Kaija – Mäkinen, Elisa – Rahikka, Anne – Sipari, Salla 2014. AMK-lehti // Journal of Finnish Universities of Applied Sciences, No 4 (2014)

Anttila, Pirkko 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisuus, Teos, Tekeminen. Artefakta 16. Hamina: Akatiimi Oy.

Arnkil, Robert – Karjalainen, Vappu – Saikku, Peppi – Spangar, Timo – Pitkänen, Sari 2008. Kohti työelämälähtöisiä integroivia palveluja. Työvoimatoimistojen ja työvoiman palvelukeskusten arviointitutkimus. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 18/2008.

Arponen, Aino – Kihlman, Eila - Välimäki, Sari 2004. Matkalla moniammatillisuudesta moniasiantuntijuuteen. Teoksessa Anttila, Markus - Rousu, Sirkka (toim.): Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus, strateginen kumppanuus, seudullinen kumppanuus. Kerava: Savion kirjapaino Oy. 17-46.

Bandura, Albert 2001. Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. Annual Review of Psychology 52, 6-11. Verkkodokumentti. <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura2001ARPr.pdf>. Luettu 6.2.2018.

Granfelt, Riitta 2013. Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä – Kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Hansaprint Oy. 219-243.

Harra, Toini 2014. Terapeuttinen yhteistoiminta. Asiakkaan osallistumisen mahdollistaminen toimintaterapiassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Heikkinen, Hannu 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tulemisen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen avulla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Heikkinen, Hannu - Huttunen, Rauno - Moilanen, Pentti 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hokkanen, Liisa 2013. Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino Oy.55-86.

Isoherranen, Kaarina 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Jeglinsky, Ira – Sipari, Salla 2015. GAS – menetelmä moniammatillisesti asiakkaan arjessa. Teoksessa Sukula, Seija – Vainiemi, Kirsi – Laukkala, Tanja (toim.): Gas. Menetelmästä sovellukseen. Tampere: Juvenes Print.

Jyrkämä, Jyrki 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa Seppänen, Marjaana – Karisto, Antti – Kröger, Teppo (toim.): Vanhuus ja sosiaalityö. Juva: PS-Kustannus.

Järvikoski, Aila 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 2013:43. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Järvikoski, Aila - Härköpää, Kristiina 2008. Kuntoutuskäsityksen muutos ja asiakkuuden muotoutuminen. Teoksessa Rissanen, Paavo – Kallanranta, Tapani – Suikkanen, Asko (toim.): Kuntoutus (2 p., s. 62). Keuruu: Duodecim.

Järvikoski, Aila – Härköpää Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOY Pro Oy.

Kananen, Jorma 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Tampere: Juvenes Print.

Karjalainen, Jarno – Karjalainen, Vappu 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 38/2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Karjalainen, Vappu 2012. Yksilöllistymiskehitys muuttaa kuntoutusta – mutta miten? Teoksessa Karjalainen, Vappu – Vilkkumaa, Ilpo (toim.): Kuntoutus kanssamme. Tampere: Juvenes Print. 11-25.

Kerätär, Raija 2016. Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömillä. Tampere: Juvenes Print.

Keskitalo, Elsa 2013. Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus. Teoksessa Karjalainen, Vappu – Keskitalo, Elsa (toim.): Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 45-72.

Koskela, Seija 2013. Mie teen vaan oman työni. Toimintatutkimus moniammatillisen yhteistyön ja ohjausosaamisen kehittämisestä. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

Kotiranta, Tuija 2008. Aktivoinnin paradoksit. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

Koukkari, Marja 2010. Tavoitteena kuntoutuminen. Kuntoutujien käsityksiä kokonaisvaltaisesta kuntoutuksesta ja kuntoutumisesta. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Kuntouttavan työtoiminnan sisältö 2014. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-sisalto>>. Luettu 29.3.2018.

Kuntouttavan työtoiminnan toiminta-aika 2015. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-jakso-ja-toiminta-aika/kuntouttavan-tyotoiminnan-toiminta-aika>>. Luettu 29.3.2018.

Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:41. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kuorilehto, Ritva 2014. Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä, monitahoarviointi Q-metodologialla. Tampere: Juvenes Print.

Laitinen, Merja – Niskala, Asta 2013. Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Hansaprint Oy. 9-16.

Laukkala, Tanja – Tuomi, Jenni – Sukula, Seija 2015. GAS – Menetelmä. Teoksessa Sukula, Seija – Vainiemi, Kirsi – Laukkala, Tanja (toim.): GAS. Menetelmästä sovellukseen. Tampere: Juvenes Print. 11-15.

Lindqvist, Tuija - Oksala, Ilkka - Pihlman, Marja-Riitta (toim.) 2001. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Mayor, Päivi – Risku, Marjo 2015. Opas yksilölliseen motivointiin. 16 perustarvetta johtamisen apuna. Helsinki: Talentum.

Monialainen kuntoutus 2015. Tilannekatsaus. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015: 18. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Musikka-Siirtola, Marjatta – Anttila, Heidi 2015. ICF-käsitteistö toimintakyvyn arvioinnissa. Teoksessa Sukula, Seija – Vainiemi, Kirsi – Laukkala, Tanja (toim.) GAS. Menetelmästä sovellukseen. Tampere: Juvenes Print.

Mäkinen, Elisa 2014. Kuntoutujan uusi asema. Julkaisussa Sipari, Salla – Mäkinen, Elisa – Paalasmaa, Pekka 2014. Kuntoutettavasta kehittäjäkumppaniksi. Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Aatos – Artikkelit 13/2014.

Mäkitalo, Jorma – Turunen, Jari 2008. Johdanto. Teoksessa: Mäkitalo, Jorma – Turunen Jari – Vilkkumaa, Ilpo (toim.): Vaikuttavuus muutoksessa. Oulu: Verve. 11-14.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Nordlund, Hanna 2009. Constructing Customer Understanding in Front End of Innovation. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Närhi, Kati – Kokkonen, Tuomo – Matthies, Aila-Leena 2013. Nuorten aikuisten miesten osallisuuden ja toimijuuden reunaehdoja sosiaali- ja työvoimapalveluissa. Teoksessa Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino. 113-145.

Oksanen, Jaakko 2014. Motivointi työvälineenä. Juva: PS-kustannus.

Paltamaa, Jaana – Anttila, Heidi 2015. Maailman terveysjärjestön toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus ICF. Teoksessa Paltamaa, Jaana – Perttinen, Pirkko (toim.): Toimintakyvyn arviointi. ICF teoriasta käytäntöön. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 137. Tampere: Juvenes Print. 15-19.

Pöyhönen, Eveliina 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/ajankohtaista/muutoksia-kuntouttavasta-tyotoiminnasta-annettuun-lakiin>>. Luettu 29.3.2018.

Pöyhönen, Eveliina 2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkodokumentti. <http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ordnande-av-arbetsverksamhet-i-rehabiliteringssyfte-och-andringar-i-lagen-om-arbetsverksamhet-i-rehabiliteringssyfte-som-trader-i-kraft-1-1-2015>. Luettu 29.3.2018.

Raitakari, Suvi – Juhila, Kirsi 2013. Kuluttajuusdiskurssi ja palveluvalinnat mielenterveyskuntoutuksen asiakaspalaverissa. Teoksessa Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino. 167-195.

Riikonen, Eero 2008. Mielenterveysongelmat. Teoksessa Rissanen, Paavo – Kallanranta, Tapani – Suikkanen, Asko (toim.): Kuntoutus. Keuruu: Duodecim. 159.

Romakkaniemi, Marjo – Kilpeläinen, Arja 2013. Asiakkuus terveydenhuollon sosiaalityössä. Terveydenhuollon sosiaalityöntekijät asiakkaiden toimijuuden tilojen rakentajina. Teoksessa Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino. 244-271.

Rostila, Ilmari – Vinnurva, Jukka 2013. Sosiaalityön asiakkaan toimijuus ja täysimittainen professionaalisuus. Teoksessa Laitinen, Merja – Niskala, Asta (toim.): Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Vastapaino. 196-218.

Salminen, Anna-Liisa – Rintanen, Silva 2014. Monialainen kuntoutus. Kartoittava kirjallisuus katsaus. Työpapereita 55/2014. Helsinki: Kela tutkimusosasto.

Seikkula, Jaakko – Arnkil, Tom Erik 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: TammerPaino Oy.

Seikkula, Jaakko – Arnkil, Tom Erik 2014. Open Dialogues and Anticipations. Respecting Otherness in the Present Moment. National Institute for health and welfare. Tampere: Juvenes Print.

Seppänen, Riitta-Järvelä – Syrjä, Vesa – Juvonen-Posti, Pirjo – Pesonen, Sanna – Laaksonen, Maire – Tuusa, Matti – Savinainen, Minna – Henriksson, Mikko 2015. Yhteistoimintaa ja yksilöllisiä valintoja kuntoutumisen polulla. Kelan työhönkuntoutuksen kehittämishankkeen tapaustutkimus. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 141. Tampere: Juvenes Print.

Sipari, Salla 2008: Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Sjöblom, Stina 2015. Näkökulmia ICF:n käytöstä ja soveltamisesta sosiaalityössä. Teoksessa Paltamaa, Jaana – Perttinen, Pirkko (toim.): Toimintakyvyn arviointi. ICF teoriasta käytäntöön. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 137. Tampere: Juvenes Print. 134-137.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012-2015. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016: 8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Toikko, Timo – Teemu, Rantanen 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. Verkkodokumentti <<http://www.tenk.fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>>. Luettu 26.12.2016.

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu 2016. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkodokumentti. <http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/monialainen_yhteispalvelu/>. Luettu 29.3.2018.

Veijola, Arja – Honkanen, Hilka – Lappalainen, Pirjo 2015. Asiakkaan osallisuuden mahdollistava ja sitä tukeva haastattelukeskustelu. Teoksessa Sukula, Seija – Vainiemi, Kirsi – Laukkala, Tanja (toim.): GAS. Menetelmästä sovellukseen. Tampere: Juvenes Print.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Åstedt-Kurki, Päivi – Heikkinen, Riitta-Liisa 1994. Two approaches to the study of experiences of health and old age: the thematic interview and the narrative method. Journal of Advanced Nursing 20 (3). 420. Saatavana myös sähköisesti osoitteessa: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7963044>>.

Liite 1 Kutsu haastatteluun

Hyvä Asiakas!

Toivoisin Sinun osallistuvan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän välisen yhteistyön kehittäminen kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä. Tavoitteena on selvittää miten kuntoutujien yksilöllisten tavoitteiden saavuttamista voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Mitä juuri Sinä toivoisit yhteistyöltä kuntoutustyöntekijän kanssa tavoitteidesi saavuttamiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa? Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kuntouttavan työtoiminnan lisäksi myös muissa Invalidisäätiön tuottamissa palveluissa vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita. Tämä kutsu on osoitettu satunnaisotannalla Invalidisäätiön kuntouttavaan työtoimintaan vuosien 2016-2017 aikana osallistuneille asiakkaille.

Kehittämistyön toteuttamiseksi tulen haastattelemaan erikseen sekä kuntoutujia että kuntoutustyöntekijöitä. Molempien näkemykset ovat tärkeitä toiminnan kehittämiseksi. Haastattelut toteutetaan touko-heinäkuun aikana. Haastatteluista koottu yhteenveto tuodaan kehittäjätyöryhmän käyttöön syksyllä 2017. Kehittäjätyöryhmä koostuu Invalidisäätiön kuntoutustyöntekijöistä. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin tunti.

Kehittämistyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen ylemmän amk-tutkinnon opintoja ja tutkimuslupa on haettu Invalidisäätiöltä.

Haastatteluun osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja Sinulla on oikeus kieltäytyä tai keskeyttää osallistuminen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Haastattelu tehdään Sinulle sopivana ajankohtana esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan aikana. Haastattelu taltioidaan tutkimuksen teon ajaksi ja kaikki kerättävä tieto käsitellään luottamuksellisesti. Haastateltavien henkilötietoja ei kerätä, eikä näin mainita tutkimuksen missään vaiheessa. Tutkimusaineiston analysointiin ei osallistu ulkopuolisia henkilöitä ja kaikki taltioitu materiaali hävitetään kehittämistyön valmistuttua. Valmis työ on saatavissa elektronisena versiona Metropolia Ammattikorkeakoulun kirjaston Theseus-tietokannasta.

Ilmoittautumisen haastatteluun voi tehdä joko kasvotusten, sähköpostitse tai puhelimitse allekirjoittaneelle tai kuntouttavan työtoiminnan työhönvalmentajalle. Toivoisin vastausta 30.6.2017 mennessä.

Annan mielelläni lisätietoja kehittämistyöstä. Yhteystietoni ovat tämän tiedotteen alalaidassa.

Ystävällisin terveisin

Irina Wall

Sähköposti:

Puhelin:

Osoite:

Liite 2 Tutkimushenkilötiedote kuntoutustyöntekijälle

Tervetuloa kehittämään Invalidisäätiön palveluita!

Toivoisin Sinun osallistuvan ryhmähaastatteluun, jonka tarkoituksena on moniasiantuntijuuteen perustuvan toimintatavan kehittäminen kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä. Tavoitteena on selvittää miten kuntoutujien yksilöllisten kuntoutustavoitteiden saavuttamista voitaisiin vahvistaa parhaalla mahdollisella tavalla. Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä moniasiantuntijuudella tarkoitetaan kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasavertaista kumppanuutta eli kuntoutujan kokemustiedon ja asiantuntijuuden tunnustamista ja hyödyntämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa kuntoutujan aktiivista roolia oman kuntoutusprosessin suunnittelusta toteutukseen ja arviointiin. Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää kuntouttavan työtoiminnan lisäksi myös muissa Invalidisäätiön tuottamissa palveluissa vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita ja tukemaan kuntoutumisen tuloksellisuutta.

Kehittämistyön toteuttamiseksi tulen haastattelemaan sekä kuntoutujia että kuntoutustyöntekijöitä. Molempien näkemykset ovat tärkeitä toiminnan kehittämiseksi. Aineiston keruu tapahtuu teemahaastatteluilla kesä-elokuun aikana. Ryhmähaastattelut toteutuvat 21.6.2017 ja 22.6.2017 ja ryhmähaastatteluun on hyvä varata aikaa kaksi tuntia. Teemahaastatteluista koottu yhteenveto tuodaan kehittäjätyöryhmän käyttöön syksyllä 2017. Kehittäjätyöryhmä koostuu vapaaehtoisista, Invalidisäätiön kuntouttavan työtoiminnan tuottamiseen osallistuneista kuntoutustyöntekijöistä ja kokoontuu tutkimuksellisen kehittämistyön puitteissa yhden kerran. Kehittäjätyöryhmän tavoitteena on tuottaa kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä. Kuvauksen tuottaminen pohjautuu kuntoutujilta ja kuntoutustyöntekijöiltä kerättyyn aineistoon. Määritelmä antaa jatkossa suunnan käytännön kehittämiseksi. Kutsut kehittäjätyöryhmään lähetetään syksyllä 2017.

Kehittämistyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen ylemmän amk-tutkinnon opintoja ja tutkimussuunnitelman ovat hyväksyneet työtä ohjaavat opettajat Elisa Mäkinen ja Pekka Paalasmaa. Invalidisäätiö on myöntänyt kehittämistyölle tutkimusluvan 27.4.2017.

Teemahaastatteluun osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja Sinulla on oikeus keskeyttää osallistuminen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ryhmähaastatteluun osallistuminen tapahtuu työajalla, Sinulle sopivana ajankohtana. Kerätty aineisto taltioidaan kehittämistyön teon ajaksi ja käsitellään luottamuksellisesti. Osallistujien henkilötietoja ei kerätä, eikä näin mainita tutkimuksen missään vaiheessa. Tutkimusaineiston analysointiin ei osallistu ulkopuolisia henkilöitä ja kaikki taltioitu materiaali hävitetään kehittämistyön valmistuttua. Valmis työ on saatavissa elektronisena versiona Metropolia Ammattikorkeakoulun kirjaston Theseus-tietokannasta sekä kansitettuna koulun kirjastosta.

Ilmoittautumisen teemahaastatteluun voi tehdä Doodle-ajanvarausjärjestelmän kautta, sähköpostitse tai puhelimitse. Annan mielelläni lisätietoja kehittämistyöstä. Yhteystietoni ovat tämän tiedotteen ala-laidassa.

Irina Wall
sähköposti puhelin

Liite 3 Kutsu Kehittäjätyöryhmään

Kehittäjätyöryhmän tavoitteena on tuottaa kuvaus tulevaisuuden moniasiantuntijuuteen perustuvasta toimintatavasta kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä. Kuvauksen tuottaminen pohjautuu kuntoutujilta ja kuntoutustyöntekijöiltä kesällä 2017 teema-haastatteluin kerättyyn aineistoon. Kuvaus antaa jatkossa suunnan käytännön kehittämiseksi. Kehittäjätyöryhmä koostuu Invalidisäätiön kuntoutustyöntekijöistä jotka ovat olleet osallisina kuntouttavan työtoiminnan palveluiden toteuttamisessa. Toiveena on mahdollisimman monipuolinen eri ammattilaisista koostuva ryhmä. Kehittäjätyöryhmä kokoontuu tutkimuksen puitteissa kerran 28.11.2017 tiistaina klo 14.00-15.30 Tenhokallion toimipisteessä, Ikkunaneukkarissa. Viikon 46 aikana tulen lähettämään kutsun saaneille ennakkomateriaalin kehittäjätyöryhmän kokoontumista varten.

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä moniasiantuntijuudella tarkoitetaan kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän tasavertaista kumppanuutta eli kuntoutujan kokemustiedon ja asiantuntijuuden tunnustamista ja hyödyntämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa kuntoutujan aktiivista roolia oman kuntoutusprosessin suunnittelusta tavoitteiden asettamiseen ja mahdollisiin muutostarpeisiin kuntoutumisen aikana. Tutkimuksellisen kehittämistyön tuloksia voidaan hyödyntää kuntouttavan työtoiminnan lisäksi myös muissa Invalidisäätiön tuottamissa palveluissa vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita ja tukemaan kuntoutumisen tuloksellisuutta.

Kehittämistyö on osa Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen ylemmän amk-tutkinnon opintoja ja tutkimussuunnitelman ovat hyväksyneet työtä ohjaavat opettajat Elisa Mäkinen ja Pekka Paalasmaa. Invalidisäätiö on myöntänyt kehittämistyölle tutkimusluvan 27.4.2017.

Kehittäjätyöryhmään osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja Sinulla on oikeus keskeyttää osallistuminen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Kerätty aineisto taltioidaan tutkimuksen teon ajaksi ja käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimukseen osallistuvien henkilötietoja ei kerätä, eikä näin mainita tutkimuksen missään vaiheessa. Tutkimusaineiston analysointiin ei osallistu ulkopuolisia henkilöitä ja kaikki taltioitu materiaali hävitetään kehittämistyön valmistuttua. Valmis työ on saatavissa elektronisena versiona Metropolia Ammattikorkeakoulun kirjaston Theseus-tietokannasta sekä kansitettuna koulun kirjastosta.

Ilmoittautumisen kehittäjätyöryhmään voi tehdä joko kasvotusten, sähköpostitse tai puhelimitse. Annan mielelläni lisätietoja kehittämistyöstä. Yhteystietoni ovat tämän tiedotteen ala-laidassa.

Ystävällisin kehittämisterveisin

Irina Wall
sähköposti
puhelin

Liite 4 Suostumusasiakirja

Suostumus tutkimukseen osallistumiseen

Olen saanut, lukenut ja ymmärtänyt Invalidisäätiön kuntouttavaa työtoimintaa koskevan tutkimushenkilö-tiedotteen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksen tarkoituksesta, tietojen keräämisestä ja säilytyksestä, ja minulla on ollut mahdollisuus saada lisätietoja suullisesti.

Ymmärrän, että osallistumiseni tutkimukseen on vapaaehtoista ja voin perustelematta keskeyttää osallistumiseni tutkimukseen milloin tahansa. Keskeytyksen ilmoitan tutkimuksellisen kehittämistyön tekijälle Irina Wallille joko suullisesti tai kirjallisesti. Tutkimuksen tekijän yhteystiedot löytyvät tämän suostumuslomakkeen alalaidasta.

Suostun osallistumaan tutkimukseen vapaaehtoisesti.

Paikka ja aika

Suostumuksen antajan allekirjoitus

Paikka ja aika

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Irina Wall

Yhteystiedot

Suostumus allekirjoitetaan kahtena kappaleena, yksi suostumuksen antajalle ja yksi suostumuksen vastaanottajalle.

Liite 5 Teemahaastattelurunko kuntoutujalle

Taustatiedot

- Ikä
- Sukupuoli
- työttömyyden kesto

TEEMA 1 Kuntoutujan vastuunottamisen ja aktiivisen osallistumisen tukeminen kuntouttavassa työtoiminnassa Invalidisäätiössä

- kuntoutujan osallistuminen kuntoutumistavoitteiden määrittelyyn yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa

-> millä tavalla? Kenen vastuulla? Miksi merkityksellistä?

-> mitä hyvää oli yhteistyössä, mitä kehitettävää?

-> mikä yhteistyössä ammattilaisen kanssa tuki osallistumistasi ja vastuunottoa tavoitteiden asettamiseen?

- kuntoutujan motivoitumisen tukeminen omien kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

-> mikä yhteistyössä kuntoutustyöntekijän kanssa auttoi motivoitumaan?

- kuntoutujan sitoutumisen tukeminen yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

-> mikä yhteistyössä kuntoutustyöntekijän kanssa auttoi sitoutumaan?

- kuntoutujan osallistuminen oman kuntoutumisjakson suunnitteluun ja päätöksentekoon itseä koskevilla asioilla kuntoutumisjakson eri vaiheissa yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

-> mikä yhteistyössä tuki osallistumistasi?

- millä tavalla tuettiin kuntoutumistavoitteiden saavuttamista?

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

-> 3 tärkeintä tekijää kuntouttavan työtoiminnan ja tavoitteiden saavuttamisen onnistumiseksi?

- mitä itse teit kuntoutumistavoitteiden saavuttamiseksi? Miten otit itse vastuuta omasta kuntoutumisesta?

-> millä tavalla? merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

TEEMA 2 Kuntoutettavasta kuntoutujaksi ja kehittäjäkumppaniksi

- Kuntoutujan kokemustiedon hyödyntäminen: kuntoutujan mielipide ja asiantuntijuus omasta elämästä, tarpeista ja tavoitteista? Arvostettiin? Annettiin tilaa? Esim. tavoitteiden määrittelyssä?

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

- Kuinka autoit ammattilaista ymmärtämään toiveitasi ja tarpeitasi? Yhteisen ymmärryksen muodostaminen henkilökohtaisista tuen tarpeista ja elämäntilanteesta kuntoutustyöntekijän kanssa

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

- Kuntoutujan osallistuminen päätöksentekoon kuntoutumisprosessin eri vaiheissa kuten jatkosuunnitelman teossa? Kenen vastuulla oli jatkosuunnitelman sisällön tekeminen?

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

- Elämäntilanteen kokonaisvaltainen huomioiminen: kuntoutujan erilaisten toimintaympäristöjen (työ, opiskelu, koti, harrastusympäristöt) huomioiminen yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa

-> millä tavalla? Merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

- Kuntoutujan asema ja suhde kuntoutustyöntekijöihin kuntoutumisprosessin aikana

-> merkityksellisyys? Mitä kehitettävää?

- 3 tärkeintä tekijää yhteistyön onnistumiseksi kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän välillä?

Liite 6 Teemahaastattelurunko kuntoutustyöntekijälle

Taustatiedot

- Ikä
- Sukupuoli
- Ammatti
- Työkokemus vuosina kuntoutusalalla

TEEMA 1 Kuntoutujan vastuunottamisen ja aktiivisen osallistumisen tukeminen Invalidisäätiön kuntouttavassa työtoiminnassa

- Kuntoutujan osallistuminen kuntoutumistavoitteiden määrittelyyn yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi?

-> millaisia toimintatapoja? Yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa? Merkityksellisyys?

-> mikä kuntoutujan ja ammattilaisen välisessä yhteistyössä tukee kuntoutujan osallistumista ja vastuunottoa kuntoutumistavoitteiden määrittelyyn?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

- Kuntoutujan motivoituminen yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi?

-> millaisia toimintatapoja?

-> mikä kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän yhteistyössä tukee motivoitumisessa?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

- Kuntoutujan sitoutuminen yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

-> mikä kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän yhteistyössä tukee kuntoutujan sitoutumista?

- Kuntoutujan osallistuminen oman kuntoutumisprosessin suunnitteluun ja päätöksentekoon itseä koskevilla asioilla kuntoutumisjakson eri vaiheissa yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan? Mikä yhteistyössä tukee kuntoutujan osallistumista?

- Kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen tukeminen

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

-> kolme tärkeintä tekijää kuntouttavan työtoiminnan ja tavoitteiden saavuttamisen onnistumiseksi?

➤ Mitä kuntoutuja itse teki yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

TEEMA 2 Kuntoutettavasta kuntoutujaksi ja kehittäjäkumppaniksi Invalidisäätiön kuntouttavassa työtoiminnassa

➤ Kuntoutujan kokemustiedon hyödyntäminen kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

➤ Yhteisen ymmärryksen muodostaminen kuntoutujan henkilökohtaisista tuen tarpeista?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

-> millä tavalla kuntoutuja auttoi sinua ymmärtämään omia tarpeitaan ja toiveitaan?

➤ Kuntoutujan yksilöllisyyden huomioiminen yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

➤ Kuntoutujan elämäntilanteen kokonaisvaltainen huomioiminen kuten erilaiset toimintaympäristöt (työ, opiskelu, koti, harrastusympäristöt) yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan? Merkityksellisyys?

➤ Kuntoutujan osallistuminen päätöksentekoon kuntoutumisprosessin eri vaiheissa kuten jatkosuunnitelman teossa? Kenen vastuulla jatkosuunnitelman sisältö?

-> millaisia toimintatapoja?

-> millaisia uusia toimintatapoja tarvitaan?

- Kuntoutujan asema ja suhde kuntoutustyöntekijöihin kuntoutumisprosessin aikana?
- Kolme tärkeintä tekijää yhteistyön onnistumiseksi kuntoutujan ja kuntoutustyöntekijän välillä?

Liite 7 Näyte sisällönanalysistä

Analyysikysymys: Mitkä ovat OLEMASSA OLEVAT moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä?

a) kuntoutujan näkökulmasta

PELKISTETYT ILMAUKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
<p>Keskusteleminen</p> <p>Hyvä kommunikaatio, siitä kaikki lähtee ja se motivoi</p> <p>Kerrottiin eri vaihtoehdoista sen sijaan että olisi tuputettu jotakin yhtä</p>	<p>Keskusteleminen ja mielipiteiden kysyminen</p>	<p>Avoin vuorovaikutus</p>	
<p>Kuulluksi tuleminen motivoi, ammatillainen ei saa vähätellä kokemuksia</p> <p>Kuunteleminen</p> <p>Mielipiteiden kysyminen, kokemus ettei painostettu</p> <p>Kuunneltiin tosi paljon, joka ensisijaisen tärkeää</p>	<p>Kuunteleminen ja hyvä kommunikaatio</p>		
<p>Saa olla oma itsensä</p> <p>Jos oli huono päivä, sen sai näyttää, ei tarvinnut rakentaa kuorta</p> <p>Sai kertoa rehellisesti että mihin pystyy ja mihin ei</p> <p>Välittäminen</p> <p>Tervehtiminen</p> <p>Kuulumisten kysyminen</p> <p>Kokemus että on osa perhettä, arvostetaan</p>	<p>Aito kiinnostus kuntoutujaa kohtaan tervehtimisenä, välittämisenä ja arvostuksen osoittamisena</p>		
<p>Otettiin tosi lämpimästi vastaan</p> <p>Kassalla oli vastassa iloinen kuntoutuja ja työvalmentaja, tuli fiilis ettei</p>	<p>Vastaanottamisen tapa ja hyvä ensivaikutelma kuntouttavan työtoiminnan alkaessa</p>	<p>Kannustava ja turvallinen ilmapiiri sekä kuntoutustyöntekijän positiivinen olemus</p>	<p>Kannustus ja positiivinen ilmapiiri kuntoutujan aktiivisen</p>

<p>tarvitse pelätä, sillä on suuri vaikutus miten vastaanotetaan</p> <p>Hyvä ensivaikutelma</p>			<p>osallistumisen, tasavertaisen vastuunottamisen ja vaikuttamisen mahdollistajana</p>
<p>Kuntouttava työtoiminta Invalidisäätiössä oli kuin lintukoto että tuntui olevan turvassa ja pehmeä lasku työelämään</p> <p>Turvallinen positiivinen ilmapiiri kannustaa</p>	<p>Kuntouttavan työtoiminnan turvallinen ilmapiiri</p>		
<p>Hyvä työilmapiiri</p> <p>Työvalmentaja oli persoonallinen, ihana, iloinen henkilö</p>	<p>Hyvä työilmapiiri</p>		
<p>Kehuminen</p> <p>Pienillä sanoilla on iso merkitys</p> <p>Kannustaminen</p> <p>Kun usko itseen on kateissa, toisen positiivisuudella on iso merkitys siihen että haluaa muutosta ja tehdä itse jotakin sen eteen</p> <p>Positiivinen palaute palautti itseluottamuksen siihen omaan osaamiseen ja uskalluksen vaikka perehdyttää uusia kuntoutujia</p>	<p>Kannustaminen ja kehuminen</p>	<p>Kannustus ja positiivinen palaute</p>	
<p>Tuettiin siihen työhön palaamiseen</p> <p>Tuettiin työhön sopeutumista</p> <p>Vaatii sellaista tietynlaista työntämistä ja sysäämistä alkuun</p> <p>Työvalmentajien tuki</p> <p>Osaamisen tukeminen neuvomalla, ohjeistamalla, kannustamalla ja tuemalla, ei tuputettu sitä työtä</p> <p>Kannustaminen osoittamalla ymmärrystä liittyen yksilöllisiin elämänhaasteisiin, omaan jaksamiseen ja edistymisen tahtiin, ei verrata muihin</p>	<p>Työhön sopeutumisen ja työhön palaamisen tukeminen</p>		
<p>Keskusteleminen työkavereiden kanssa</p> <p>Tuettiin toinen toisiamme työkavereina</p>	<p>Vertaistuki kannustaa aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen</p>		

<p>Iso kiitos työkavereille, oltiin toistemme vertaistukea ja tavallaan erilaisia mutta kuitenkin samanlaisia</p> <p>Vertaistuki</p>			
<p>Työtehtävien suunnitteleminen yhdessä työvalmentajan kanssa tärkeää</p> <p>Monipuoliset työtehtävät motivoivat</p> <p>Sai osallistua työtehtävien suunnitteluun niin että oma jaksaminen huomioitiin</p> <p>On mennyt sellaista vauhtia mikä on tuntunut itselle hyväksi</p> <p>Saa osallistua monenlaiseen, että se joustavuus on tärkeää</p>	<p>Työtehtävien ja työmäärän suunnitteleminen yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa</p>	<p>Kuntoutujan osallistuminen työtehtävien suunnitteluun</p>	
<p>Työtehtävien vaihtelevuus motivoi ja aidot työt täällä</p> <p>Mielekkäät työtehtävät</p>	<p>Monipuolisten ja aitojen töiden tekeminen</p>		
<p>Konkreettiset työohjeet tärkeät oman osallistumisen ja motivaation kannalta</p> <p>Selkeät työohjeet tukee osallistumista ja vaikuttamista, kun ymmärtää mistä kyse</p>	<p>Konkreettiset ja selkeät työohjeet</p>	<p>Työtehtäviin perehdyttäminen ja työn ohjaaminen</p>	
<p>Työhön perehdytys ja työn ohjaaminen auttavat osallistumaan aktiivisesti</p> <p>Motivaatio kärsii jos jätetään oman onnensa nojaan eikä saa riittävästi ohjausta</p>	<p>Työhön perehdyttäminen ja työn ohjaaminen</p>		
<p>Kun on sovittu töistä, ne mennään ja tehdään ja tämä auttaa sitoutumaan</p> <p>Oma asenne tärkeä, itsestä kiinni muutosten opettelu</p> <p>Halu yrittää parhaansa</p> <p>Halu olla hyödyllinen</p> <p>Oma vastuunotto työaikojen noudattamisessa</p> <p>Vaativampien tehtävien pyytäminen itse</p>	<p>Kuntoutujan oman asenteen merkityksen tiedostaminen</p>	<p>Kuntoutujan oivallisuus omasta vastuusta ja kuntoutujan vastuuttaminen</p>	

<p>Vastuullinen työ tukee tavoitteiden saavuttamista, vastuuttaminen työtehtävissä</p> <p>Tilan antaminen työtehtävien opiskelussa</p> <p>Saa osallistua päätöksentekoon asioissa jotka liittyvät omaan kuntoutumiseen</p> <p>Tärkeintä tavoitteiden onnistumiselle että on vastuuta sopivasti</p>	<p>Kuntoutujan vastuuttaminen työtehtävissä</p>		
<p>Tavoitteiden asettamisessa tärkeää kuntoutujan näkemysten kuuleminen</p> <p>Tavoitteiden asettaminen yhteisen pöydän ääressä</p> <p>Tavoitteista sopiminen yhdessä tukee niiden saavuttamista</p> <p>Tavoitteiden ja tulevaisuuden pohtiminen yhdessä auttaa hahmottamaan mitä itse haluaa ja motivoi työskentelemään</p> <p>Alkuhaastattelussa keskustellaan ja yhdessä mietitään tavoitteita</p>	<p>Tavoitteiden määrittely alkahaastattelussa keskustellen yhdessä kuntoutujan kanssa</p>	<p>Kuntoutumistavoitteiden määrittely alkahaastattelussa ja seuranta väliarvioinneissa yhdessä kuntoutujan kanssa</p>	
<p>Tärkeää että keskustellaan edistymisestä, väliarviointeja oli säännöllisesti</p> <p>Seurattiin edistymistä tapaamisissa silloin tällöin mikä auttoi muistamaan miksi on kuntouttavassa työtoiminnassa, tärkeää oman osallistumisen kannalta</p>	<p>Tavoitteiden toteutumisen seuranta väliarvioinneissa keskustellen yhdessä kuntoutujan kanssa</p>		

Mitä UUSIA moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja tarvitaan kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä?

a) kuntoutujan näkökulmasta

PELKISTETYT ILMAUKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
<p>Useammin tapaamisia työ- ja työhönvalmentajan kanssa, myös kolmistein</p> <p>Säännöllisempää seurantaa</p>	<p>Kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen säännöllisempi seuranta ja arviointi yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa</p>	<p>Säännöllisyys yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seurannassa, arvioinnissa ja kirjaamisessa</p>	

<p>Ensimmäisen kuukauden jälkeen vaikka kysely, kuinka omasta mielestä mennyt.</p> <p>2-3 kertaa kuukaudessa tai tarpeen mukaan jutellaan miten menee</p> <p>Palautteen saaminen säännöllisesti</p> <p>Työhönvalmentajan tapaaminen useammin jatkopolun suunnitteluun yhdessä</p> <p>Alussa ei itse hahmota kaikkia tuen tarpeita, tavoitteiden ja oman polun hahmottamiseksi tulisi enemmän istua alas valmentajan kanssa</p> <p>Vaikea muistaa asetettuja tavoitteita</p> <p>En muista tavoitteiden asettamista</p> <p>Tavoitteita ei ollu kirjallisena mulla, vain mielessä</p>		<p>sessä yhdessä kuntoutustyöntekijän kanssa</p>	
<p>Jaksamisen säännöllisempi seuranta</p>	<p>Kuntoutumisen säännöllisempi seuranta ja arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa</p>		
<p>Työmäärän sopivuuden säännöllisempi seuranta</p>			
<p>Kyselyt kirjallisesti</p> <p>Kyselyt sähköisesti koneella</p> <p>Myös mahdollisuus anonyymisti täyttää kyselyitä</p>	<p>Kyselyiden erilaiset toteuttamistavat kirjallisesti, sähköisesti, keskustellen, anonyymisti</p>	<p>Yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seuranta- ja arviointimenetelmien kehittäminen monipuolisemmaksi</p>	
<p>Tavoitteiden seuranta ja arviointia pitäisi kyllä kehittää jotenkin monipuolisemmaksi mutta miten? Kuntoutustyöntekijää haluaisin nähdä useammin ainakin.</p>	<p>Kuntoutumistavoitteiden seuranta- ja arviointimenetelmien kehittäminen monipuolisemmaksi</p>		
<p>Päästä suunnittelemaan enemmän omaa kuntoutustaan</p> <p>Mielipiteen ja toiveiden kysyminen kuntouttavan työtoiminnan sopivuudesta</p> <p>Invalidisäätien muiden palvelujen hyödyntämisen mahdollisuus kuten kuntosalin ja jumpposalin käyttö, tapahtumat.</p>	<p>Kuntoutumisjakson sisällön suunnittelu yhdessä kuntoutujan kanssa</p>	<p>Kuntoutumisjakson sisällön ja keston henkilökohtainen muotoilu yhdessä kuntoutujan kanssa</p>	

<p>Riittävän pitkä kuntouttavan jakso, rytmin, arjen ja itsetunnon rakentuminen voi vaatia enemmän kuin kolme kuukautta</p>	<p>Kuntouttavan jakson keston riittävyyden huomioiminen</p>		
<p>Mahdollisuus hyödyntää Invalidisäätiön muita palveluita ja tiloja kuten kunto- ja liikuntasalia</p> <p>Info talon muista palveluista mitä voisi hyödyntää, erilaiset tapahtumat kiinnostaa</p>	<p>Invalidisäätiön tilojen kuten kunto- ja liikuntasalin sekä erilaisten tapahtumien hyödyntäminen</p>	<p>Työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaisempi tukeminen ja monialaisen tuen tarpeen huomioiminen Invalidisäätiön monialaisen osaamisen, tilojen, erilaisten tapahtumien hyödyntämisen mahdollisuutena</p>	
<p>Jos pitää hakea apua esimerkiksi asumistukea tai toimeentulotukea niin talossa olisi yksi tai kaksi sellaista henkilöä jolta voisi kysyä asiasta, vaikka sosiaalityöntekijä</p> <p>En tiedä mitä teen väärin keittiöhommissa, jos teidän fysioterapeutti voisi katsoa minun työskentelyä. Hartiat vaan kipeytyy tosi usein, muuten tykkään työstä.</p> <p>Elämäntilanteen kokonaisvaltainen hahmottaminen jatkopolun suunnittelussa</p>	<p>Invalidisäätiön muun osaamisen kuten fysioterapeutin ja sosiaalityöntekijän osaamisen hyödyntämisen mahdollistaminen</p>		
<p>Enemmän tukea tulevaisuuden suunnitteluun. Itsetunnon ja arjen rytmiin pääsemisen kannalta tuli iso harppaus kuntouttavan työtoiminnan jaksolla, mutta tulevaisuuden suunnittelu ja mitä seuraavaksi jäi vähän sivuun, tavoitteiden asettaminen liittyi pääosin työtehtäviin kuntouttavassa työtoiminnassa.</p> <p>Erilaisten vaihtoehtojen läpikäyminen, kun kuntouttavan jakso loppuu</p>	<p>Tulevaisuuden huomioiminen jatkopolun suunnittelemisena yhdessä kuntoutujan kanssa</p>	<p>Tulevaisuuden huomioiminen jatkopolun suunnitteluna yhdessä kuntoutujan kanssa</p>	
<p>Työhönvalmentajan tapaaminen jatkopolun suunnittelua varten</p> <p>Työhönvalmennusta ettei jää tyhjän päälle jakson loppuessa</p> <p>Keskusteleminen ja tapaaminen useammin työhönvalmentajan kanssa jatkopolun suunnittelemiseksi</p>	<p>Työhönvalmennusta jatkopolun suunnittelua varten</p>		

Riittävän ajan antaminen päätösten tekemiseen liittyen oman kuntoutumisen askeliin, kolme kuukautta voi olla liian lyhyt jakso Tutustumiskäynnin aikana ei tulisi heti päättää kuntouttavan työtoiminnan paikan soveltuvuudesta, tulisi antaa aikaa päätöksen tekoon	Kiireettömyys omaan kuntoutumiseen liittyvässä päätösten tekemisessä		
Helposti jää tekemään mielekkäitä juttuja, olisi hyvä kannustaa ehkä enemmän oman mukavuusalueen ulkopuolelle	Kannustaminen oman mukavuusalueen ulkopuolelle		
Valmentajan pysyvyys Oman työhönvalmentajan nimeäminen	Oma työntekijän nimeäminen ja pysyvyys luottamuksellisten asioiden käsittelyyn	Luottamuksellisuus	
Olisi hienoa jos saisi henkilön jolle voisi puhua asioista luottamuksella Omaan kuntoutumiseen liittyvistä asioista tiedottaminen suoraan omalta työhönvalmentajalta, ei välillä käsien kautta	Luottamuksellisuus henkilökohtaisten asioiden käsittelyssä		
Tavoitteiden kirjaaminen itselle, vaikea muuten muistaa niitä Tavoitteet oli vaan mielessä, hyvähän se olisi saada mustaa valkoiselle	Tavoitteiden kirjaaminen kuntoutujalle itselleen		

Analyysikysymys: Mitkä ovat OLEMASSA OLEVAT moniasiantuntijuuteen perustuvat toimintatavat kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä?

a) kuntoutustyöntekijän näkökulmasta

PELKISTETYT ILMAUKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Kuntoutujan oma ääni ja mielipiteet keskiössä Ideat ja toiveet kuntoutujalta päin, ei hätäillä puolesta vastauksia Kuunteleminen Kuntoutuja määrittelee itse tavoitteensa, me tuetaan Kyseleminen Ratkaisujen ja tavoitteiden pohtiminen yhdessä kuntoutujan kanssa	Kuunteleminen kuntoutujan omien mielipiteiden ja toiveiden hahmottamiseksi	Dialogiset taidot ja menetelmät	Tasavertainen vuorovaikutus

Keskusteleminen, ei lomakekeskeisyys	Keskusteleminen		
Puhuminen, keskusteleminen			
Tutkitaan ilmiötä yhteisesti, tasavertaisuus on vallan ja tiedon jakamista kuntoutujan kanssa ettei sanelle ylhäältä käsin mitä pitää tehdä	Tasavertainen vuorovaikutus		
Tärkeintä on vuoropuhelu, keskusteleminen ja kuunteleminen eikä lomakekeskeisyys			
Pyritään tiedostamaan ennakkokäsitysten ja lähtöolettamusten vaikutukset ja huomioimaan ne	Omien ennakkokäsitysten ja lähtöolettamusten sekä taustatietojen merkityksen tiedostaminen		
Jokaisella on oikeus uuteen tarinaan ja puhtaaseen pöytään			
Tunnetaidot on tärkeät kuntoutustyöntekijällä, tulee osata käsitellä myös vaikeita tunteita rakentavasti ja rehellisesti	Kyky käsitellä vaikeita tunteita rehellisesti ja rakentavasti kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamiseksi		
Luottamuksellisen vuorovaikutuksen luominen ei välttämättä tapahdu hetkessä yhdellä istumalla, vaan vaatii useamman tapaamisen ja yhdessä tekemistä	Vuorovaikutussuhteen luominen on prosessi	Vuorovaikutus prosessina - vuorovaikutussuhteen aloittaminen, ylläpitäminen ja päättäminen kuntoutumisprosessin aikana	
Luottamuksen rakentaminen lähtee ensikohtaamisesta ja kestää koko prosessin. Luottamuksellisuuden syntyminen mahdollistaa kuntoutujan uskalluksen kertoa vaikeistakin, henkilökohtaisista asioista kuntoutumisen onnistumiseksi.			
Vuorovaikutussuhteen ylläpitäminen on tärkeää ja mieltä kasvokkain tapahtuvien tapaamisten, puhelin- ja viestikontaktien rytmiä ja tarvetta	Vuorovaikutussuhteen ylläpitäminen ja sen intensiivisyyden tarpeen huomiointi		
Suhteen ylläpitävä voima vaihtelee, toiselle riittää puhelinsoitto kahden viikon välein ja toisen kohdalla tarvitaan kasvokkain kohtaamista kaksi kertaa viikossa.			
Kuntoutumisprosessin päättyessä myös vuorovaikutussuhteen päättäminen on tärkeää kuntoutujan itsenäisen, vastuullisen toiminnan tukemiseksi.	Vuorovaikutussuhteen päättäminen kuntoutujan vas-		

	tuullisuuden ja itenäisyyden mahdollistajana		
Ollaan oikeasti läsnä kuntoutujan tasavertaisessa kohtaamisessa Läsnäolo	Läsnäolo tasavertaisen kohtaamisen mahdollistajana	Aito kohtaaminen läsnäolon, kiinnostuksen ja kiireettömyyden osoittamisena	
Se että ollaan aidosti kiinnostuneita kuntoutujan tilanteesta, tukee hänen motivoitumista ja aktiivista osallistumista ja vastuunottoa Aito kohtaaminen	Aidon kiinnostuksen osoittaminen		
Annetaan riittävästi aikaa kiireettömyys on tärkeää todellisessa kohtaamisessa	Kiireettömyys kohtaamisessa		
Rehellisyys ja realistisuus tukee kuntoutujan todellisia mahdollisuuksia onnistua vastuunottamisessa ja tavoitteissa Tulokset ei kannata pitkälle jos ne eivät perustu rehellisyyteen ja aitoon kohtaamiseen	Rehellisyys ja realistisuus kohtaamisessa		
Ollaan kohtaamisessa yhdenvertaisia Kaikki lähtee kohtaamisesta ja omasta asenteesta Arvostetaan kuntoutujan näkemyksiä yhtä lailla Kuntoutujan arvostaminen sellaisena kuin on	Yhdenvertaisuus kohtaamisessa		
Olen oma itseni ja hyödynnän omaa persoonaa jotta voin olla aidosti ja tasavertaisesti läsnä kohtaamisessa	Oman persoonan hyödyntäminen		
Asiantuntijuutta on ymmärrys kuntoutujan kokemustiedon merkityksestä ja hyödyntämisestä tavoitteiden saavuttamiselle ja vastuunottamiselle Ammattitaitoa on se miten osataan lähestyä kutakin persoonaa, ei kaikkia kymmentä motivoida samalla tavalla	Kuntoutustyöntekijän asiantuntijuuden mahdollistama ymmärrys ja tietotaito kuntoutujan kokemustiedon hyödyntämisessä ja persoonan kohtaamisessa yksilöllisesti	Kuntoutustyöntekijän asiantuntijuus	
Ilman kuntoutustyöntekijän ammattillista tietotaitoa on vaikea tarjota vaihtoehtoja ja pohtia yhdessä ratkaisuja	Kuntoutustyöntekijän asiantuntijuus tietona erilaisista		

Asiantuntijuus ikään kuin työvälineenä millä sitä matkaa yhdessä tehdään	vaihtoehtoista pää-töksenteon tueksi		
Käytämme tukena alkuhaastattelulomaketta kuntoutujan toiveiden ja tavoitteiden määrittämisessä Alkuhaastattelussa kysytään tavoitteista	Alkuhaastattelu-lomake tukena kuntoutujan toiveiden ja tavoitteiden määrittämisessä keskustellen yhdessä kuntoutujan kanssa	Kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittely alkuhaastattelussa keskustellen sekä osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista toiminnallisia menetelmiä hyödyntäen	Yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden nimeäminen, työstäminen, seuranta ja arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa
Hyödynnetään erilaisia kirjallisia tehtäviä tavoitteiden hahmottamiseksi ja kuntoutujan aktiivisen osallistumisen tukemiseksi	Kirjallisten tehtävien hyödyntäminen osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista		
Tavoitteiden määrittelemine on prosessi joka vaatii aikaa ja työstämistä Tavoitteiden, kykyjen ja kehittämis-kohteiden hahmottuminen mahdollistuu parhaiten osallistumalla ensin käytännön työtoimintaan esimerkiksi viikon ajan eikä pöydän ääressä istumalla Kannustetaan heitä itse kysymään meiltä viikon aikana heränneitä kysymyksiä eikä niin että me ammattilaiset vaan kysellään heiltä Sen tekemisen kautta tulee asioista näkyväksi	Työtehtäviin tutustuminen ja kuntoutujan kanssa yhdessä työskenteleminen yksilöllisten tavoitteiden hahmottamiseksi osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista		
Väliarvioinneissa keskustellaan edistymisestä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja tarvittavista jatkotoimenpiteistä sekä suullisesti sovitaan asioista Kuntoutujan edistymistä, kuulluksi tulemistä ja aktiivista osallistumista seurataan pitämällä väliarviointeja, jotta ei unohdu miksi kuntouttavassa työtoiminnassa ollaan mukana Tavoitteiden työstäminen on prosessi joka vaatii seuranta	Tavoitteiden seuranta ja työstäminen keskustellen väliarvioinneissa yhdessä kuntoutujan kanssa	Kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden seuranta, työstäminen ja arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa väliarvioinneissa keskustellen sekä osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista toiminnallisia työmenetelmiä hyödyntäen	

<p>Alkuun konkreettisia pieniä tavoitteita jotta tulee onnistumisen kokemuksia, sitten vastuuta lisätään vähitellen ja tarvittaessa toimitaan jarruna. Ollaan ikään kuin kanssakulkijana tietyllä tapaa.</p> <p>Jos lähdetään liikkeelle liian suurin askelin, ne pienetkin aktiivisuuden rippeet ja usko omien tekojen vaikutuksiin katoaa, tuetaan kuntoutujaa sopivasti</p>	<p>Tavoitteiden työstäminen osatavoitteiden kautta yhdessä kuntoutujan kanssa</p>		
<p>Monet kuntoutujat alkavat puhumaan omista asioistaan siinä työnteon ohessa luontevasti</p> <p>Aika pian huomataan jos joku meinaa jäädä kokoajan sivuun, kehon kieli kertoo myös paljon että milloin tarvitaan istua alas ja jutella</p> <p>Yhdessä tekemisen ja toiminnan seuraamisen kautta saa luontevasti paljon tietoa ja pystyy hyvin arvioimaan missä mennään taitojen, kehittymisen, motivaation ja jaksamisen suhteen</p>	<p>Toiminnallinen työllistymisvalmiuksien arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista</p>		
<p>Nuorten kohdalla papereiden täyttäminen ei aina oikein motivoi toimimaan, nykyään on hyviä mobiilivälineitä joilla saa nopeasti kerättyä oleellista informaatiota</p> <p>Kotitehtävien hyödyntäminen</p>	<p>Erilaisten seuranta- ja raportointimenetelmien kuten digisovellusten ja kotitehtävien hyödyntäminen yksilöllisesti osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista</p>		
<p>Käytetään lähettävän tahon omaa loppuarviointimenetelmää</p>	<p>Kuntouttavan työtoiminnan lähettävän tahon loppuarviointimenetelmän hyödyntäminen osassa kuntouttavan työtoiminnan toimialoista</p>		
<p>Kannustaminen kuntoutujan motivaation ja aktiivisuuden tukemiseksi. Aktiivisuuteen liittyy myös se vastuunottaminen, se on aktiivisuutta myös</p> <p>Kanssakulkijana kuntoutusjaksolla</p> <p>Valaa uskoa siihen muutokseen</p> <p>Antaa toivoa, väläyttellen tulevaisuutta</p>	<p>Kannustaminen</p>	<p>Kannustaminen ja positiivinen palaute</p>	

Positiivinen palaute rohkaisee kuntoutujaa oman äänen käyttöön ja mielipiteiden kertomiseen Se positiivisesta palautteesta saatu itsetunnon kohotus tukee kuntoutujan oman aktiivisuuden syntymistä	Kuntoutustyöntekijältä saatu positiivinen palaute		
Mahdolliset rajoitteet esimerkiksi sairaus huomioidaan mutta kyllä sen osaamisen, voimavarojen ja vahvuuksien tunnistaminen motivoi parhaiten työskentelemään kohti tavoitteita ja vaikuttamaan omaan kuntoutumiseen Meillä on omakuvaharjoitus käytössä jonka avulla syvennyttään omiin vahvuuksiin, siinä pitää miettiä mitä oikeasti haluaa elämässä ja missä kokee olevansa hyvä	Voimavarakeskeys		
Kiusaus on välillä todella suuri ehdottaa heti ratkaisuja, on todella hienoa että kuntoutuja löytää itse ratkaisun Ei tehdä puolesta asioita Ollaan tukena tarpeen mukaan ja osataan päästää irti oikeassa kohdassa	Puolesta tekemisen välttäminen	Kuntoutuja vastuunottajana omassa kuntoutumisessaan	
Maltetaan pysähtyä miettimään yhdessä Kuntoutuja itse määrittelee omat tavoitteensa, me tuetaan tarvittaessa	Kuntoutuja itse määrittelee tavoitteensa		

Mitä UUSIA moniasiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja tarvitaan kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamisen vahvistumiseksi kuntouttavassa työtoiminnassa, Invalidisäätiössä?

a) kuntoutustyöntekijän näkökulmasta

PELKISTETYT MERKITYSSISÄLLÖT	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
Tavoitteiden hahmottaminen ja nimeäminen on usein vaikeaa pöydän ääressä istuessa kun	Yksilöllisten tavoitteiden hahmottaminen toiminnan kautta	Toiminnallisuus ja työtehtävien yhdessä tekeminen kuntoutu-	Yhdenmukaiset käytänteet toi-

<p>taustalla useamman vuoden työtömyys ja toimeettomuus, toiminnan kautta tapahtuu avautumista ja ajatusten kirkastumista kun saa käsitystä omista kyvyistään ja tuen tarpeistaan.</p> <p>Tällainen toiminnallinen lähestymistapa tulisi ihan tietoisesti meillä nimetä työmenetelmäksi</p>	<p>kuntoutujan osallistuksessa työtoimintoihin ennen tavoitteiden määrittelyä</p>	<p>jan kanssa yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden määrittelyksi toimialasta riippumatta</p>	<p>minnallisten työmenetelmien hyödyntämisessä kuntoutujan aktiivisen osallistumisen, tasavertaisen vastuunottamisen ja vaikuttamisen mahdollistajana</p>
<p>Kuntoutujan tuen tarpeen, voimavarojen ja osaamisen tunnistaminen mahdollistuu parhaiten yhdessä tekemällä ja toimintaa havainnoimalla eikä kerran kuu-kaudessa pöydän ääressä istumalla. Jalkautuminen esimerkiksi työpaikalle tai kuntouttavan työtoiminnan työtehtävien pariin pitäisi ottaa meillä selkeäksi käytännöksi.</p> <p>Onhan kuntouttava työtoiminta toiminnallista mutta kuntoutujan toiminnan havainnointi pitäisi olla tietoista, sovittua ja johdonmukaista, toiminnalliset lähestymistavat tulisi tuotteistaa menetelmiksi, muuten kuntoutuja voi unohtua helposti työtehtävien pariin.</p> <p>Jos toiminnanohjauksessa on kuntoutujalla haasteita, Olisi hyvä tapa vaikka pyytää kuntoutujaa ohjaamaan kuntoutustyöntekijää tekemään jotakin työtehtävää, joutuu näin vähän eri vinkkelistä miettimään asiaa. Ja saa ammatillisena paljon tietoa ja havainnotoja.</p>	<p>Kuntoutujan työllistymisvalmiuksien toiminnallinen arviointi yhdessä kuntoutujan kanssa työtehtäviä tehden ja kuntoutujan toimintaa havainnoiden</p>		
<p>Kaikki lähtee liikkeelle luottamuksellisen suhteen luomisesta jotta voidaan avoimesti keskustella kuntoutujan todellisista, yksilöllisistä toiveista ja tuen tarpeista eikä tämä useinkaan synny ensikohtaamisella pöydän ääressä vaan vaatii useamman kohtaamisen.</p> <p>Yhdessä työtehtäviä tekemällä luodaan tasavertaista, luottamuksellista suhdetta joka avaintekijä avoimelle vuorovaikutukselle ja tavoitteiden hahmottumiselle</p>	<p>Työtehtävien yhdessä tekeminen luottamuksellisen ja tasavertaisen suhteen saavuttamiseksi</p>	<p>Työtehtävien yhdessä tekeminen kuntoutujan kanssa luottamuksellisen ja tasavertaisen suhteen saavuttamiseksi toimialasta riippumatta</p>	

<p>Kohtaaminen toiminnan kautta esimerkiksi kävely, pelaaminen tai muu yhdessä tekeminen luo tasavertaisen suhteen herättäen luottamusta ja avointa vuorovaikutusta</p> <p>Yhdessä pelatessa kuntoutuja pystyi kertomaan lukemisen vaikeudesta kun katseltiin peliohjeita ja väitän että vaikeuksia olisi ollut kertoa pelkän haastattelun kautta. Me oltiin lopulta samalla viivalla osaamisen kanssa siinä pelaamisessa. Tällaisia menetelmiä pitäisi kehittää meille työkaluiksi Invalidisäätiössä</p>	<p>Muu toiminnallinen yhdessä tekeminen kuten harrasteet luottamuksellisen ja tasavertaisen suhteen saavuttamiseksi</p>		
<p>Portfolion täyttäminen vaatii paljon, sellainen helppo ja lyhyt sovellus olisi monen kohdalla maailman paras systeemi saada muutosta näkyväksi. Meille pitäisi tuottaa sähköinen työkalupakki josta voisi valita kuntoutujalle sopivimman käyttöön</p> <p>Nuorten kohdalla voisi toimia sellaisen digitaalisen keskustelualustan käyttö jonne voi kommentoida anonyymisti esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä ajatuksia</p>	<p>Digitaaliset menetelmät työ- ja toimintakyvyn muutosten ja kuntoutumistavoitteiden seurannassa toimialasta riippumatta</p>		
<p>Tulisi kehittää kuntoutujan työllistymisvalmiuksien kokonaisvaltaiseen kartoittamiseen yhtenäinen ja laadukas malli kuten ICF:n käsitelmä työ- ja toimintakyvyn kokonaisvaltaisen hahmottamisen viitekehyksenä</p> <p>Arjen ja elämänhallinnan ongelmat esim. asumisessa, terveydentilassa, hygienian hoidossa tai parisuhteessa vaikuttavat olennaisesti työllistymisedellytyksiin</p> <p>Hyvästä työkokeiluapaikasta ja CV:stä ei hyötyä jos pesukone ei toimi ja unirytmisi sekaisin tai kotona on väkivaltaa</p>	<p>ICF:n käsitelmän hyödyntäminen yhteisenä viitekehyksenä ja työmenetelmänä kuntoutujan työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen kokonaisvaltaisessa hahmottamisessa</p>	<p>Kuntoutujan työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen kokonaisvaltaisen kartoittamisen yhdenmukaiset periaatteet ja työmenetelmät kuntouttavassa työtoiminnassa ICF:n käsitelmään perustuen</p>	<p>Kuntoutujan työllistymisvalmiuksien ja tuen tarpeen kokonaisvaltaisen kartoittamisen yhdenmukaiset periaatteet ja työmenetelmät</p>
<p>Kotikäynnit antaisi kokonaisvaltaista tietoa työllistymisedellytyksistä</p>	<p>Kotikäynnit työmenetelmänä kuntoutujan arjen- ja elämänhallinnan arvioinnin menetelmänä</p>		

<p>Asumisolosuhteet kertovat elämänhallinnasta</p>			
<p>Kuntoutujan luukuttaminen ei tue motivaatiota ja vastuunottoa omasta kuntoutumisestaan, tulisi kehittää toimintatavaksi Invalidisäätien monialaisen osaamisen hyödyntäminen kuntoutujan parhaaksi.</p> <p>Monialaisen osaamisen hyödyntämisessä tarvittaisiin yhteiset pelisäännöt ja prosessikuvaus, tätä on osittain jo toteutettu mutta pitäisi saattaa loppuun jotta tulee käytännöksi</p>	<p>Invalidisäätien monialaisen osaamisen hyödyntämisen prosessi ja pelisäännöt</p>	<p>Palveluohjauksellinen työote kuntoutujan monialaisen palvelutarpeen huomioimiseksi ja yhteiset pelisäännöt sekä prosessi Invalidisäätien monialaisen osaamisen hyödyntämiseksi</p>	
<p>Palveluohjaus osaaminen tarpeellista tulevaisuudessa, kuntoutujalla usein monialaisen tuen tarve</p> <p>Kokonaisvaltainen ymmärrys omasta toimialasta miten kuntoutuja asemoituu siinä, on asian tuntijuutta ja laadukasta palvelua niin asiakkaalle kuin ostajalle</p>	<p>Palveluohjauksen kehittäminen työotteena vastaten kuntoutujien monialaiseen tuen tarpeeseen ja osuvien, oikea-aikaisten palveluiden saavuttamiseen</p>		
<p>Yhteistyötä kuntoutujan lähipiirin kanssa tulisi kehittää, ongelmat lähipiirin kanssa tai puuttuva tuki voivat olla työllistymistä estäviä tekijöitä</p> <p>Kuinka paljon itsearviointiin voi luottaa, kotiympäristöä kuten läheisiäkin tulisi haastatella ja työympäristöäkin, verkostotyö kuntoutujan luvalla on korvaamattoman tärkeä ja erityisesti maahanmuuttajien kohdalla. Tätä tulisi kehittää.</p> <p>Verkostotyötä tulisi kehittää ihan talon sisällä jos kuntoutujan kuntoutumisprosessiin osallistuu useampi ammattilainen, sovitaan mihin keskitytään juuri nyt, mitkä on seuraavat askeleet.</p>	<p>Kuntoutujan yksilöllisten kuntoutumistavoitteiden saavuttamista estävien ja tukkevien tekijöiden hahmottaminen kuntoutujan lähipiirissä</p>	<p>Verkostotyön kehittäminen kuntoutujan lähipiirin ja palveluverkoston kanssa</p>	

<p>Verkostotyötä tulisi paljon kehittää, kuten yhteistyö kuntoutujan Te-virkailijan kanssa</p> <p>Aktivointisuunnitelman läpikäyminen yhdessä verkoston kanssa</p>	<p>Aktivointisuunnitelman hyödyntäminen yhteistyössä lähettävän tahon kanssa</p>		
<p>Verkostotyössä nivelvaiheiden saumattomuuden kehittäminen</p> <p>Tulisi kehittää palveluohjauksellista työtettä kuntoutujan siirtymävaiheissa palveluissa ja eri palveluiden yhteensovittamisessa kuntouttavan työtoiminnan aikana ja kuntouttavasta työtoiminnasta siirryttäessä seuraavaan palveluun yksilöllisen tarpeen mukaan</p> <p>Palveluohjaukselliseen työtteen tarvitseeseen ehkä koulutusta, tulee tuntee verkostoa ja meillähän mallinnetaan tätä Reititintä</p>	<p>Palveluohjauksellinen työote kuntoutujan palvelusta toiseen saumattomien siirtymävaiheiden ja palveluiden yhteensovittamisen järjestämiseksi yhdessä kuntoutujan kanssa</p>		
<p>Kuntoutujat tulisi ottaa entistä paremmin mukaan oman kuntoutumisjakson sisällön kuten työtehtävien ja ryhmävalmennusten suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin</p> <p>Ei vain jakson alussa todeta että meillä on tällainen kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuus jonka läpi kaikki menevät</p>	<p>Kuntoutujan mukaan ottaminen kuntoutumisjakson sisällön kuten työtehtävien ja ryhmävalmennusten suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin alusta loppuun saakka</p>	<p>Kuntoutumisjakson sisällön ja keston henkilökohtainen muotoilu yhdessä kuntoutujan kanssa</p>	
<p>Kuntoutumisjakson kesto tulisi määräytyä tarvelähtöisesti, kuntouttavalla työtoiminnalla maine säilöntäpaikasta</p> <p>Useampi kuntoutuja toivonut infoa Invalidisäätien muista palveluista, toisin sanoen toivovat enemmän ja heidän tarpeisiin yksilöllisesti kohdentuvaa sisältöä kuntouttavan työtoiminnan jaksolle, toisin sanoen palvelun pitäisi olla oikea-aikaista ja tarvelähtöistä, kun kuntoutuja tällä tavalla osoittaa aktiivisuutta, tulisi siihen kyetä vastaamaan</p>	<p>Kuntoutumisjakson keston määräytyminen tarvelähtöisesti</p>		
<p>Me kirjoitetaan kuntouttavan työtoiminnan päätteeksi jatkosuunnitelma Te-virkailijalle mutta pääasiassa keskitytään työtoiminnan tarjoamiseen. Meillä oikeasti</p>	<p>Jatkopulun suunnitteleminen yhdessä kuntoutujan kanssa</p>		

<p>olisi todella hyvät eväät kuntoutujan jatkopolun suunnitteluun ja toteuttamiseen, niin ammatillisesti kuin siitä näkökulmasta että olemme arkipäivät yhdessä pitkän ajanjakson ja opitaan tuntemaan heidät</p> <p>Kuntoutujat itse toivoo meiltä työhönvalmennusta</p>			
<p>Aloitusero kuntoutujalle kotiin kuntouttavan työtoiminnan tarkoitukselta herätellen kuntoutujan omaa aktiivisuutta, tahtoa vaikuttaa asioihin ja motivaatiota</p>	<p>Kuntoutujan motivaation ja aktiivisen osallistumisen tukeminen kotiin lähetettävällä aloituserolla</p>	<p>Kuntoutumiseen orientoituminen</p>	
<p>Aloituserossa myös ennakotehtävä mieltä omia toiveitaan koskien kuntouttavaa työtoimintaa</p> <p>Vaikea tuottaa esimerkiksi kolme vahvuutta paperille jos on ollut pitkään työttömänä ja muutenkin itsetunto alhaalla, ennakotehtävällä voidaan edes hiukan herätellä tätä prosessia</p>	<p>Kuntoutujan motivaation ja aktiivisen osallistumisen tukeminen kotiin lähetettävän kuntoutumistavoitteiden pohdintaan liittyvän ennakotehtävän kautta</p>		